

Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir

JUSTGM
Sivil Toplum Geliştirme Merkezi

TÜRKİYE'DE

SİVİL TOPLUM ALGISI

Türkiye'de Sivil Toplum Algısı

Editör

Tezcan Eralp Abay

Yazarlar

Hakan Ataman

M. Murat Özçelebi

Saha Araştırması

NOVASAM Araştırma ve Danışmanlık

Akademik Danışmanlar

Doç. Dr. Didem Çabuk

Doç. Dr. M. Kemal Coşkun

Tasarım

Müge Özlem Tuzcuoğlu

ISBN: 978-625-94365-2-4

© 2024 STGM

Buğday Sk. 2/5 06680

Çankaya-ANKARA

Tel: (0312) 442 42 62 (pbx)

Fax: (0312) 442 57 55

e-posta: bilgi@stgm.org.tr

© Tüm hakları saklıdır ve bu yayın kaynak gösterilmek kaydıyla kullanılabilir.

Bu yayının Avrupa Birliği tarafından finanse edilmiştir. İçerikten yalnızca STGM sorumludur ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

KISALTMALAR	ii
SUNUŞ	1
1. TÜRKİYE'DE SİVİL TOPLUM ALGISI: BEKLENTİLER VE BULGULAR	2
2. YÖNTEM	19
3. PROFİL	25
4. KURUM VE KİŞİLERE GÜVEN	32
5. AKTİF VATANDAŞLIK	36
6. BİLGİ DÜZEYİ	42
7. SİVİL TOPLUMLA İLİŞKİ	53
8. KAMUOYUNDA SİVİL TOPLUM ALGISI	69
9. 6 ŞUBAT DEPREMLERİNİN SİVİL TOPLUMA ETKİSİ	77
10. GÜVEN VE İTİBAR	83
11. İLLER VE GELİŞMİŞLİK DÜZEYLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRME	91
12. SOSYOEKONOMİK STATÜ	96
EK 1: SİYASİ YÖNELİMLER	104
EK 2: GELECEKTEN BEKLENTİLER	114
EK 3: TÜRKİYE'DE SİVİL TOPLUM ALGISI ARAŞTIRMASI ÜZERİNE KISA BİR DEĞERLENDİRME	119
EK 4: TÜRKİYE'DE SİVİL TOPLUM ALGISI SAHA ARAŞTIRMASI BULGULARINA DAİR KISA BİR DEĞERLENDİRME	125
ŞEKİLLER LİSTESİ	129

içindekiler

AB: Avrupa Birliği

AÇEV: Anne Çocuk Eğitim Vakfı

AFAD: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

AKOM: Afet Koordinasyon Merkezi

AKUT: Arama Kurtarma Derneği

ÇEVKO: Çevre Koruma ve Ambalaj Atıkları Değerlendirme Vakfı

ÇYDD: Çağdaş Yaşama Destekleme Derneği

İHH: İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı

İNGEV: İnsani Gelişme Vakfı

LGBTİ+: Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transgender, İnterseks+

LÖSEV: Lösemili Çocuklar Vakfı

NUTS: Avrupa Birliği Bölgesel İstatistik Sistemi

PPS: Ana kitle büyüklüğüne orantılı olasılıklı örnekleme yöntemi (Sampling with Probability Proportional to Size)

SEGE: Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması

SES: Sosyoekonomik Statü

STGM: Sivil Toplum Geliştirme Merkezi Derneği

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

STÖ: Sivil Toplum Örgütü

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TÜRGEV: Türkiye Gençlik ve Eğitime Hizmet Vakfı

TÜSEV: Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı

YADA: Yaşama Dair Vakıf

Kısaltmalar

Avrupa Birliği tarafından desteklenen ve TÜSEV'le birlikte hayata geçirdiğimiz Örgütlenme Özgürlüğünün İzlenmesi pro-jemiz kapsamında hazırlanan **"Türkiye'de Sivil Toplum Algısı"** Raporu kapsamlı bir saha araştırmasının sonuçlarına dayanıyor.

Saha araştırması kapsamında Türkiye temsili bir örneklem hedeflenerek yaklaşık 3.000 kişi ile yüz yüze görüşmeler yapıldı. Bu görüşmelerde vatandaşların sivil toplum örgütlerine ne kadar güvendiklerini, tanıyıp tanımadıklarını, sivil toplum örgütleriyle nasıl ilişkiye geçtiklerini anlamaya çalıştık. Bununla birlikte 6 Şubat Depremleri'nin Türkiye'de sivil toplum alanını nasıl etkilediğini ve toplumun konuya yaklaşımını da öğrenmeye uğraştık. Bu uğraş içerisinde araştırmayı tasarlarken Dünyada, Avrupa'da ve ülkemizde sivil toplum örgütlerinin vatandaşlar tarafından nasıl algılandığına ilişkin çalışmaları da göz önünde bulundurduk.

Sivil toplumu bir mücadele alanı, fikirlerin ve farklı yaklaşımların aynı anda var olduğu, yeknesak yaklaşımlardan-sa farklı eğilimlerin bir arada olduğu bir alan olarak algılamaya ve anlamaya çalışıyoruz. Son yıllarda bütün hayal kırıklıklarına, çoklu krizlere, savaflara rağmen sivil toplum Türkiye'de ve dünyada umudu canlı tutmayı başardı. Ancak sivil toplum örgütlerinden beklentinin arttığını da görüyoruz. Sivil toplum örgütlerinin bu beklentiyi az da olsa karşılayacak bir konuma gelebilmesi için kamuoyu nezdinde nasıl algılandığını, insan kaynağı ve maddi kaynak yaratabilmek için insanlarla bir güven ilişkisi kurup kuramadığını anlamak büyük önem taşıyor.

Sivil toplum içinde özerklik ve katılım-cılığın güçlenmesi için bilgi, beceri, tecrübe ve kaynak yaratmak, iletişim ve işbirliği kültürünü yaygınlaştırmak ve kamuoyu oluşturmayı STGM'nin misyonlarından biri olarak tanımlıyoruz. Bu doğrultuda yayınladığımız **Türkiye'de Sivil Toplum Algısı Raporunun** sivil toplum örgütlerine, sivil toplum profesyonellerine, sivil toplum haberciliği yapan basın emekçilerine ve sivil toplumla yolu bir şekilde kesişenlere faydalı olacağını ümit ediyoruz. Bu raporun ülkemizde sivil toplum alanında yeni tartışmalar açacağını ve örgütlenme özgürlüğü konusunda mütevazı bir katkı sunacağını umut ediyoruz.

Bu raporun hazırlanmasına katkı sağlayan AB Türkiye Delegasyonu'na, proje ekibimize, saha araştırmasını yürüten NOVASAM Araştırma Şirketi'ne, hazırlık ve uygulama aşamasında desteklerini esirgemeyen Doç. Dr. Didem Çabuk ve Doç. Dr. Mustafa Kemal Coşkun'a ve sivil toplum alanına gönül vermiş tüm paydaşlarımıza teşekkürlerimizi sunuyorum.

Dr. Yakup Levent Korkut
Yönetim Kurulu Başkanı

1

Türkiye'de Sivil Toplum Algısı: Beklentiler ve Bulgular

Sivil topluma ilişkin kamuoyundaki algıyı anlama çabasına girişmeden önce belki birkaç soruyla işe başlayabiliriz.

Sivil toplum örgütlerine (STÖ) güveniyor musunuz?

Sivil toplum örgütleri ne yapar, biliyor musunuz?

Çevrenizde bildiğiniz, çalışmalarını sosyal medyadan da olsa takip ettiğiniz bir sivil toplum örgütü var mı?

Sivil toplum örgütleriyle nasıl ilişkiye giriyorsunuz?

Bir sivil toplum örgütüne hiç bağış yaptınız mı?

Belki sadece deprem sonrasında SMS ile bağış yaptınız.

Deprem demişken, sivil toplum örgütleri deprem sonrası neler yaptı?

Sivil toplum örgütlerinin deprem bölgesindeki çalışmalarından haberdar oldunuz mu?

Belki de deprem sivil toplum örgütlerine bakış açınızı değiştirdi ve gördükleriniz algınızı bambaşka bir yere taşıdı, bilemiyoruz.

Ancak bildiğimiz bir şey var: O da dünyadaki çoğu örnekleriyle karşılaştırdığımızda ülkemizde sivil toplum örgütleriyle ilişkiye geçme düzeyinin nispeten düşük olması. Daha önceki çalışmalarımızda STÖ'lere üye olanların sayısının veya gönüllü olarak katkı vermeye çalışanlarının sayısının sınırlı olduğunu ortaya koymuştuk.¹ Bunun en önemli nedeninin ise STÖ'lere ilişkin mevzuatın engelleyici niteliği ve STÖ'lerin kaynak yaratma zorlukları olduğu söylemiştik. Bu nedenlerle yeterince üye ve gönüllüsü olamayan birçok sivil toplum örgütü çalışmalarını yürütebilmek, bunların kamuoyunda duyulmasını sağlamak ve böylece daha çok kişiye ulaşmak konusunda sorun yaşıyor.

Toplumsal algıda sıkça karşımıza çıkan bazı olgular var: Ülkemizin köklü bir vakıf medeniyeti olduğunu sıklıkla duyarız. Ayrıca toplumumuzda dayanışmanın çok önemli olduğunu, yardıma ihtiyacı olana herkesin yardım elini uzattığını.

Peki, bu gerçekten öyle mi?

Bu hayırsever vakıf medeniyeti sivil toplum örgütlerini ne kadar sahipleniyor?

Örgütlere ne kadar alan açılıyor?

Peki bu örgütler insanlarda güven yaratabiliyorlar mı ya da toplumsal kabulleri, itibarları ne düzeyde?

Aslında sivil toplum hakkında sürdürülen tartışmaların temel olarak iki zıt odakta yer aldığı söylenebilir. Bir taraf sivil toplumun ülkemizde yaşanan demokratik sorunların çözümünde en önemli aktör olduğuna inanıyor. Bu argümanı bir adım öteye taşıyıp Türkiye'nin AB üyesi olmasının yolunun sivil toplumun güçlenmesinden geçtiğini iddia edenler de var. İnsan hakları alanında yaşanan sorunların çözümü, her türlü ayrımcılıkla mücadele, çevre, hayvan hakları, kadın hakları, LGBTI+ hakları gibi önemli hak alanlarında yaşanan sıkıntıların aşılması için de sivil toplum ilk akla gelen aktör oluyor. Benzer görüşleri depreme hazırlık, ekonomik kalkınma, derin yoksullukla mücadele, eğitim, istihdam, gençlik, çocuk, sağlık gibi birçok alanda yaşanan sorunların çözülmesi için sivil topluma ihtiyaç olduğu yönünde genişletmek mümkün. Buna, kamu idaresinin doğru ve etkin bir kararlar alabilmesi için STÖ'leri karar alma süreçlerine dahil etme zorunluluğundan bahseden yaklaşımları da ekleyebiliriz. Bu yönetim yaklaşımını savunanlara "mutlak inançlılar" adını verebiliriz.

Yönetişim yaklaşımın karşı tarafında ise sivil toplumu çıkar odaklı yapılanmaların, siyaseti veya bürokrasiyi etkileyerek kendi çıkarlarına uygun karar alınması için uğraştıkları bir lobi alanı olarak gören yaklaşım yer alıyor. Bu yaklaşımı benimseyenlere göre sivil toplum bir iktidar alanı yaratmak için kullanılır, siyasete giriş için bir araçtır, yabancı ülkeler tarafından ülkemizi bölmek için araçsallaştırılır. Sivil toplum örgütleri foncudur ve katkıları da aslında çok sınırlıdır. Bu görüşlere genellikle aslında STÖ'lerin pek az işe yaradıkları, kapasitelerinin yetersiz olduğu, muhalefet etmek için muhalefet ettikleri, her şeyi eleştirdikleri iddiaları eklenir. Bu yaklaşıma da "mutlak şüpheçiler" denebilir.

¹ Türkiye'de Sivil Toplum Örgütleri: Örgütlenme Özgürlüğü ve Katılım Hakkı
<https://www.stgm.org.tr/yayinlar/turkiyede-sivil-toplum-orgutleri-orgutlenme-ozgurlugu-katilim-hakki>

Peki, kim haklı?

Bu gibi sorulara mutlak cevaplar vermek çoğu zaman bir dizi zorluğu da beraberinde getiriyor. Dolayısıyla konuya siyah ve beyaz diye bakmak sorunu anlama çabamıza katkı sağlamıyor. Sivil toplumu bir mücadele alanı olarak, farklı fikirlerin ve yaklaşımların aynı anda bir arada var olduğu bir alan olarak algılamaya ve anlamaya çalışmak gündemimizdeki sorulara cevap bulmak için izleyebileceğimiz ilk yol olabilir

Dünya'nın pek çok yerinde sivil toplum örgütlerinin vatandaşlar tarafından nasıl algılandığına ilişkin araştırmalar yapılıyor. Bunlardan biri küresel bir iletişim şirketi olan Edelman'ın yaklaşık 20 yıldır düzenli olarak yaptığı "Trust Barometer"² araştırması. "Güven Barometresi" hükümet, medya, iş dünyası ve STÖ'lere halk nezdindeki güveni araştırıyor. Edelman Güven Araştırması kurumlara güvenin, özellikle de STÖ'lere güvenin ülkeden ülkeye farklılık gösterdiğini ortaya koyuyor. Edelman Güven Araştırması'na göre katılımcıların eğitim ve gelir düzeyi arttıkça diğer kurumlara olduğu gibi STÖ'lere güven de artıyor.

Kurumlara güven konusunda bir başka araştırma olan "Standart Eurobarometer"³ ise düzenli olarak Avrupa Birliği (AB) üyeleri ve aday ülkelerde yapılıyor. Her yıl tekrarlanan "Standart Eurobarometer" hükümet, yargı ve medya gibi kurumlara güven düzeyini ölçerken STÖ'lere güveni araştırıyor. Bununla birlikte AB dönem dönem "Flash Barometer" adı verilen araştırmalarda STÖ'lere güveni takip ediyor.

STÖ'lere katılım konusunu ele alan son rapor⁴ 2020 tarihli. Bu rapor AB yurttaşlarının STÖ'lerden beklentisi ve STÖ algısı hakkında önemli bulgular içeriyor. Araştırma STÖ'lerin AB yurttaşlarını ilgilendiren konularda yaptığı bilgilendirmeler, STÖ'ler için algılanan öncelikli çalışma alanları, AB yurttaşlarının STÖ'lerle etkileşim düzeyi ve STÖ'lerin kamusal konularda yürüttükleri istişarelere odaklanıyor.

Araştırmaya göre AB yurttaşları STÖ'lerin kendilerini ilgilendiren konularda yaptıkları bilgilendirmeler ve yürüttükleri iletişim faaliyetleri konusunda ikiye bölünmüş durumda. Yurttaşların yarısı yapılan bilgilendirmeleri yeterli görürken, diğer yarısı bu konuda eleştirel bir görüşe sahip. Bağış yapmanın AB yurttaşlarının STÖ'lerle en sık etkileşime girme yolu olduğu olduğu araştırmanın öne çıkan bulgularından bir diğeri. Bunu etkinliklere katılım için başkalarını teşvik etmek, faaliyetlere katılmak ve düzenli olarak verilen gönüllü destekler takip ediyor.

AB yurttaşları STÖ'leri kamusal konularda yürüttükleri istişareler hakkında eleştirseler de, katılım düzeyleri son derece yüksek. AB yurttaşlarının %50'den fazlası için STÖ'lerin odaklanması gereken öncelikli çalışma alanlarının başında kamu sağlığı ve gıda güvenliği geliyor (%57). Bunu çevre, iklim değişikliği, yeşil alanların korunması ve hayvan hakları takip ediyor (% 53). Diğer konular eğitim, beceri geliştirme (%33), sürdürülebilir kalkınma, insani yardım (%30), temel haklar ve özgürlükler (%24), gençlik (%20), sosyal koruma (%19) ve bilim, teknoloji, araştırma (%16) olarak sıralanıyor.

2 Edelman Trust Barometer, <https://www.edelman.com/trust/trust-barometer>

3 Standart Eurobarometer, <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/browse/all/series/4961>

4 Civic Engagement, Flash Barometer (FL4023), <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2293>

Türkiye'de Sivil Toplum Algısı Araştırması dünyada yürütülen benzer güven araştırmaları ve AB Flash Barometer araştırmasında olduğu gibi STÖ'lere katılım ve STÖ'lerin katkı sağlaması beklenen faaliyet alanlarını sorgulayacak şekilde tasarlandı.

Türkiye'de birkaç örneğine rastlansa da kamuoyunun sivil topluma ilişkin algı ve güven düzeyini ölçmek amacıyla kapsamlı araştırmalar yapılmadığını görüyoruz. Yapılan sınırlı sayıdaki çalışmaya yeri gelmişken değinmekte fayda var.

Kamuoyunun sivil toplum algısını anlamaya yönelik olarak hazırlanan "Sivil Toplum Kuruluşlarına Yönelik Algı ve Yaklaşımlar"⁵ çalışması 2014 yılında YADA tarafından yayınlandı. Çalışma temelinde sivil toplum algısına odaklansa da STÖ'lere üyelik, bağış, kamu yöneticilerinin STÖ üyeliği ve kamu idaresi-STÖ ilişkilerine ilişkin önemli bulguları ortaya koydu. Bu çalışmanın bir benzerinin, daha dar kapsamlı bir yaklaşımla kamu çalışanlarının sivil toplum algısını ölçmeye yönelik olarak İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından da yürütüldüğünü ve sonucunda "STK Algı Raporu"⁶ isimli bir araştırma yayınlandığını hatırlatabiliriz.

Bu çalışmalara ek olarak 2019 yılında İnsani Gelişme Vakfı (İNGEV) Sivil Toplum Kuruluşları (STK) İmaj Çalışması yürüttü. Bu araştırmaya göre STÖ'lere güvenmeyenlerin oranı %55 olurken, güvensizlik nedenlerinin başında ise %41 ile şeffaflık sorunu geldi.⁷

Akademi dünyasında da sivil toplum algısına ilişkin çok az sayıda çalışma var. Süleyman Demirel Üniversitesi İletişim Fakültesi'nden Doç. Dr. Didem Çabuk'un 2015 yılında hazırladığı "Sivil Toplum Kuruluşlarının İtibarı: Türkiye'ye Yönelik Bir Ölçek Geliştirme Çalışması" başlıklı doktora tezi Türkiye'de sivil toplum algısı üzerine yapılan ender çalışmalardan biri.⁸ Disiplinler arası bir yaklaşımla yürütülen çalışmanın temel sorusu "bazı örgütlerin diğerlerine nazaran neden ve nasıl öne geçtiği". Doç.Dr. Didem Çabuk'un da vurguladığı gibi STÖ'ler yapıları, işlevleri ve misyonları gereği şirketlerden ve kamu kuruluşlarından farklı örgütler. Bu nedenle paydaşlarının STÖ'lere ilişkin algılarını şekillendiren ölçütler de şirketlerden ve kamu kurumlarından farklı. Doç.Dr. Didem Çabuk yaptığı çalışmada, Türkiye'de faaliyet gösteren STÖ'lerin itibarının paydaşlar tarafından hangi göstergeler çerçevesinde algılandığını belirlemiş ve STÖ itibarına yönelik bir ölçek geliştirmiştir. Bu ölçeğe göre Türkiye'de faaliyet gösteren STÖ'lerin itibarı 26 göstergeden oluşan dört boyutlu bir yapı aracılığıyla ölçülebiliyor.

Türkiye'de Sivil Toplum Algısı Araştırması'nın tasarım aşamasında Doç. Dr. Didem Çabuk'un yaptığı çalışmadan da faydalandığını ve kendisinin danışmanlığına başvurulduğunu vurgulamakta fayda görüyoruz.

5 Sivil Toplum Kuruluşlarına Yönelik Algı ve Yaklaşımlar, <https://www.yada.org.tr/sivil-toplum-kuruluslarina-yonelik-almi-ve-yaklasimlar/>

6 STK Algı Raporu, <https://www.yereldeab.org.tr/TabId/240/ArtMID/1810/ArticleID/5072/STK-ALGI-ARASITMASI.aspx>

7 https://ingev.org/basin-bultenleri/INGEV_TAM_STK_ALGI_ARASITMASI.pdf

8 Narmanlı Didem, Türkiye'de faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşlarında İtibar, İstanbul, Kriter Yayınevi, 2022.

TÜSEV tarafından 2004 yılından beri yayınlanan Türkiye'de Bireysel Bağışçılık ve Hayırseverlik Raporları⁹ ve Ekim 2023'te YADA tarafından yayınlanan "Türkiye Sivil Toplum Gelişim Endeksi"¹⁰ raporu bu çalışmanın tasarımı sırasında yararlanılan kaynaklar arasında yer aldı.

Bütün bu raporların ve araştırmaların Türkiye'de sivil toplum algısını anlamaya yönelik önemli çabalar olduğu muhakkak. Ancak mevcut durumun veri bazlı olarak analiz edilmesi ve uzun vadeli değişimlerin ve eğilimlerin izlenmesi için konuya ilişkin daha fazla yayın yapılması gerekiyor. Bu nedenle "Türkiye'de Sivil Toplum Algısı Araştırması"ni sahada uzun yıllardır emek veren kurumların katkılarını göz ardı etmeden ve tamamlayıcı bir yaklaşımla hazırlamaya çalıştık.

Türkiye'de Sivil Toplum Algısı Araştırması için 8 Aralık 2023 ile 15 Ocak 2024 tarihleri arasında 42 ilin, 138 ilçesinin, 299 mahallesinde toplam 3040 yüz yüze anket yapıldı.

Saha araştırmasıyla temel olarak aşağıdaki soruların cevaplarını bulmaya çaba gösterdik:

- Türkiye'de diğer kurumlarla karşılaştırıldığında sivil toplum örgütlerine güven düzeyi nasıl?
- Sivil toplum örgütleri hakkında bilgi düzeyi nasıl ve toplum sivil toplum örgütlerini ne kadar tanıyor?
- Sivil toplum örgütleriyle nasıl ilişkiye geçiliyor?
- Toplumda sivil toplum algısı nasıl şekilleniyor?
- 6 Şubat Depremleri sonrasında sivil toplum algısı nasıl etkilendi?
- Sivil toplum örgütlerine yönelik güven ve atfedilen itibar nasıl biçimleniyor?

Bu soruların cevapları aranırken gelir düzeyi, yaş, cinsiyet, siyasi yönelimlere göre farklılıklar dikkate alındı.

Saha araştırması sonuçlarının alanda çalışan sivil toplum örgütleri, karar vericiler, kamu kuruluşları, uzmanlar, araştırmacılar için faydalı olmasını ümit ediyoruz. Bu noktada bu tip araştırmaların düzenli olarak yapılmasının eğilimleri anlamak için büyük önem taşıdığını vurgulamak isteriz.

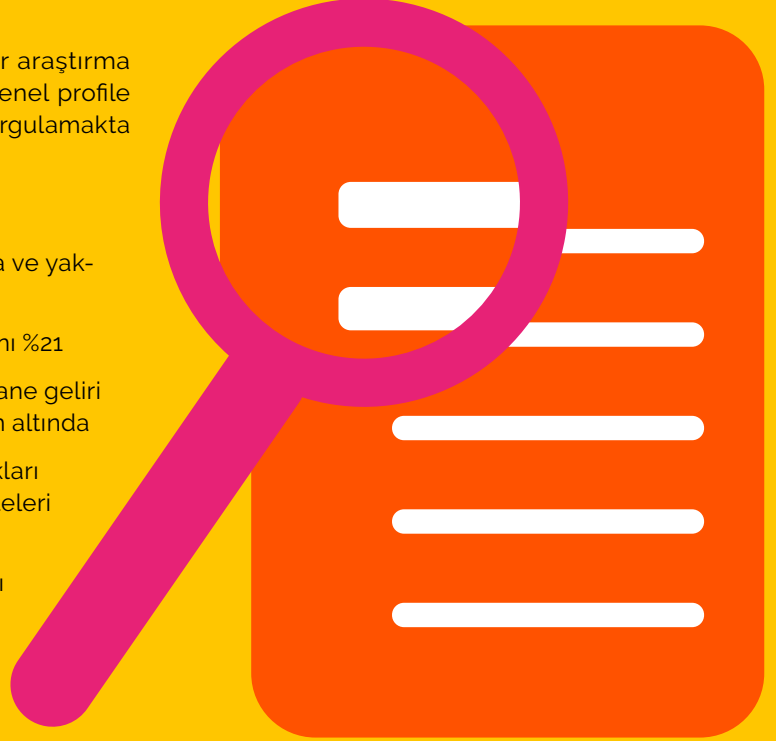
9 <https://www.tusev.org.tr/tr/haberler/turkiyede-bireysel-bagiscilik-ve-hayirseverlik-2021-raporu-yayimlandi>

10 https://www.yada.org.tr/s/2626/i/Turkiye_Sivil_Toplum_Gelisim_Endeksi_2023-2.pdf

Temel Bulgular

Katılımcı profiline ilişkin detaylı analizler araştırma bulguları kısmında yer almakla birlikte genel profile ilişkin öne çıkan birkaç konuyu burada vurgulamakta fayda var:

- Katılımcıların yarısı kadın yarısı erkek
- Katılımcıların yüzde 40'ı 35 yaş altında ve yaklaşık %30'u bekar
- Ön lisans ve üstü eğitim alanların oranı %21
- Katılımcıların yaklaşık %70'inin aylık hane geliri araştırma tarihi itibarıyla 30.000 TL'nin altında
- Katılımcıların en önemli haber kaynakları televizyon, sosyal medya ve haber siteleri
- Katılımcıların gelecekte beklenenleri büyük ölçüde nötr, dolayısıyla ne aşırı pozitif ne de aşırı negatif bir eğilim var.

Bu noktada saha araştırması bulgularından yola çıkarak, katılımcı profilinin Türkiye'deki yaygın siyasi ve toplumsal profile uyumlu olduğu söylenebilir.

Dolayısıyla sonraki sayfalarda özetlemeye çalıştığımız temel araştırma bulguları toplumun genel bir yansıması olarak okunabilir.

En güvenilen kurum ordu, en güvenilmez dini cemaatler

Katılımcılara kurumlara ne düzeyde güvendikleri sorulduğunda en çok güvenilen kurumun ordu olduğu görüldü. Bu sonuç Türkiye'de daha önce yapılan benzer araştırmalarla paralellik gösteriyor.

En az güvenilen kurumun ise dini cemaatler olduğu görülüyor. Bu verinin kendini siyasi yönetimlerine göre daha çok milliyetçi muhafazakar olarak tanımlayan ve büyük ölçüde siyasi yelpazede kendini ortada konumlandıran katılımcılar açısından önemli bir gösterge olduğu söylenebilir.

Sivil toplum örgütleri açısından ise kamu kurum ve kuruluşlarından ya da devletten hemen sonra sivil toplum örgütlerine güvenilmesi saha araştırmasının dikkate değer bulgularından biri.

Yaşa göre bakıldığında 35 yaş altı katılımcıların din adamlarına, iktidar partilerine, belediyelere ve dini cemaatlere 35 yaş üstü katılımcılara göre daha az güvendikleri görülüyor. Ancak 35 yaş altı katılımcılar sosyal medyaya daha fazla güveniyor.

Sivil toplumun tanınırlığı birkaç kurumla sınırlı

Katılımcılara sivil toplum örgütü denince akıllarına ne geldiği sorulduğunda büyük bir çoğunluğu bir örgüt ismi söyledi. Bu bağlamda en sık verilen cevap Kızılay oldu (%40). Bunu AHBAP (%19), LÖSEV (%19) ve Yeşilay (%17) izledi.

Yukarıdaki sonuçlar arasında Kızılay'ın ilk sırada, Yeşilay'ın dördüncü sırada yer alması kurumların tarihi ve misyonu göz önüne alındığında şaşırtıcı değil. AHBAP'ın ikinci sırada yer alması ise son yıllarda yaşanan afetler sonrasında görünürlüğünün kitlesel medyada oldukça artmasına bağlanabilir. LÖSEV, TEMA, Darüşşafaka gibi ana akım medyada her dönem kendilerine yer bulabilen örgütlerin de en çok bilinen örgütler arasında yer alması altı çizilmesi gereken bir bulgu. Bununla birlikte daha çok siyasi ilişkileri ile anılan TÜRGEV, Deniz Feneri, İHH gibi örgütler kendilerine ancak alt sıralarda yer buldu. Bu noktada özellikle kendini "dindar değil" diye tanımlayan katılımcılar tarafından TÜRGEV'in daha fazla anıldığına altını çizmekte fayda görüyoruz.

Sivil toplum denilince akla ilk gelen gönüllülük ve dayanışma

Katılımcılara sivil toplum örgütü kavramının çağrıştırdıkları sorulduğunda gönüllülük (%33), dayanışma (%32), bağış (%29,5) ve yardım (%26) kavramları öne çıktı. Savunuculuk (%6), demokrasi (%6) ve eylem (%4) kavramları ise en az bahsedilenler arasında yer aldı. Olumsuz çağrışımlar uyandıran misyonerlik ve dış güçler kavramları ise %1 ile listenin en sonunda yer buldu.

35 yaş altı katılımcıların eylem/aktivizm kavramlarını, 35 yaş üstü katılımcıların ise yardım, hayırseverlik ve yoksulluk kavramlarını daha fazla kullandığı görüldü.

Gelire göre baktığımızda, daha düşük gelir grubundaki katılımcılar (30.000 TL altı) yoksulluk ve bağış kavramlarını daha fazla kullanıyor. Üst gelir grubu ise demokrasi, kamusal fayda, dayanışma, muhalefet, savunuculuk ve gönüllülük kavramlarını öne çıkarıyor. Eğitim düzeyine baktığımızda ise ön lisans altı eğitim seviyesindeki katılımcılar yoksulluk kavramını daha çok kullanıyor.

Gençler sivil toplumu daha fazla tanıyor

Katılımcılara sivil toplum örgütlerine ilişkin bilgi düzeyini sordüğümüzda katılımcıların %60'ının "hiç bilgim yok" veya "az bilgim var" demesi altı çizilmesi gereken bir olgu olarak öne çıktı. Bu bağlamda gençlerin STÖ'ler hakkında daha fazla bilgi sahibi olduğunu söyleyebiliriz. 35 yaş altı katılımcılarda "hiç bilgim yok", "az bilgim var" diyenlerin oranı %57,2 iken, 35 yaş üstü katılımcılarda bu oran %63,4'e yükseliyor. Asıl büyük farklılığı ise eğitim düzeyinde gözlemledik. Ön lisans ve üstü eğitim alan katılımcılarda "hiç bilgim yok" ve "az bilgim var" diyenlerin oranı %49,6 iken, ön lisans ve altı eğitim alan katılımcılarda bu oran %64,2'ye yükseliyor.

Sivil toplumla daha fazla ilişkiye geçen, sivil topluma daha fazla güven-itibar atfededen, algısı daha olumlu katılımcılar kendilerini STÖ'ler konusunda doğal olarak daha fazla bilgili hissediyor. Ancak buradaki bilgi düzeyi farklarının çok büyük olmadığını vurgulamakta fayda var.

Toplumun yaklaşık %80'i STÖ'lere hiçbir şekilde temas etmiyor

Katılımcılara farklı ilişki biçimleri gösterilerek sivil toplum örgütleriyle herhangi bir ilişkilerinin olup olmadığını var ise de ne tür bir ilişki içinde olduklarını da sorduk.

Katılımcıların sadece %7,7'si üye ya da gönüllü olduğunu söylerken, üyelik oranı % 4,1'de kaldı. Katılımcıların %15'inin STÖ'lerle bir biçimde ilişki kurdukları (faaliyetlerine katılma, yardım/hizmet alma, burs alma, yurt imkanlarından faydalanma, bağış yapma) görülürken, sivil toplum örgütlerine üye veya gönüllü olmadan bağış yapanların oranı %8,4 oldu. Herhangi bir şekilde ilişkisi olmayanların veya STÖ'lerle yolu kesilmeyenlerin oranı ise %77,2.

Eğitim ve gelir düzeyi arttıkça ilişki artıyor

Sivil toplumla ilişki düzeyi açısından en belirleyici faktör eğitim ve gelir düzeyi oldu. 30.000 TL ve altında hane geliri olan katılımcıların %80'inin sivil toplumla herhangi bir ilişkisi yokken, bu oran hane geliri 30.000 TL'nin üzerinde çıktığında %62'ye düşüyor.

Benzer bir şekilde ön lisans altı eğitim düzeyi olan katılımcılardan sivil toplumla ilişkisi olmayanların oranı %81 iken, ön lisans ve üstü eğitim düzeyi olan katılımcılarda aynı oran %63,2'ye düşüyor.

Asıl büyük farklılığı ise STÖ'lere üyelikte ve gönüllülükte görüyoruz. Ön lisans ve üstü eğitim düzeyi olan katılımcılarda STÖ üyeliği ve gönüllülüğü oranı %19,4 iken, ön lisans altı eğitim düzeyinde bu oran %4,6'ya düşüyor.

İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan en son rakamlara göre Türkiye'de derneklere üye olanların sayısı yaklaşık 8 milyon, Vakıflar Genel Müdürlüğü verilerine göre ise vakıfların yaklaşık 1 milyon gerçek kişi üyesi bulunuyor. Ancak toplam üye sayısının içerisinde birden fazla derneğe ya da vakfa üye olan kişilerin olduğu, hatta saha deneyimlerinden yola çıkarak birden fazla STÖ'ye üye olma durumunun yaygın bir durum olduğu söylenebilir.

Bu nedenle Türkiye'de kaç kişinin en az bir dernek veya vakfa üye olduğunu tespit etmek resmi verilerden yola çıkarak mümkün olamıyor.

STÖ'lerle ilişki SMS düzeyinde kalıyor

Sivil toplum örgütleriyle ilişkide olduğunu ifade eden (üye, gönüllü, yardım alma, bağış yapma, faaliyetlerine katılma vb.) katılımcılara bu ilişkinin nasıl şekillendiğini anlamak için sorulan sorulara verilen cevaplardan katılımcıların en çok SMS yoluyla bağış yaptıkları (%46,5) anlaşılıyor. Bunu sosyal medyada etkileşime girmek (%34,8), ürün satın almak (%29,2), bağış toplamasına destek olmak (%26,3) ve yürüyüşe veya imza kampanyasına katılmak (%15,2) takip ediyor. SMS'le bağış yapma konusunda 2023 yılında yaşanan Kahramanmaraş Depremleri sonrasında yürütülen yardım kampanyalarının etkili olduğu düşünülebilir. Sosyal medyanın ise özellikle gençlere ulaşma konusunda en etkili iletişim kanalı olduğunu görüyoruz.

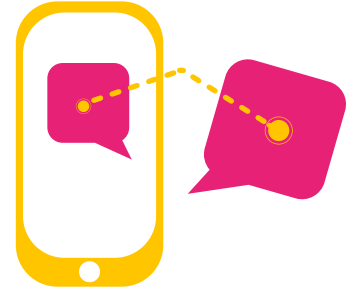
İlişkide olunan STÖ'lerin yürüttüğü faaliyetlere bakıldığında ise hayırseverlik ve gönüllülük faaliyetlerinin açık farkla öne çıktığı anlaşılıyor. İlişkiye geçme şeklinin büyük ölçüde bağış yapma veya yardım alma çerçevesinde şekillendiği düşünüldüğünde bu durum anlaşılır hale geliyor.

Sivil toplumla ilişkisi olsun ya da olmasın, üye ya da gönüllü olmadığını belirten tüm katılımcılara (2814 kişi) bunun nedenleri sorulduğunda en sık belirtilen neden "bu tip faaliyetlere ayıracak zamanım yok" (%50) oldu. Bunu "bu tip faaliyetlere ayıracak maddi olanaklarım yok" (%16) takip etti. Bu noktada katılımcıların %12,5'inin "bu tip faaliyetlere katılmaktan çekiniyorum, korkuyorum" seçeneğini tercih etmesi altı çizilmesi gereken bir bulgu olarak öne çıktı. 35 yaş altı katılımcılarda bu oran %15,3'e kadar yükselirken, bu çekinme durumunun dernekler için üye bildirim zorunluluğunun özellikle gençlerde bir çekingenlik yaratmasının bir göstergesi olduğu söylenebilir.

Araştırma sonuçlarına göre STÖ'lere üye olanların oranı %4,1. Bu oranı 18 yaş üstü nüfusa (2023 yılı rakamlarıyla yaklaşık 60 milyon) oranladığımızda yaklaşık **2.5 milyon kişinin bir veya birden fazla STÖ'ye üye olduğu sonucuna varıyoruz. Bu yaklaşık sayının Türkiye'de sivil toplumda örgütlenme düzeyine ilişkin büyük ölçüde gerçekçi bir tahmin olduğu söylenebilir.**

Sivil toplum örgütleriyle ilişkiye geçme konusunda daha istekli olunması için kamuoyuna yönelik neler yapılabileceğinin anlaşılması amacıyla da katılımcılara hangi koşullar altında sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerinde daha fazla yer alabilecekleri sorulduğunda en sık verilen cevap "yaptığım bağışın gerçekten o kuruluş tarafından kullanılacağını bilmek" oldu (%20).

"Katkımın somut bir karşılığı olacağını bilmek/düşünmek" ve "bugüne kadar yapılanlar hakkında ayrıntılı bilgi almak" ikinci sırada yer aldı (%18). Verilen diğer cevaplar ise STÖ'lerin hedef kitlelerini daha fazla dahil etmeleri ve doğrudan ilişki kurmalarına yönelik koşullara işaret etti.

Devletin eksik bıraktığı alanların iyileştirilmesi sivil toplumdaki beklentiler

Katılımcılara "Türkiye'nin daha çok hangi konu ile ilgili çalışan STÖ'lere ihtiyacı var" sorusu sorulduğunda en sık verilen cevaplar sırasıyla yoksullukla mücadele (%36), eğitim (%32,5) ve sağlık hizmetleri (%22) oldu. Bunu kadınlar (%18,9) ve gençlerin güçlendirilmesi (%18,6) takip etti. Temel hak ve özgürlükler katılımcıların %17'si, çevre ise %16,1'i tarafından öne çıkarıldı. Türkiye'de çok yoğun bir örgütlenme yapısı olan "hemşehrilik" konusunun ise katılımcıların sadece %2,9'u tarafından seçilmesi dikkat çekti.

Cevaplar arasında yoksullukla mücadelenin en başta yer almasını katılımcıların %70'inin aylık hane gelirinin 30.000TL'nin altında olmasıyla ilişkilendirebiliriz. Keza 30.000 TL üstü geliri olan katılımcıların %35,6'sı "yoksulluk" cevabını verirken, bu oran daha üst gelir grubunda %28,2'ye düştü. Ön lisans altı eğitim grubunda en fazla yoksulluk (%38) seçilirken, ön lisans üstü eğitim grubunda en fazla eğitim (%38,6) seçildi.

STGM tarafından 2023 yılında yayınlanan Türkiye'de Sivil Toplum Örgütleri isimli çalışmada STÖ'lerin çalışma alanları için en çok belirtilen dört kategori şöyleydi: "kültür, iletişim ve eğlence faaliyetleri (%26,2)", "eğitim hizmetleri (%19,6)", "iş dünyası, meslek örgütleri, sendikalar (%12,2)" ve "hayırseverlik ve gönüllülük (%11,1)". Bu bağlamda toplumsal beklentilerle sivil toplum örgütlerinin çalışma alanları arasındaki temel ayrışmanın yoksullukla mücadele ve sağlık hizmetleri konularında olduğu söylenebilir. Bu sonucun büyük ölçüde araştırma sırasında etkileri devam eden zorlu ekonomik şartların bir yansıması olabileceği de söylenebilir.

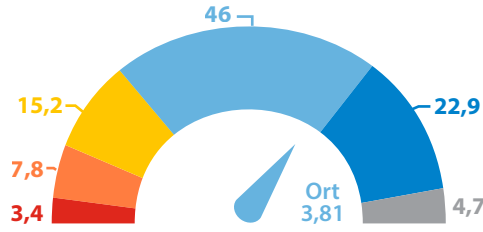
STÖ'yü tanıdıkça güven artıyor

Sivil toplum örgütlerinin etkisinin nasıl algılandığının anlaşılması amacıyla katılımcılara iki ayrı soru soruldu. Bu bağlamda öncelikle yerel düzeydeki etkinin anlaşılması amacıyla sorulan "yaşadığınız çevredeki/mahalledeki sorunları çözme konusunda STÖ'lerin etkisi" sorusuna katılımcıların yaklaşık %70'i tamamen etkisiz veya biraz etkili cevabını verdi.

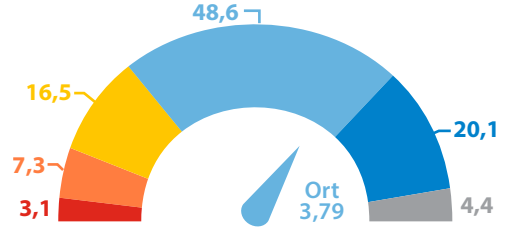
"Ülkemizdeki hükümet politikalarının belirlenmesinde STÖ'lerin etkisi" sorusuna ise tamamen etkisiz veya biraz etkili cevabını verenlerin oranı

yaklaşık %73 oldu. Ancak STÖ'lerle daha aktif ilişki kuran, algısı daha olumlu ve güven-itibar düzeyi daha yüksek olan katılımcılarda bu oran bekleneceği üzere daha düşük çıktı.

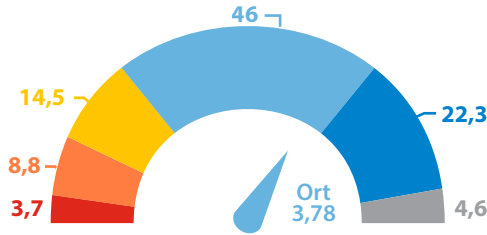
Kamuoyunda sivil toplum algısını anlamak amacıyla geliştirilen ölçeğe ilişkin detaylı bulgulara rapor içerisinde yer veriyoruz. Ancak genel görünümü ortaya koymak amacıyla sorulan sorulara ilişkin cevapları da aşağıdaki grafiklerde bulabilirsiniz. Bununla birlikte toplumda sivil toplum örgütlerine ilişkin algının olumlu olduğu, ancak karşımızda pembe bir tablo olmadığını söyleyebiliriz.

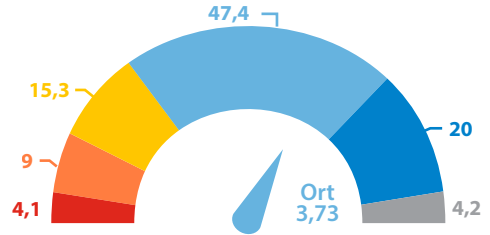
Gönüllülük esasıyla hareket eden kuruluşlardır.

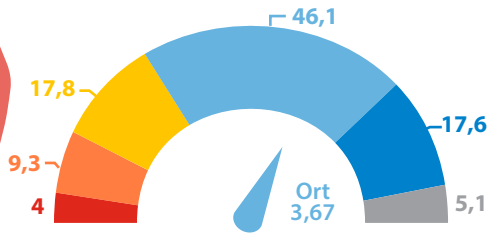
İhtiyaç sahiplerine yardım etmek amacıyla oluşturulan kuruluşlardır.

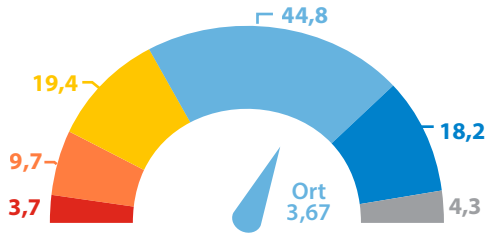
Dayanışmayı artırmaya yarayan kuruluşlardır.

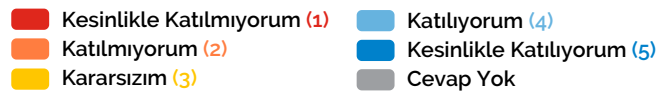
Başkalarına yardım etmek isteyen insanları bir araya getiren kuruluşlardır.

Toplumda yaşanan sorunlara çözümler üretmek için çalışan kuruluşlardır.

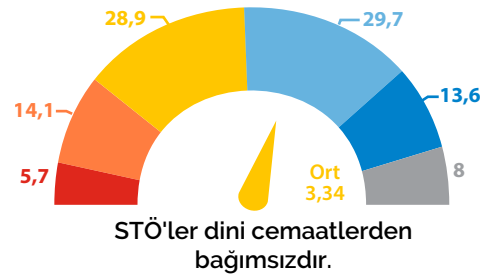
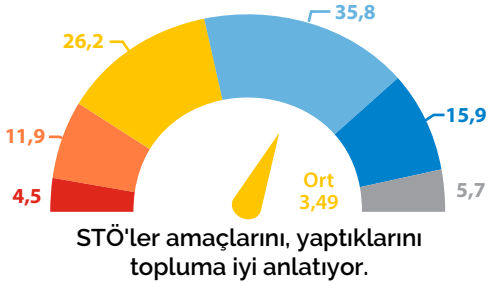
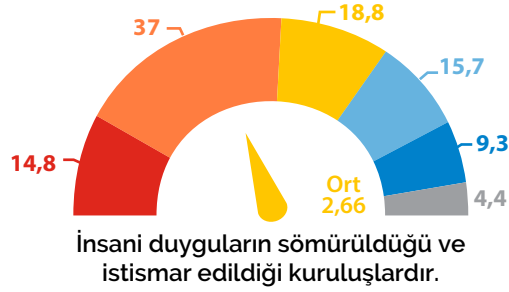
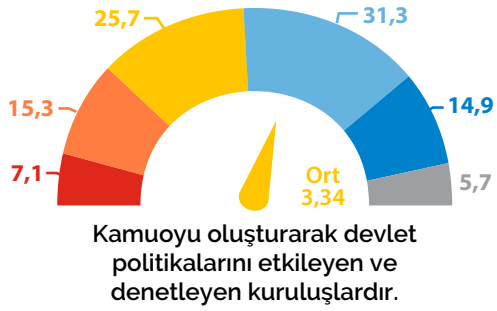
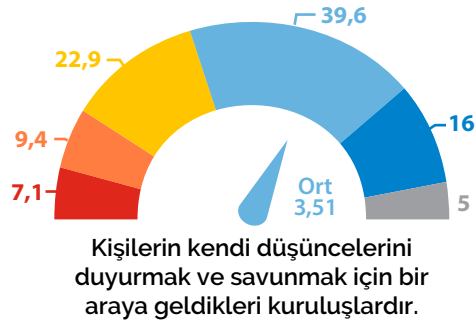
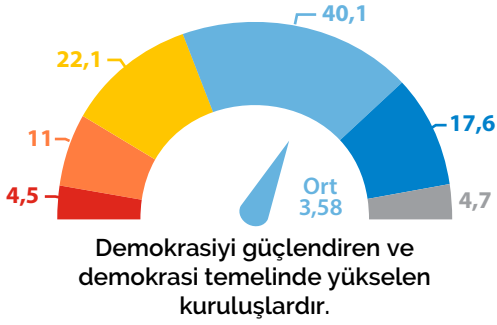
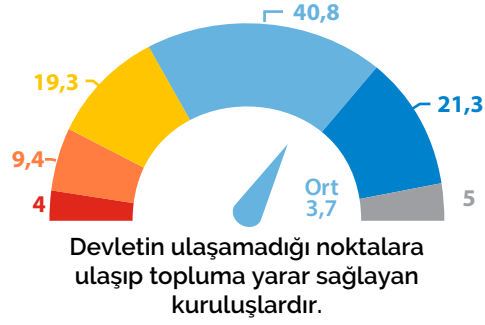
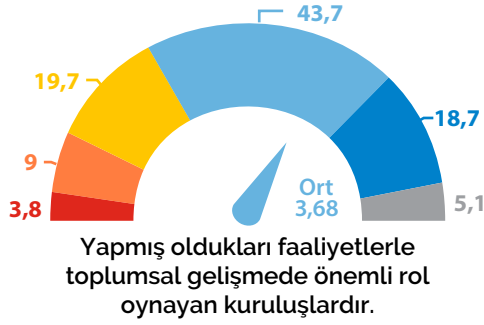

Çalıştıkları konularda toplumu bilinçlendiren kuruluşlardır.

Şekil 1-a. Sivil Toplum Algısı¹¹

11 Katılımcıların sivil toplum algısına yönelik iki farklı soruda bir dizi önerme okundu ve "1 hiç katılmam, 5 tamamen katılıyorum" olmak üzere önermelere verdikleri puanlar toplandı. Bu toplam önerme sayısına bölünerek her katılımcı için ortalama bir puana ulaşıldı.

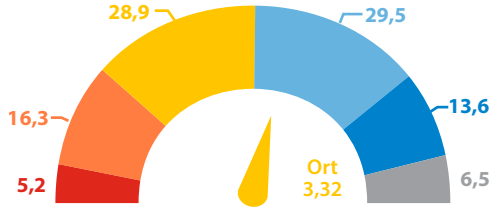

■ Kesinlikle Katılmıyorum (1)

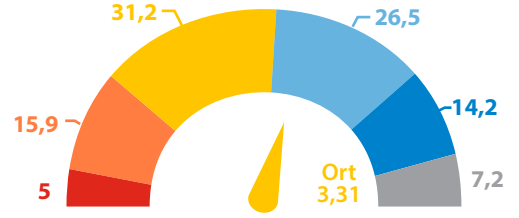
■ Katılmıyorum (2)

■ Kararsızım (3)

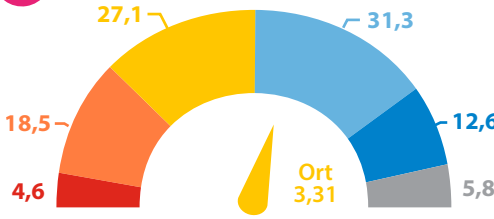
Şekil 1-b. Sivil Toplum Algısı

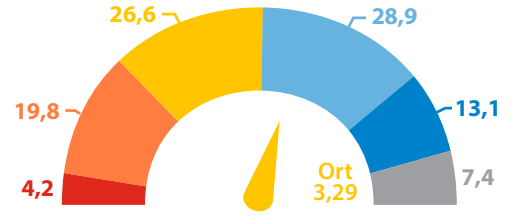
STÖ'ler tüm politik partilerden, hükümetlerden bağımsızdır.

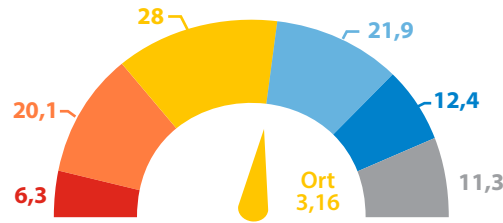
Türkiye'deki STÖ'ler şeffaf kuruluşlardır.

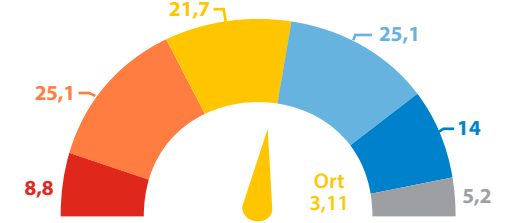
STÖ'ler hiçbir kurum veya ülkeden para almadan kendi kaynaklarıyla faaliyetlerini sürdürürler.

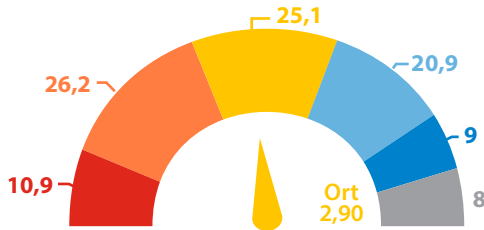
STÖ'lere üye olanların çoğunun ekonomik durumu iyidir.

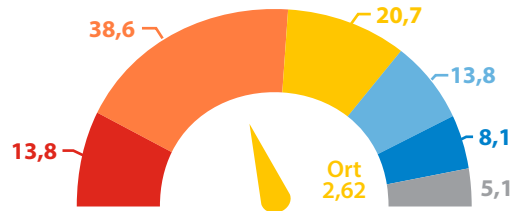
STÖ'lerin çoğu göçmenler üzerine çalışmaktadır.

Devlet gereği gibi çalışırsa STÖ'lere gerek kalmaz.

STÖ'ler temel insan haklarıyla yeterince ilgilenmiyor.

STÖ'ler olmasa da olur.

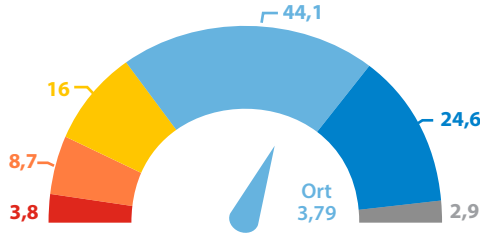
Katılıyorum (4) Kesinlikle Katılıyorum (5) Cevap Yok

Kahramanmaraş Depremleri algıyı değiştirdi

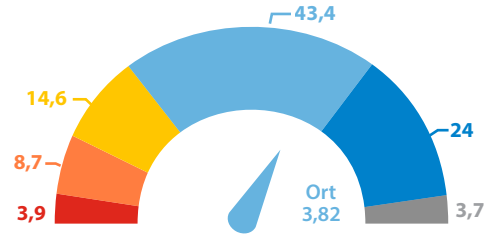
Saha araştırmasında 6 Şubat 2023'te gerçekleşen depremlerin sivil toplum algısına etki edip etmediğini anlamak için katılımcılara bir dizi önerme okundu ve bunlara ne düzeyde katıldıkları 5'li bir ölçekle soruldu.

Verilen cevaplardan yola çıkarak deprem sonrasında sivil toplum örgütlerinin üstlendiği sorumluluğun sivil topluma yönelik algıyı oldukça olumlu etkilediği söylenebilir.

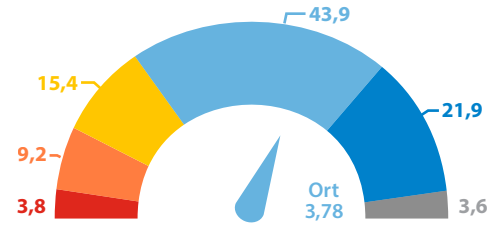
Anketteki başka sorularda da deprem sonrasında STÖ'lerin yürüttüğü çalışmaların etkisi karşımıza çıktı. Örneğin STÖ'lerle ilişkilendirilen kavramları sorduğumuzda deprem/afet ilk sıralarda yer aldı. Ayrıca, katılımcılara STÖ dendiğinde akıllarına ne geldiği açık uçlu olarak sorulduğunda, en sık verilen üçüncü cevap "afet/deprem/arama kurtarma" oldu. Bu arada bu soruya katılımcıların en çok bazı kurum/kuruluşların ismiyle cevap verdiğini belirtelim. Bu kurumlar içinde Kızılay ve AHBAP ilk iki sırada yer aldı. Bu sıralama özellikle AHBAP'ın orman yangınları ve deprem sırasında yürüttüğü çalışmaların kamuoyunda yarattığı etkiye bağlanabilir. Deprem sonrasında STÖ'lerin yürüttüğü çalışmaların sivil toplum algısı üzerindeki olumlu etkilerini aşağıdaki tabloda da açık bir şekilde görebiliyoruz.

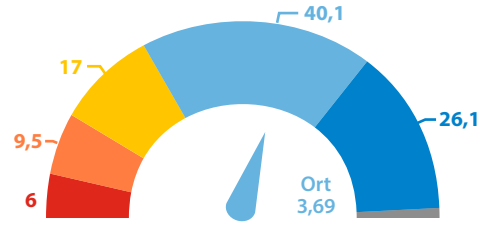
Deprem sonrasındaki çalışmalarını gördükten sonra sivil toplum örgütlerine daha olumlu bakmaya başladım.

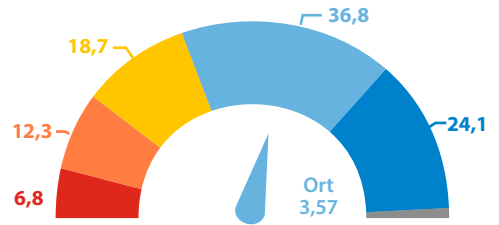
Deprem sivil toplum örgütlerinin ne kadar önemli olduğunu anlamamı sağladı.

Deprem sivil toplum örgütlerine üye olmak, gönüllü çalışmak ya da bağış yapmak konusundaki düşüncelerimi olumlu yönde etkiledi.

Deprem sonrasında sivil toplum örgütleri devlet kurumlarından daha etkin çalıştı.

Devletten izin alma gerekliliği olmasaydı depremde sivil toplum örgütleri daha etkin çalışabilirdi.

- Hiç Katılmıyorum (1)
- Katılmıyorum (2)
- Kararsızım (3)
- Katılıyorum (4)
- Tamamiyle Katılıyorum (5)
- Cevap Yok

Şekil 2. Şubat 2023'te Kahramanmaraş'ta gerçekleşen depremler sonrası sivil toplum algısı

Gelir ve eğitim düzeyi yükseldikçe sivil toplumla ilişki artıyor

Saha araştırmasında, Doç. Dr. Didem Çabuk'un hazırladığı "Güven İtibar Ölçeği"ni de kullanarak Türkiye'de sivil toplum örgütlerine güven düzeyini anlamaya çalıştık. Buna göre:

- **Katılımcıların yüzde 36,5'i STÖ'lere güveniyor.** (Güveniyor + Çok güveniyor)
- **Katılımcıların yüzde 58'inin STÖ'lerin yönetim kapasitesine ilişkin algısı yüksek.** (Yüksek + Çok yüksek)
- **Katılımcıların yüzde 57'sinin STÖ'lerin iletişim kapasitesine ilişkin algısı yüksek.** (Yüksek + Çok yüksek)
- **Katılımcıların yüzde 64'ünün STÖ'lerin yetkinliğine ilişkin algısı yüksek.** (Yüksek + Çok yüksek)
- **Katılımcıların yüzde 50'sinin STÖ'lerin güven ve itibarına ilişkin algısı yüksek.** (Yüksek + Çok yüksek)

Türkiye'de sivil toplum algısı, güven, itibar, sivil toplumla ilişkiye geçme biçimleri bir arada değerlendirildiğinde bütün bu göstergelerin ortaklaştığı konunun gelir ve eğitim düzeyiyle ilişkili olarak, "sosyoekonomik statü" olduğu anlaşılıyor. Gelir ve eğitim düzeyi yükseldikçe sivil toplumla ilişkiye geçme biçimleri ve sivil topluma olan güven düzeyi yükseliyor. Eğitim düzeyi düşük ve yoksul gruplar STÖ'lerle daha pragmatik bir ilişki kuruyor ve yoksulluk, sağlık, eğitim gibi konular öne çıkıyor. Gelir ve eğitim düzeyi yükseldikçe ilişki karmaşıklaşıyor. Örgütlenme ve bilgi düzeyinin düşük olması STÖ'lerin orta ve üst sınıflara yeterince ulaşamadığı veya bu kesimlerin sivil toplum örgütleriyle ilişkiye geçmeye nispeten mesafeli olduğunu gösteriyor. Bu durumun Türkiye'de sivil toplumun gelişimi ve yukarıda ele almaya çalıştığımız toplumsal çelişkilerin ve mücadele alanlarının seyri açısından önemli bir parametre olduğu söylenebilir.

2

Yöntem

“Türkiye’de Sivil Toplum Algısı” araştırması için 8 Aralık 2023- 15 Ocak 2024 tarihleri arasında 42 ile bağlı, 138 ilçenin 299 mahallesinde toplam 3040 anket CAPI yöntemiyle hanelerde yapıldı.

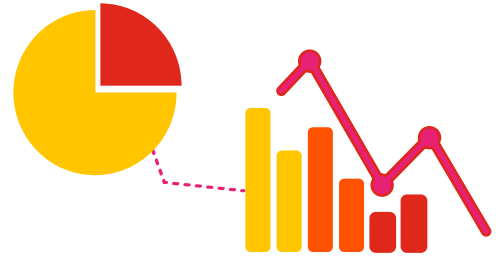
Örneklem

Araştırmanın hazırlık aşamasında soru kağıdının 3000 kişilik bir örnek kitleye uygulanmasına karar verildi. Bu sayede araştırma sonuçlarının kuramsal olarak içerebileceği hata payı en kötü durumda (ana kitle varyansının maksimum olması) yüzde 95 olasılıkla yüzde $\pm 1,8$ 'dir.

Araştırma örnekleme oluşturulurken Türkiye genelinde çok aşamalı, tabakalandırılmalı rassal örnekleme yöntemi kullanıldı. Bunun için örnek kitlenin ana kitleyi bölgeler ve sosyoekonomik gelişmişlik bakımından temsil etmesini sağlayacak bir örnekleme planı oluşturuldu. Araştırma büyük ölçüde kentsel alanlarda yapıldı.

Ana kitlenin bölgesel dağılımında Yüksek Seçim Kurulu tarafından yayımlanan 2023 Genel Seçimleri Sonuçları verileri temel alındı.

Bölgesel temsil için TÜİK'in İstatistiksel Bölge Birimleri Sınıflandırması'nın 12 bölgeden oluşan 1. düzeyi kullanıldı.

Örnekleme Yöntemi

Örneklemede tabakalandırma ölçütü olarak "bölge" (NUTS Düzey 1), birincil örnekleme birimi olarak "ilçe" ve ikincil örnekleme birimi olarak "mahalle" kullanıldı.

Örnek kitlede kapsanacak ilçeler "ana kitle büyüklüğüne orantılı olasılıklı örnekleme yöntemi"yle (Sampling with Probability Proportional to Size - PPS) seçildi.

Bu örnekleme yönteminde ilçelerin seçilme olasılığı nüfus büyüklüklerine orantılı olarak artmakta ya da azalmaktadır. Yöntemin bu özelliği küçük yerleşmeler lehine bir temsililik sapmasını önlemektedir.

PPS yöntemi ayrıca nüfusu özellikle büyük olan ilçelerin birden çok kez seçilebilmesine olanak vermektedir. Bu durumu belirleyen PPS yönteminde örnekleme aralığı (sampling interval) olarak kullanılan sayıdır. Bu sayı tabakalandırma (bölge) matrisinin ilgili hücresindeki ana kitle toplamının o hücrede yapılacak anket sayısına bölünmesiyle elde edilir. Bir ilçenin ana kitle nüfusu örnekleme aralığının iki katından fazlaysa bu ilçenin o hücrede yapılan örneklemede birden çok kez seçilme şansı vardır.

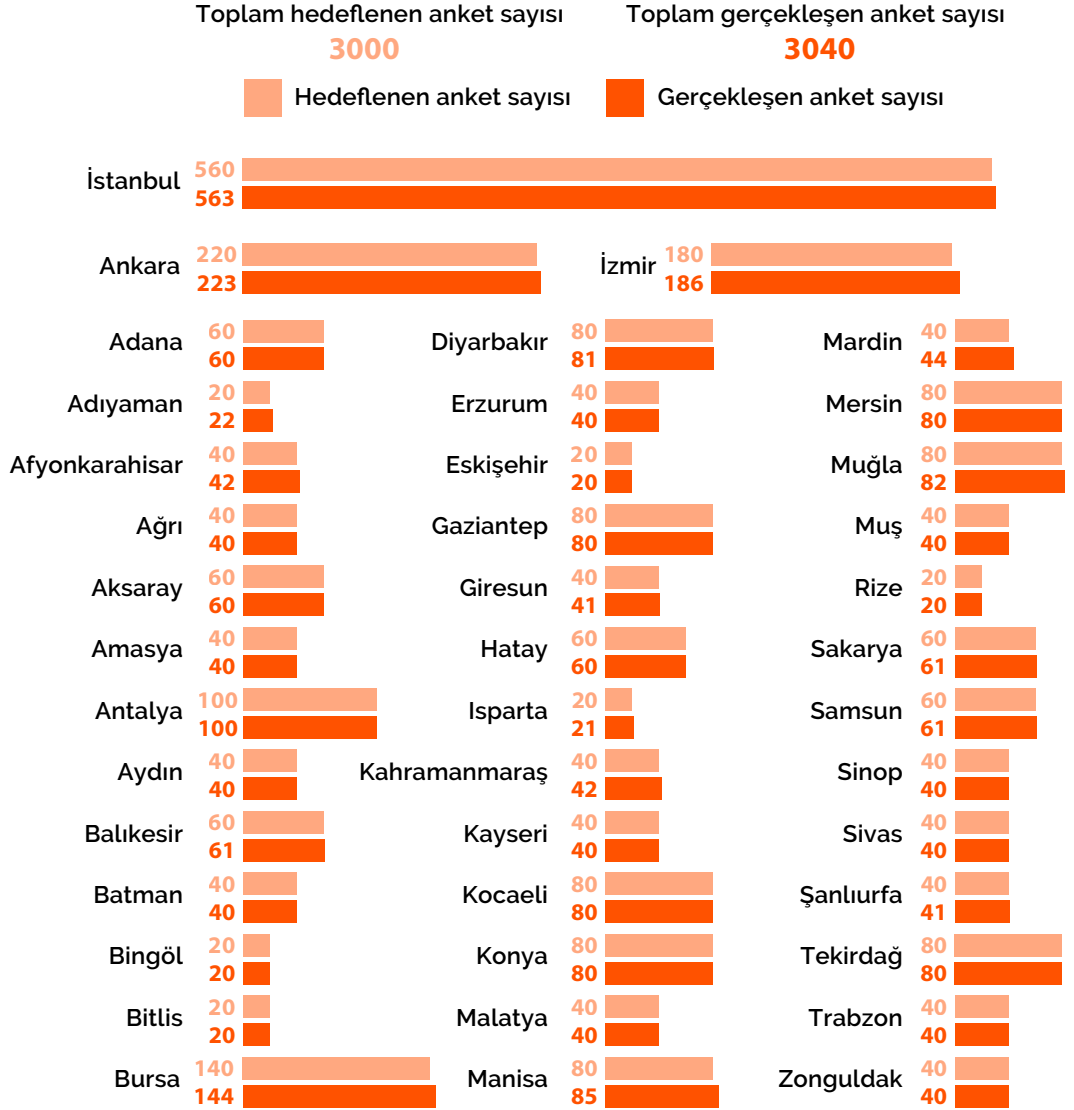
PPS örnekleme yönteminin ikinci temel ilkesine göre, seçim işlemi tamamlandıktan sonra seçilmiş ilçelerin her birinde eşit sayıda görüşme yapılması gerekmektedir. (Aksi durumda, ilçelerin nüfus ağırlıkları ikinci kez hesaba katılmış olacak ve büyük yerleşimlerde daha çok sayıda görüşme yapılması bu yerleşimler lehine önemli bir saptamaya yol açacaktır.)

PPS'nin bu iki temel ögesi, birincil örnekleme birimi olan ilçelerde kaçar görüşme yapılacağına a priori karar verilmesini gerektirir. Bunun için öncelikle, her bir ikincil örnekleme biriminde (mahallelerde) yapılması "makul" olacak görüşme sayısının belirlenmesi gerekmektedir. Bugüne kadarki deneyim ve araştırmanın örnek kitle büyüklüğü dikkate alınarak bu sayılar şöyle belirlendi:

- İkincil örnekleme birimlerinde (mahalle) 10'ar görüşme yapılması
- Her ilçede 2'ser tane ikincil örnekleme birimi seçilmesi

Buna göre, seçilen her ilçede yapılacak görüşme sayısı 20 olarak hesaplandı, her bir bölgenin örneklem içindeki payı 20'nin katlarına doğru (aşağıya ya da yukarıya) yuvarlandı. Nüfus büyüklüğü nedeniyle birden çok kez seçilen ilçelerde 20'nin o kadar katı kadar görüşme yapılması öngörüldü.

Hedeflenen ve Gerçekleşen Örneklem

Soru Kağıdı Hazırlığı

Araştırmanın hazırlık aşamasında Sivil Toplum Geliştirme Merkezi Derneği (STGM), Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV) ve proje danışmanlarıyla birlikte literatür çalışması yapıldı, benzer araştırmalar incelendi ve araştırmada kullanılacak soru kağıdı ortaya çıkarıldı.

Pilot Çalışma

Hazırlanan taslak soru kağıdının pilot çalışması kapsamında 26-28 Kasım 2023 tarihleri arasında İstanbul'da 31, Ankara'da 21 anket olmak üzere farklı sosyo-kültürel yapılara sahip beş mahallede toplam 52 anket uygulandı. Pilot çalışma verisi ve saha geri bildirimleri ışığında gerekli değişiklikler yapılarak soru kağıdı nihai hale getirildi.

Script Hazırlığı

Soru kağıdı Sawtooth Software'in Lighthouse Studio yazılımı kullanılarak elektronik ortama aktarıldı. Anketler çevrim içi olarak bu platform üzerinden dolduruldu.

Raporlama Süreci

Araştırma sonuç aşamasında kapsamlı ve teknik bir saha araştırması raporu hazırlandı. Bununla birlikte raporun daha kolay okunmasını sağlamak için teknik ayrıntıları azaltılmış bir versiyonu da hazırlandı.

Anketör Eğitimi

Çalışmanın anketör eğitimi 24 Kasım 2023 tarihinde çevrim içi olarak verildi. Eğitime proje danışmanları, anketörler ve süpervizörler katıldı. Eğitim içeriğinin alt başlıkları şöyle:

- Proje amaç ve hedeflerinin açıklanması
- Araştırma konularının açıklanması
- Soru kağıdında yer alan kavramların açıklanması
- Soru çalışması
- Script eğitimi
- Genel ilke ve politikaların açıklanması
- Sınıf içi uygulama

Ayrıca araştırmada kullanılacak soru kağıdının uygulanmasında süpervizör ve anketörlere yardımcı olmak üzere bir anketör yönergesi hazırlandı. Yönergede, araştırmanın amacı ve kapsamı açıklandıktan sonra ziyaret, görüşme ve anket uygulama kuralları ile soru formuna ilişkin bilgi verildi ve dikkat gerektiren noktalar vurgulandı. Anketör eğitiminin tamamlanmasıyla sahada anket uygulaması başladı.

Kullanılan Testler

Araştırma kapsamında göz önüne alınacak ve değerlendirilecek değişkenlerin normallik varsayımına uyumlulukları test edildi ve normallik varsayımını sağlayamadıkları tespit edildi. Bunun üzerine, Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis testleri kullanılarak istatistiksel olarak çeşitli gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar olup olmadığına bakıldı.

Araştırma Analiz Yöntemi ve Kullanılan Değişkenler

Araştırmanın analiz bölümünde sorulan her soru için belli değişkenler kullanıldı. Bu değişkenler oluştururken aynı önerme seti içinde yer alan önermeler arasında farklı yönde olanlar (olumlu yargı içeren önermeler arasında olumsuz yargı içeren önerme varsa) tekrar kodlanarak analizlere dahil edildi. Çapraz analizlerden istatistiksel olarak anlamlı olanlarına yer verildi.

Bu kapsamda aşağıdaki değişkenler kullanıldı:

- Yaş (Katılımcılar 35 yaş altı ve 35 yaş ve üstü olarak iki gruba ayrılmıştır.)
- Cinsiyet
- Eğitim düzeyi (Katılımcılar ön lisans altı ve ön lisans ve üstü olarak iki gruba ayrıldı.)
- Gelir düzeyi: (Katılımcılar 30.000 TL ve altı geliri olanlar ve 30.000 TL üstü geliri olanlar olarak iki gruba ayrıldı.)
- STÖ'lerle ilişki düzeyi (Her katılımcının sivil toplum kuruluşlarıyla birebir ilişkisi üç kategoride incelendi. Bunlar "Üye ya da gönüllü", "STK'larla ilişkisi var" ve "Hiçbir ilişkisi yok" şeklinde isimlendirildi.)
- Güven-itibar (Araştırmada, proje danışmanlarından Didem Çabuk'un hazırladığı Güven İtibar Ölçeği de kullanıldı. Bu ölçek 4 ana faktör alanına işaret etmektedir. Bunlar Güven, İletişim, Yönetim ve Yetkinlik'tir.)

- Sivil toplum algısı (Katılımcılara iki farklı soruda bir dizi önerme okundu ve "1 hiç katılmam", "5 tamamen katılıyorum" olmak üzere önermelere verdikleri puanlar toplandı. Daha sonra bu toplam önerme sayısına bölünerek her katılımcı için ortalama bir puana ulaşıldı. Daha sonra genel örneklemin ortalama puanının (3,42) altında ve üstünde puan alan katılımcıları tanımlayan iki ayrı kategoriden oluşan bir "Sivil Toplum Algısı" değişkeni oluşturuldu. Buna göre bir grup "Algısı ortalamanın altında olanlar", diğer grupsa "Algısı ortalamanın üstünde olanlar" olarak isimlendirildi.)

- Sivil topluma ilişkin bilgi düzeyi (Araştırmada katılımcılar sivil toplum örgütleriyle ilgili kendi bilgi düzeylerini 1 (Hiç bilgim yok) ile 5 (oldukça bilgi sahibiyim) arasında değerlendirdi.)
- Aktif vatandaşlık (Öncelikle katılımcılar dahil oldukları çeşitli vatandaşlık sorumluluklarına göre belirli bir sınıflandırmaya tabi tutuldu. Bu sınıflandırma sonucunda bütün grup katılım için siyasal yöntemlere başvuranlar, sosyal araçları/mecraları kullananlar, katılımı dijital araçlarla sınırlı olanlar ve hiç katılım göstermeyenler şeklinde 4 gruba ayrıldı.)

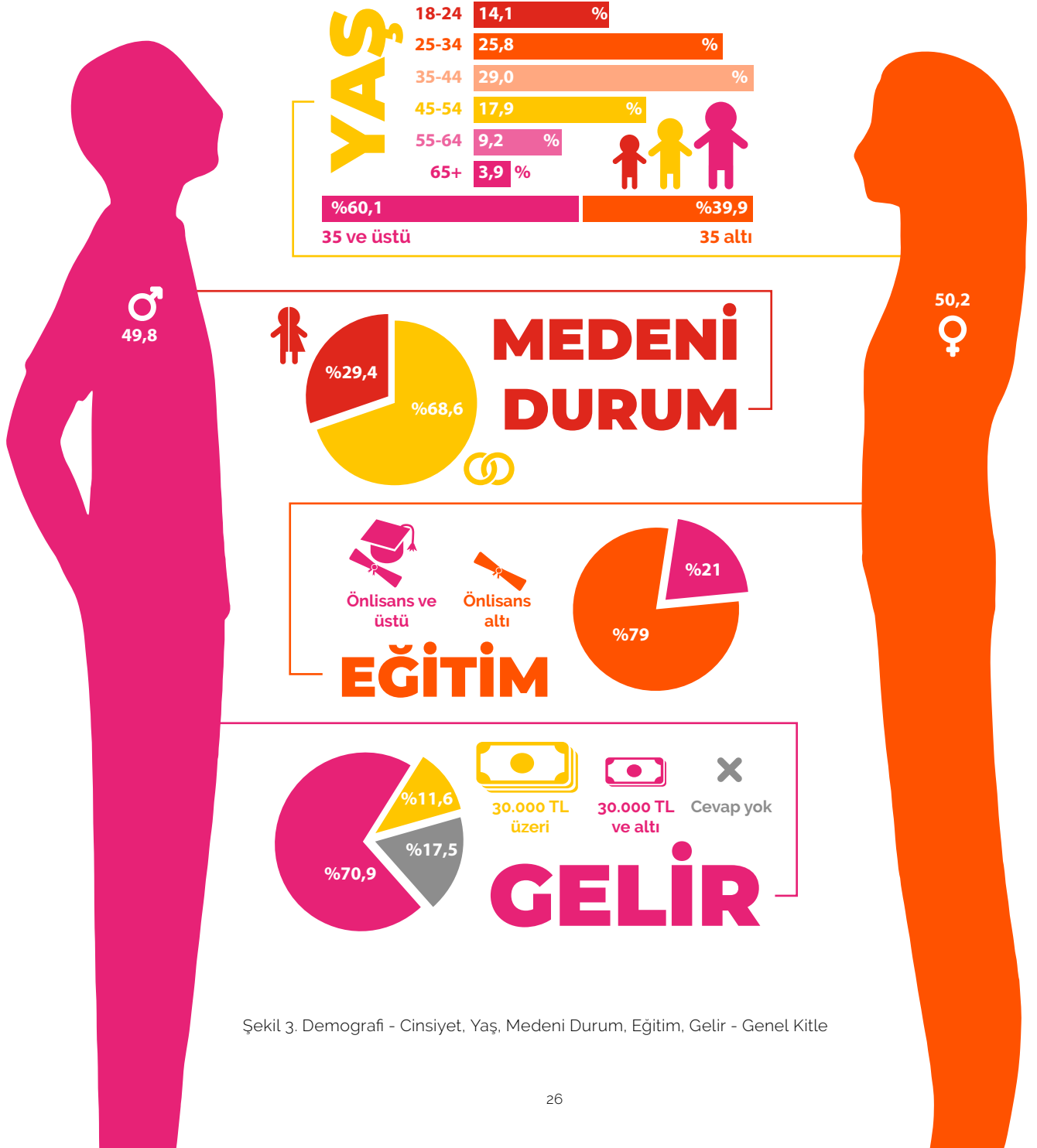
Türkiye'de bu alanda yapılan çalışma az olduğu için birbirine yakın parametreler kullanılarak güven-itibar ve sivil toplum algısını ölçecek değişkenler geliştirildi. Türkiye'de sivil topluma ilişkin algıyı kavrayabilmek için kullanılan bu farklı yaklaşımların bundan sonra yürütülecek çalışmalar için yol açıcı olacağını ümit ediyoruz.

Katılımcıların siyasi yönelimleri ve gelecekte beklenenlerine ise rapor eklerinde yer verildi.

3

Profil

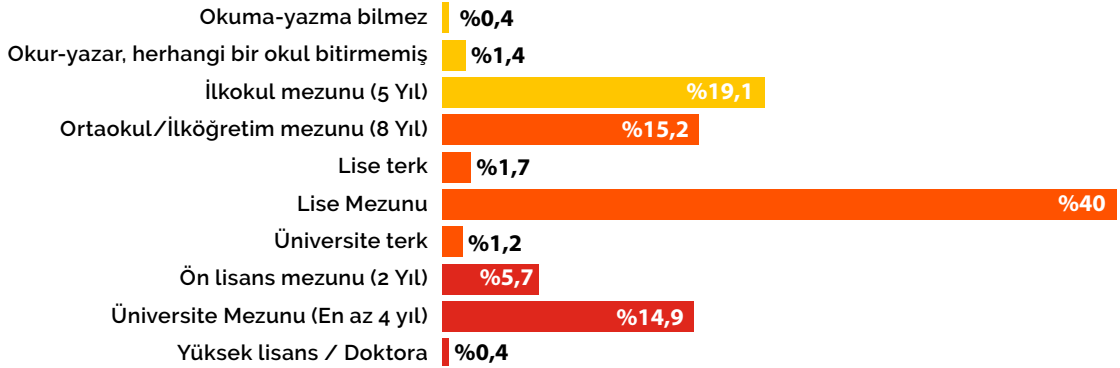
Demografi

Şekil 3. Demografi - Cinsiyet, Yaş, Medeni Durum, Eğitim, Gelir - Genel Kitle

Görüşülen katılımcıların yarısı kadın yarısı erkektir ve yaş ortalamaları 38,7'dir. Katılımcıların yüzde 60'ı 35 yaş ve üstündedir. Büyük bir çoğunluğu evlidir (%70).

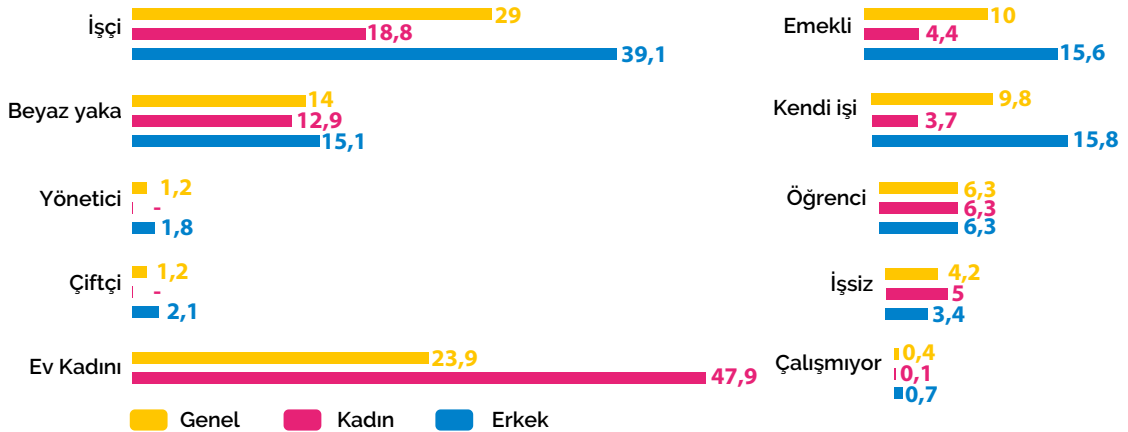
Okuma-yazma bilmeyen veya bilse de herhangi bir okuldan mezun olmamış olanlar oldukça azdır (%2). Lise altı düzeyde eğitim görenler örneklemin %38'ini, lise mezunları ise %40'ını oluşturmaktadır. İki yıllık ön lisans ve üstü eğitime sahip olanlar %21'lik bir paya sahiptir.

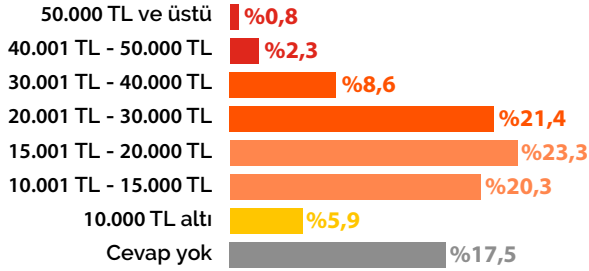
Şekil 4. Eğitim Düzeyi-Genel Kitle

Katılımcıların %45'i çalışmamaktadır. Bu %45 içindeki en yüksek pay ev kadınlarına aittir (%24) ve bu oran kadın katılımcıların %48'ine karşılık gelmektedir. Çalışmayan grupta en yüksek orana sahip ikinci grup ise emeklilerdir (%10). Ücretli çalışanlar örneklemin %44'ünü oluşturmaktadır.

Ücretli çalışanlar arasında en büyük pay işçilere aittir (%29), onları %14 ile beyaz yaka çalışanlar takip etmektedir. Ücretli çalışanların %85'i özel sektörde çalışmaktadır. Katılımcıların %10'u kendi hesabına çalışmaktadır. Tüccarlar, nitelikli meslek sahipleri ve şirket sahipleri bu grup içindedir.

Şekil 5. Meslek-Genel Kitle

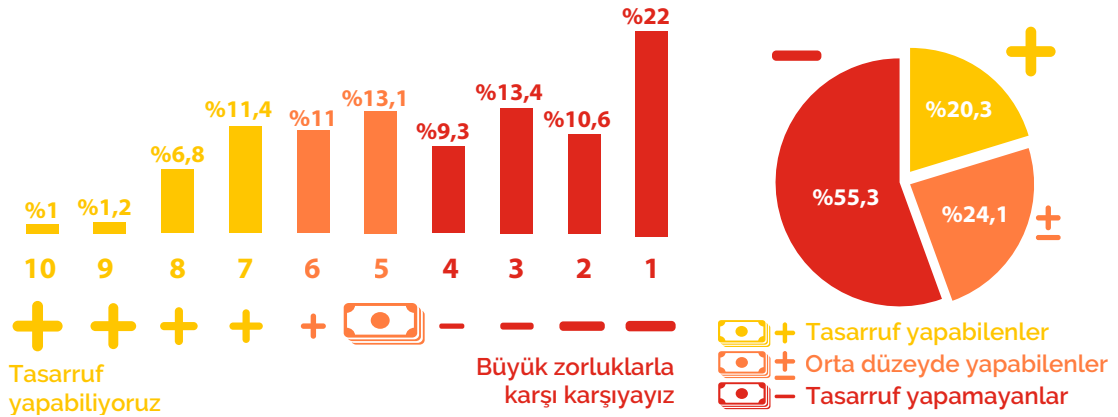
Katılımcıların %71'inin aylık hane geliri 30.000 TL ve altındadır. %17,5'i bu soruya cevap vermek istememiştir.

Şekil 6. Gelir-Genel Kitle

Araştırmada katılımcıların giderlerini ne düzeyde karşılayabildikleri ve tasarruf edip edemediklerini 1 ile 10 arasında bir değerle ifade etmesi istendi. 1'in "Ailemizin gelirleri giderlerimizi karşılamıyor ve büyük zorluklarla karşı karşıyayız" ve 10'un "Ailemizin geliri tüm giderlerimizi karşılıyor ve tasarruf yapabiliyoruz" olduğu bu cetvelde 1 ile 4 arası maddi açıdan zorlananları, 7-10 arası ise tasarruf edebilenleri temsil etti.

Buna göre katılımcıların %55,5'i maddi zorluk yaşadıklarını belirtirken %20'si az ya da çok miktarda tasarruf edebildiklerini ifade etti. Ardından tasarruf cetveli gelir gruplarına göre ele alındı.

Beklendiği üzere gelir arttıkça hanelerin giderlerini karşılayabilme durumları iyileşmektedir. 10.000 TL altında kazananların %97'si maddi açıdan çok zorlanmaktadır ve hiçbiri tasarruf edememektedir. Maddi zorluk yaşayanların oranı 10.000-15.000 TL gelir grubunda %75'e çıkarken, 15.001-20.000 TL gelir grubunda %52'ye doğru azaldı. Tasarruf edebilenler ise ilk kez az da olsa 10.000-15.000 gelir grubundaki ailelerde ortaya çıktı. (%10). 30.000 TL altında ve üstünde kazanan katılımcılara da ayrıca bakıldı. Buna göre 30.000 TL üstünde kazananların %30'u az ya da çok tasarruf edebildiklerini belirtti. Bu oran 30.000 TL ve altında %16'dır.

Şekil 7. Tasarruf-Genel Kitle

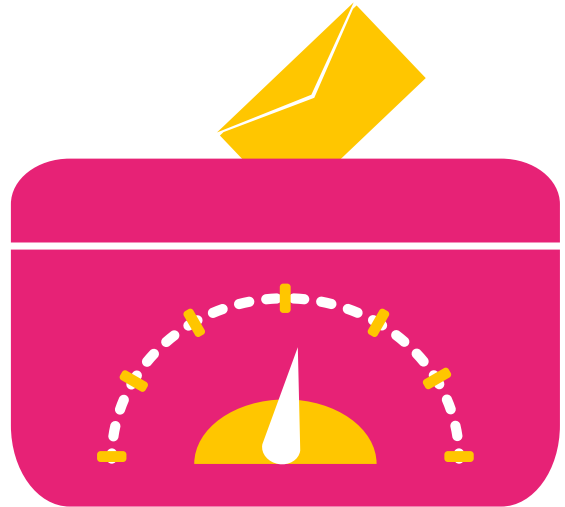
Siyasi Yönelim

Araştırma kapsamında katılımcılara siyasi eğilimler hakkında kamuoyu araştırmalarında geleneksel olarak kullanılan sorular soruldu. Katılımcılardan kendilerini puanlayarak "Siyasi yönelim (1: En sol-10: En sağ)", "Milliyetçilik (1: Hiç Milliyetçi Değil-10: Bütünüyle Milliyetçi)", "Dindarlık (1: Hiç Dindar Değil-10: Çok Dindar)" ve "Devletin Sorumluluğu (1: Sosyal Devlet-10: Liberalizm)" cenvellerinde 1 ile 10 arasında bir yere konumlandıkları istendi.

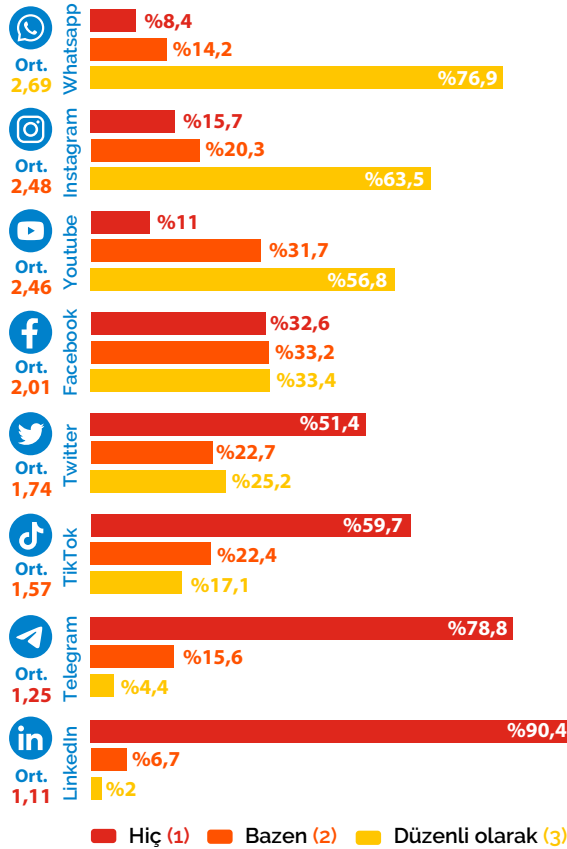
Türkiye'de siyasi eğilimlerin sivil toplum örgütü hakkındaki çağrışımlar üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Örneğin sağ eğilimli katılımcıların STÖ çağrışımları yardım/hayırseverlik alanında %30,5 iken, bu oran sol eğilimli katılımcılarda %21,5 ve ortada olan katılımcılar için %24,9' oldu. Temel hak ve özgürlükler söz konusu olduğunda ise durum farklıdır. Sağ eğilimli katılımcılarda temel hak ve özgürlük çağrışımı oranı %5,7 iken, bu oran sol eğilimli katılımcılarda %13,2 ve siyasi görüşü orta olan katılımcılar için %11'dir.

Katılımcıların %50'den fazlası sağ-sol, milliyetçilik ve dindarlık hakkında verdikleri cevaplarda kendilerini ortada olarak tanımladı. Bunun istisnası "devletin sorumluluğu" hakkında verilen cevaplar oldu. Devletin sorumluluğu söz konusu olduğunda katılımcıların %48,8'i "devletin tüm ihtiyaçları karşılamakla yükümlü olduğunu" ifade ederken, kendisini bu konuda ortada tanımlayanların oranı %40,3 oldu. Buradan hareketle katılımcıların önemli bir bölümünün "sosyal devlet"ten yana tavır aldıklarını söylemek mümkündür.

Türkiye'de sivil toplum algısı hakkında yürütülen bu araştırma öncelikli olarak siyasi eğilimlere göre sivil toplum algısını ölçmek üzere tasarlanmadığı için siyasi eğilimler ilgili verileri **EK 1**'de bulabilirsiniz.

İletişim Araçlarının Kullanımı

Şekil 8. İletişim Araçlarının Kullanım Sıklığı-Genel Kitle

Katılımcıların %77'si WhatsApp'ı düzenli olarak kullanmaktadır. Sosyal medya platformlarının "1-Hiç, 2-Ara sıra ve 3-Düzenli" olmak üzere kullanım ortalamalarına bakıldığında ise Instagram (ort.2,48) ve Youtube (ort. 2,46) ilk sıralarda yer almaktadır. En az kullanılan platform ise LinkedIn'dir.

Öne Çıkan Bulgular

- **Cinsiyete göre:** Erkekler Twitter'ı kadınlar ise Instagram'ı daha düzenli kullanıyor.
- **Yaşa göre:** 18-34 yaş aralığındakiler sosyal medya platformlarını (Facebook dışında) 35 yaş ve üstüne göre daha sık kullanıyor.
- **Gelire göre:** Geliri 30.000 TL üstü olan grup Telegram, Twitter, Facebook, LinkedIn ve Instagram'ı alt gelir grubuna göre daha fazla kullanıyor. Ancak WhatsApp, Youtube ve TikTok kullanımında bir farklılık yok.
- **Eğitime göre:** Ön lisans ve üstü eğitime sahip olanlar sosyal medya platformlarını daha fazla kullanıyor. Ancak bu farklılık TikTok kullanımını için geçerli değil.

Haber Kaynakları

Türkiye ve dünyadaki olaylardan nasıl haberdar olduğuna bakıldığında günümüzde halen televizyonun en sık başvurulan kaynak olduğu görülüyor (bahsedilme oranı %86). Ancak sosyal medya/haber siteleri de televizyonun çok gerisinde kalmıyor (%75). Basılı gazeteden bahsedilme oranı ise %12 oldu.

- **Cinsiyete göre:** Kadın ve erkekler arasında haber kaynaklarının kullanımı konusunda sadece gazete okuma oranı farklılaştı. Erkekler, kadınlara göre gazete okuduklarını daha fazla belirtti.
- **Yaşa göre:** 35 yaş altındakiler sosyal medyadan haber takip ettiklerini daha fazla belirtirken, 35 yaş üstündeki katılımcılar ise televizyon ve basılı gazete cevabını daha fazla verdi. Radyo konusunda bir farklılık olmadı.
- **Gelire göre:** 30.000 TL üstü gelir grubu basılı gazete, radyo ve sosyal medyadan daha fazla haber takip ediyor. Televizyon konusunda bir farklılık yok.
- **Eğitime göre:** Ön lisans ve üstü eğitime sahip katılımcılar, haberleri sırasıyla sosyal medyadan, basılı gazetelerden ve radyodan daha fazla takip ediyor. Ön lisans altı eğitime sahip olanlar daha fazla televizyonda haber izliyor.

Televizyon %86,1

Basılı Gazete %11,7

Sosyal Medya /
Haber Siteleri %74,9

Radyo %6,3

Şekil 9. Takip Edilen Haber Kaynakları-Genel Kitle

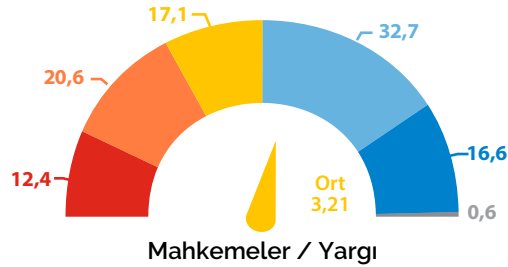
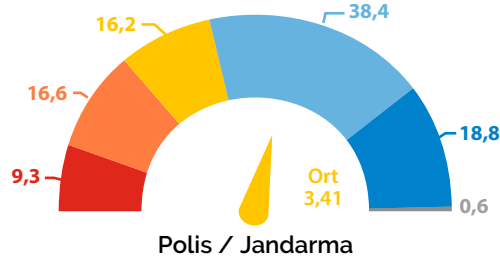
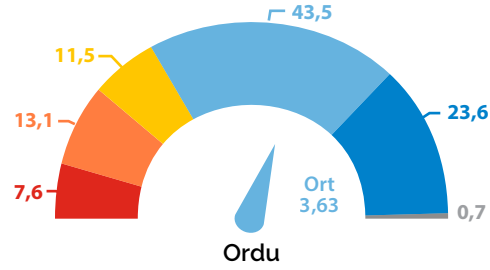
Gelecekte Beklentiler

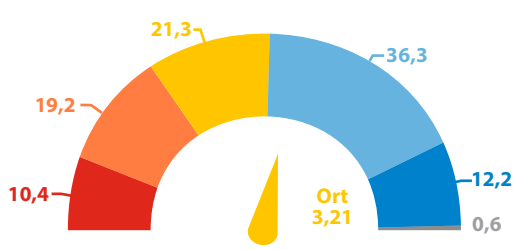
Araştırmada katılımcıların genel profili hakkında bilgi edinmek amacıyla gelecek beklentileri konusunda bir dizi soru soruldu. Geleceğe yönelik beklentiler hakkında verilen cevaplar kararsızlarla birlikte düşünüldüğünde oldukça karamsar bir tablo çiziyor. Gelecek beklentileri siyasi yönelimlere göre farklılıklar gösterebiliyor. Bununla birlikte gelecek beklentileri ve sivil toplum algısı arasındaki ilişki, siyasi yönelimlerde olduğu gibi ayrı bir analiz gerektiriyor ve çalışmamızın kapsamını aşıyor. Bu nedenle gelecek beklentileri hakkında verilen cevapları raporun ana akışı içinde değil ekler bölümünde dikkatinize sunduk. **(EK 2)**

4

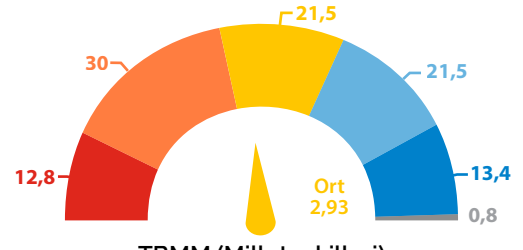
Kurum ve Kişilere Güven

Katılımcılara kendilerine okunan kurum ve kişilere ne düzeyde güvendikleri soruldu. Katılımcılar da güven düzeylerini "1 Hiç güvenmem - 5 Çok güvenirim" olmak üzere puanladı. Verilen cevapların genel ortalamalarına bakıldığında ilk başlarda sırasıyla ordu, polis/jandarma, mahkemeler/yargı ve kamu kurum ve kuruluşları yer aldı.

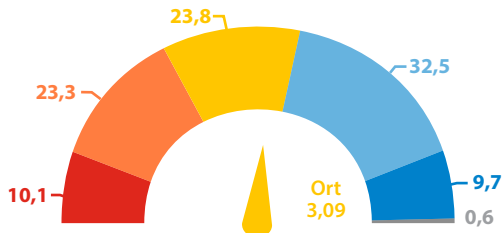

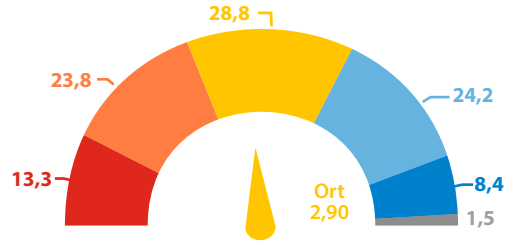
Kamu Kurum ve Kuruluşları

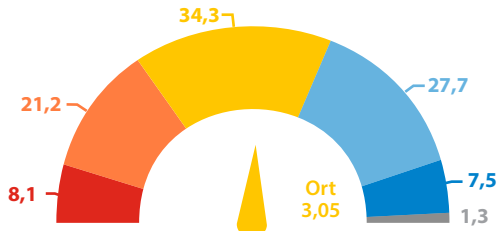
TBMM (Milletvekilleri)

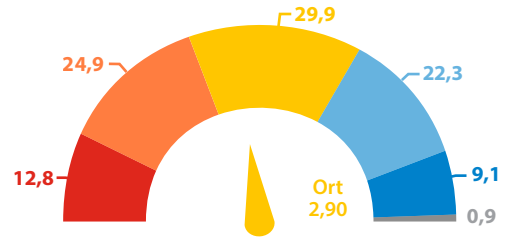
Belediyeler

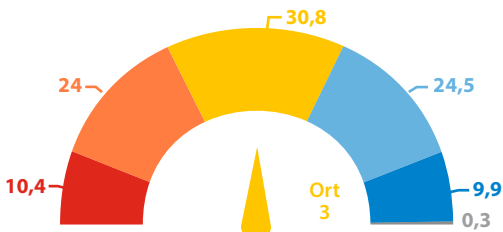
Dernekler

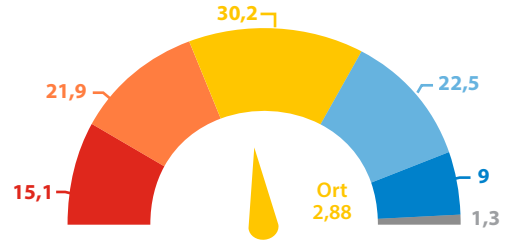
Sivil Toplum Örgütleri

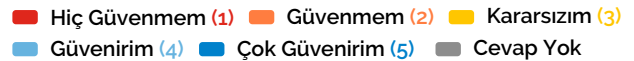
Sosyal Medya

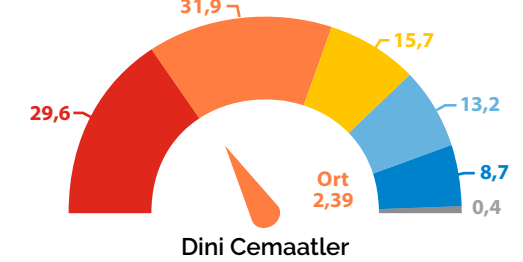
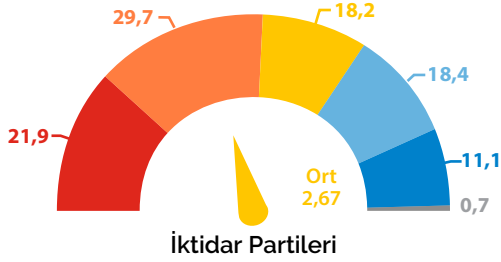
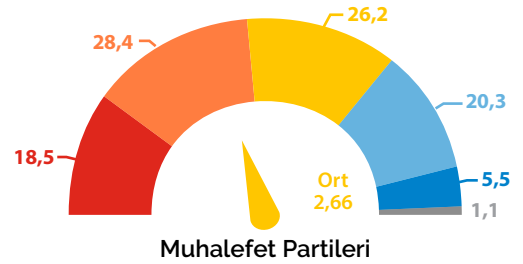
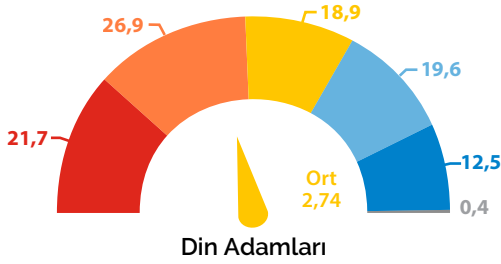
Televizyon / Haber Siteleri / Gazeteler

Vakıflar

Şekil 10-a. Kurumlara Güven-Genel Kitle

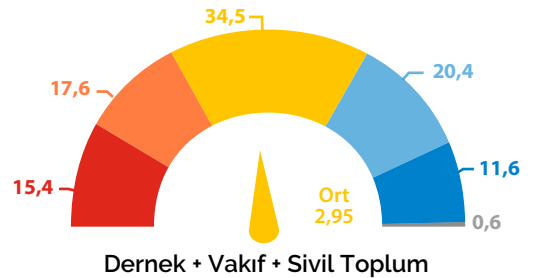
En az güvenilenler ise sırasıyla dini cemaatler, muhalefet partileri ve iktidar partileri oldu.

- Hiç Güvenmem (1)
- Kararsızım (3)
- Çok Güvenirim (5)
- Güvenmem (2)
- Güvenirim (4)
- Cevap Yok

Şekil 10-b. Kurumlara Güven-Genel Kitle

Kurumlara güven sorusunda katılımcıların derneklere, vakıflara ve genel olarak sivil toplum örgütlerine yönelik algılarının farklılaşıp farklılaşmadığını görmek amacıyla tüm bu yapılar tek tek soruldu. Şekil 10'da görülebileceği üzere sivil toplum örgütleri hem derneklere hem de vakıflardan daha yüksek bir puan aldı. İçlerinde en düşük puanı alan ise vakıflar oldu. Analiz aşamasında tüm bu kurumların esasında sivil toplumu temsil ettiği düşüncesinden yola çıkarak genel bir "sivil toplum örgütlerine güven" puanı/oranı bulmayı hedefledik. Bu amaçla her bir katılımcının bu üç seçeneğe verdikleri puanların ortalamasını alarak -minimum alınabilecek puan ile maksimum alınabilecek puan aralığı dikkate alınarak- yüzdesel değere dönüştürdük. Dönüştürülen değerlerle birlikte yeni bir temsili değişken oluşturduk. Değişkende 0-19,99 arası "hiç güvenmem"; 20-39,99 arası "güvenmem"; 40-59,99 arası "kararsızım"; 60-79,99 arası "güvenirim" ve 80-100 arası "çok güvenirim" olarak kategorilere ayırdık. **Yeni değişkene göre sivil toplum örgütlerinin ortalama güven puanı beş üzerinden 2,95 oldu.**

Buradan yola çıkarak STÖ'lere güvendiklerini (çok güvenir + güvenir) belirtenlerin oranı yüzde 32, güvenmediklerini (hiç güvenmem + güvenmem) belirtenlerin oranı %33 olarak bulundu.

- Hiç Güvenmem (1)
- Kararsızım (3)
- Çok Güvenirim (5)
- Güvenmem (2)
- Güvenirim (4)
- Cevap Yok

Şekil 11. Sivil toplum örgütü, dernek ve vakıf ortalama skorlarına göre sivil toplum örgütlerine güven.

Öne Çıkan Bulgular

- **Cinsiyete göre:** Kadınlar, erkeklere göre muhalefet partilerine görece daha fazla güven duyuyor.
- **Yaşa göre:** 35 yaş altı katılımcılar din adamlarına, iktidar partilerine, belediyelere ve dini cemaatlere daha az güveniyor. 35 yaş üstü katılımcılar ise sosyal medya platformlarına daha az güveniyor.
- **Gelire göre:** Gelir grupları arasında 8 ayrı kuruma/kişiye güven açısından istatistiki olarak anlamlı fark var. 30.000 TL üstü geliri olan katılımcılar polise/jandarmaya, televizyona, mahkemelere/yargıya, orduya, sosyal medyaya, sivil toplum örgütlerine, belediyelere ve kamu kurum ve kuruluşlarına daha fazla güveniyor. Diğer kurum ve kişilere güven konusunda bir farklılık yok.
- **Eğitime göre:** Ön lisans altı eğitim görenler din adamlarına, dini cemaatlere, iktidar partilerine ve TBMM'ye daha fazla güveniyor.
- **Aktif vatandaşlığa göre:** Kurum ve kuruluşlara güven, bir sonraki bölümde ayrıntıları ele alınacak olan aktif vatandaşlık derece ve/veya türüne göre oldukça değişiklik gösteriyor. Bu noktada öne çıkan noktalardan biri aynı zamanda siyasi katılım gösteren katılımcıların STÖ'lere daha çok güvendiğini belirtmesi oldu. Katılımları 3. derece (aynı zamanda sosyal katılım) seviyesinde kalmış kişiler ise diğer üç gruba göre sivil topluma en az güvendiğini belirten grup oldu.
- **STÖ'lerle ilişkiye göre:** Sivil toplum örgütleriyle ilişki kurma biçimlerine göre üç gruba ("Üye ya da gönüllü", "STÖ'lerle ilişkisi var" ve "Hiçbir ilişkisi yok") ayrılan katılımcıların kendilerine sıralanan kurum ve kişilere ne düzeyde güvendiklerine bakıldığında ise 9 kurum açısından anlamlı fark bulundu. Bunlar sırasıyla dernekler, televizyon/haber siteleri/gazeteler, vakıflar, ordu, sosyal medya, sivil toplum örgütleri, belediyeler, kamu kurum ve kuruluşları ve polis/jandarmadır. STÖ'lere üye/gönüllü olanlar ve STÖ'lerle ilişkisi olanlar, hiç ilişkisi olmayanlara göre bu 9 kuruma daha fazla güveniyor. Özellikle sivil toplum örgütleri söz konusu olduğunda üye/gönüllülerin güven düzeyi diğer grupların oldukça üstünde.
- **Sivil toplum algısına göre:** Sivil toplum algısına göre kurum ve kuruluşlara duyulan güven konusunda dini cemaatler dışında diğer tüm noktalarda iki grup arasında fark var ve algısı ortalamadan daha olumlu olan grup tüm kurum ve kuruluşlara diğer gruba göre daha fazla güveniyor.
- **Güven-itibar:** Güven-itibar puanı ortalamanın üstünde olan grup diğer gruba göre tüm kurum ve kuruluşlara daha fazla güveniyor. Sadece dini cemaatler açısından böyle bir fark yok.

Aktif Vatandaşlık

5

Toplumsal ve Siyasi Etkinliklere Katılım

Saha araştırmasında katılımcılara siyasi ve toplumsal katılım odaklı etkinlikler sıralandı ve geçtiğimiz iki yıl içinde bunları gerçekleştirip gerçekleştirmedikleri soruldu. Genel olarak katılımcıların bu tür etkinliklere katılma oranlarının düşük olduğu gözlemlendi.

En çok gerçekleştirilen etkinlik "bir mitinge katılmak" (%17) olurken, bunu "sosyal medyada siyasi konularda yorum yapmak", "mahallenin sorunlarıyla ilgili resmi bir kuruma başvurmak" ve "mahallelilerle bir araya gelerek bir sorunu çözmeye çalışmak" izledi.

Sosyal medyada yorum yazmanın daha edilgen, diğerlerinin de daha yerel çaba olduğu söylenebilir. Bunlar dışında "yasal bir gösteriye katılma" (%7), "bir resmi kuruma dilekçe verme" (%5) ya da "bir basın açıklamasına katılma" (%3) gibi daha geniş odaklı etkinliklere katılım oranları çok daha düşük kaldı.

Öne Çıkan Bulgular

Bir siyasi partinin / liderin mitingine katıldınız mı?

%17,2

Sosyal medyada siyasi konular hakkında bir yorumda bulundunuz mu?

%14,7

Mahallenizdeki sorunlar nedeniyle belediyeye ya da başka bir devlet kurumuna başvurduunuz mu?

%12,7

Herhangi bir konuyu çözmek veya birine destek olmak amacıyla komşularınızla (mahalle sakinleriyle) bir araya geldiniz mi?

%12,3

Yasal bir gösteri ya da yürüyüşe katıldınız mı?

%7,1

Bir imza kampanyasına katıldınız mı?

%5,6

TBMM ya da belediye gibi resmi kurumlara yazı ya da dilekçe yazdınız mı?

%5,4

Seçimlerde sandık görevlisi ya da müşahit olarak görev aldınız mı?

%4,4

Herhangi bir konuda basın açıklamasına katıldınız mı?

%3,2

- **Cinsiyete göre:** Erkekler, kadınlara göre "Bir resmi kuruma dilekçe verme", "Bir mitinge katılma", "mahallenin sorunlarıyla ilgili resmi bir kuruma başvurma", "mahallelilerle bir araya gelerek bir sorunu çözmeye çalışma" ve "seçimlerde sandık görevlisi/müşahit olma" eylemlerinin tümünü daha fazla yaptığını belirtti. Bu bağlamda kadın ve erkekler arasında istatistiki olarak anlamlı bir fark ortaya çıktı.
- **Yaşa göre:** "Bir mitingine katılma" konusunda yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark ortaya çıktı. 35 yaş ve üstü katılımcılar "mitinge katılma" eylemini daha fazla gerçekleştirdiğini ifade etti. 35 yaş altı grup ise daha fazla sosyal medyada siyasi konular hakkında bir yorumda bulunduğunu, imza kampanyasına katıldığını belirtti.
- **Gelire göre:** Gelir grupları arasında tüm eylemlere katılım konusunda istatistiksel olarak anlamlı fark vardır. 30.000 TL üstü geliri olan katılımcılar tüm bu eylemleri (sosyal medyada siyasi konular hakkında bir yorumda bulunmak, bir resmi kuruma dilekçe vermek vb.) alt gelir grubuna göre daha fazla gerçekleştirdiğini belirtti.
- **Eğitime göre:** Eğitim gruplarına göre bakıldığında "Bir mitinge katılmak" dışındaki tüm eylemlere katılım konusunda istatistiksel olarak anlamlı fark ortaya çıktı. Ön lisans ve üstü eğitime sahip olan katılımcılar tüm eylemlerde daha çok yer aldığını belirtti.
- **STÖ'lerle ilişkiye göre:** STÖ'lerle ilişkisi olan insanlar diğer iki gruba göre tüm faaliyetleri daha fazla yaptığını ifade etti.

Şekil 12. Toplumsal/Siyasal Etkinliklere Katılma-Genel Kitle

Aktif Vatandaşlık Değişkeni

Katılımcılar katıldıkları çeşitli vatandaşlık sorumluluklarına göre belirli bir sınıflandırmaya tabi tutuldu.

Sınıflandırma sürecinde önermeler çeşitli unsurlara göre değerlendirilerek gruplandı. Bunlardan ilki gerçekleştirilen aktivitenin zorluk derecesidir. Zorluk derecesini belirleyen iki faktör katılım için gerekli emek ve katılım sağlamayla birlikte alınan risktir. Örneğin bir basın açıklamasına katılmak ile çevrim içi bir imza kampanyasına katılmak aynı zorluk derecesinde değerlendirilmedi. Sınıflandırma yapılırken zorluk derecesinin yanı sıra katılımın yerel ya da toplumsal düzeyde olup olmadığı, katılım gerçekleştirilen konunun teması (siyasi ya da sosyal) gibi konular da dikkate alındı.

Birden fazla katılım yoluna başvuran katılımcıların aktif vatandaşlık grubu belirlenirken bu farklı yolların zorluk dereceleri dikkate alındı. Bu faaliyetlerden hangisinin zorluk seviyesi en yüksekse, katılımcı o seviyedeki gruba dahil edildi. Yani hem ikinci zorluk düzeyinde hem de dördüncü zorluk düzeyinde katılım gösteren vatandaşlar dördüncü gruba alınarak analiz edildi.

Buna göre;

- **4-Siyasi katılım gösterenler**

Yüksek zorluk düzeyini gösteren bu kategori siyasi süreçlere doğrudan katılım sağlayan katılımcıları temsil ediyor. Kategori içindeki katılımcılar siyasi gösterilere ve basın açıklamalarına katılarak, seçimlerde görev alarak veya siyasi partilerin/liderlerin etkinliklerinde bulunarak siyasi süreçlere doğrudan katılım gösteriyor.

- **3-Sosyal katılım gösterenler**

Orta derecede zorluk düzeyine sahip faaliyetlerin kümelendiği bu kategori katılımcıların çevreleriyle ve yerel yönetimlerle etkileşimini yansıtıyor. Bu kategori içindeki katılımcılar dilekçe yazıyor, mahallelerindeki sorunlar için resmî kurumlara başvuruyor veya bir sorunu çözmek amacıyla sosyal etkileşimde bulunuyor. Dolayısıyla bu kategori sosyal konulardaki yerel katılımı temsil ediyor.

- **2-Dijital katılım gösterenler**

Düşük zorluk düzeyi olarak bu kategori belirlendi. Büyük ölçüde dijital platformlarda siyasi ve sosyal konularda gerçekleştirilen etkileşimleri yansıtıyor. Bu kategori içindeki katılımcılar imza kampanyalarına katılıyor veya sosyal medyada siyasi konular hakkında yorum yapıyor. Dolayısıyla gündemle ilgileniyorlar ancak uzaktan katılım sağlıyorlar.

- **0-Hiç katılım göstermeyenler**

Bu kategori sıfır zorluk derecesi olarak belirlendi. Kategori içindeki katılımcılar hiçbir siyasi, sosyal ve dijital katılımında bulunmuyor.

Siyasi Katılım

Düzyey
4

Yasal bir gösteri ya da yürüyüşe katıldınız mı?

Herhangi bir konuda basın açıklamasına katıldınız mı?

Seçimlerde sandık görevlisi ya da müşahit olarak görev aldınız mı?

Bir siyasi partinin/liderin mitingine katıldınız mı?

Sosyal Katılım

Düzyey
3

TBMM ya da belediye gibi resmî kurumlara yazı ya da dilekçe yazdınız mı?

Mahallenizdeki sorunlar nedeniyle belediyeye ya da başka bir devlet kurumuna başvurduğunuz mu?

Herhangi bir konuyu çözmek veya birine destek olma amacıyla üzere komşularınızla (mahalle sakinleriyle) bir araya geldiniz mi?

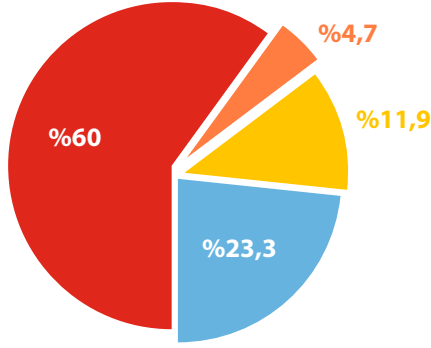
Dijital Katılım

Düzyey
2

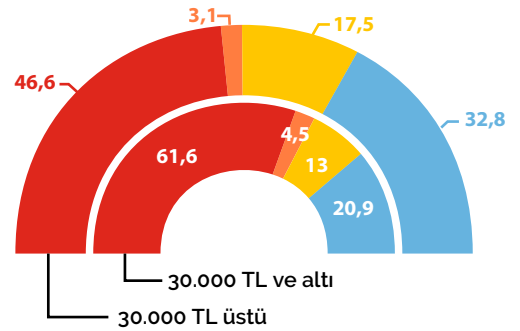
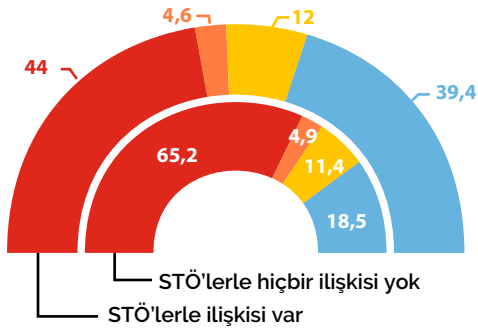
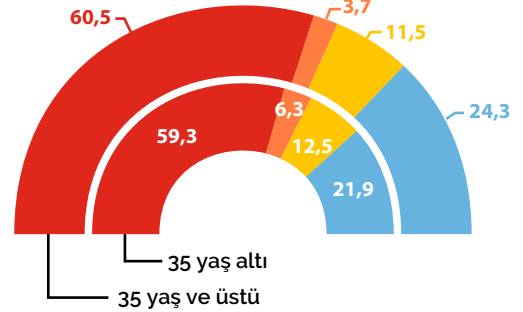
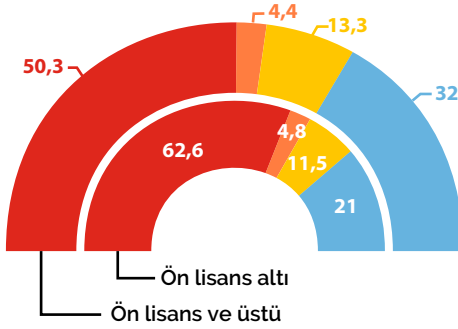
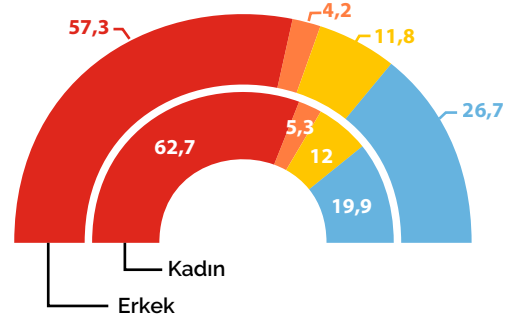
Bir imza kampanyasına katıldınız mı?

Sosyal medyada siyasi konular hakkında bir yorumda bulundunuz mu?

Düzyey
Hiç Yapmayanlar 0

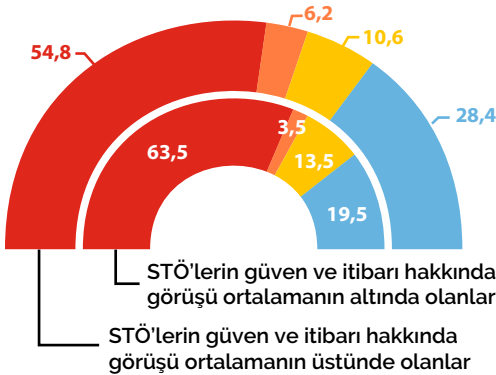
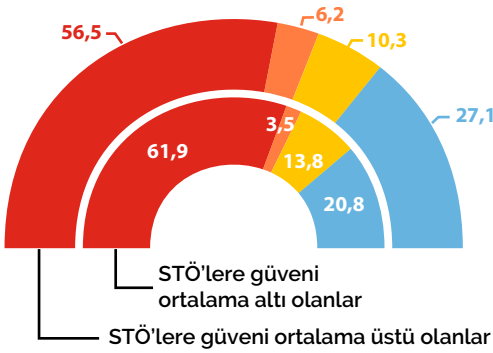
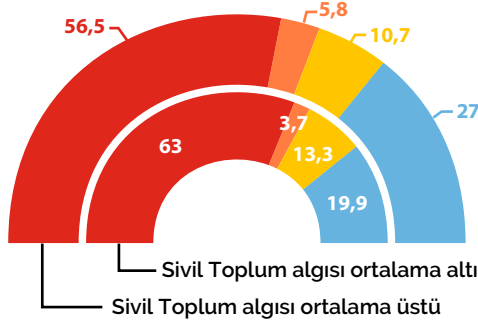
Genel kitle

■ Hiç aktif olmayanlar ■ Az aktif olanlar ■ Aktif olanlar ■ Çok aktif olanlar

Şekil 13-a. Aktif Vatandaşlık - Genel kitle, Çeşitli Kırılımlar

Öne Çıkan Bulgular

■ Hiç aktif olmayanlar
 ■ Aktif olanlar
 ■ Az aktif olanlar
 ■ Çok aktif olanlar

Şekil 13-b. Aktif Vatandaşlık-Çeşitli Kırılımlar

- **Cinsiyete göre:** Aktif vatandaşlık düzeyi 4 (siyasi katılım) olan katılımcılar arasında erkeklerin oranı diğer gruplardan anlamlı derecede daha fazla. Aktif vatandaşlık düzeyi düşüktüğü ve/veya katılımın niteliği değiştiği kadınların oranının arttığı söylenebilir.
- **Yaşa göre:** Yaş açısından bakıldığında katılımı 2.düzye olan katılımcılar (aynı zamanda sadece dijital olarak katılanlar) diğer gruplara göre 35 yaş altı kişilerin en yoğun olduğu grup. Yaş arttıkça katılım düzeyi yükselse de hiçbir faaliyet yapmayanlarla "en yaşlı" grup olan 4. düzey aktif vatandaşlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yok.
- **Eğitime göre:** Eğitim açısından bakıldığında düzey 4 katılımcılar arasında ön lisans ve üstü eğitilmiş olanlar diğer gruplardan anlamlı derecede daha fazladır. Eğitim seviyesi düşüktüğü katılım düzeyi de düşüyor.
- **Gelire göre:** Aktif vatandaşlık düzeyi arttıkça 30.000 TL üstü geliri olan katılımcıların oranı yükseliyor. Ama asıl fark 2. düzey ile (yani sadece dijital katılım yapanlar) 3. ve 4. düzeyler arasında; 2. düzey katılımcıların geliri bu diğer iki gruptan düşük. 3. ve 4. düzey katılımcılar arasında gelir açısından daha düşük bir fark var.
- **STÖ'lerle ilişkiye göre:** Aktif vatandaşlık düzeyi en yüksek olanlar arasında sivil toplumla hiç ilişkisi olmayanlar diğer gruplara göre anlamlı derecede daha az. Genel olarak aktif vatandaşlık düzeyi düşüktüğü sivil toplumla ilişkide olma oranları da düşüyor.
- **Sivil toplum algısına göre:** Sivil toplum algısı örneklem ortalamasının üstünde olan grup aktif vatandaşlık açısından diğer gruba göre daha üst derecelerde olma eğiliminde.
- **Güven-itibar:** Güven-itibar düzeyi daha yüksek grup yine daha aktif vatandaşları içeriyor.

6

**Bilgi
Düzeyi**

Sivil Toplum Örgütü Denince Akla Gelenler

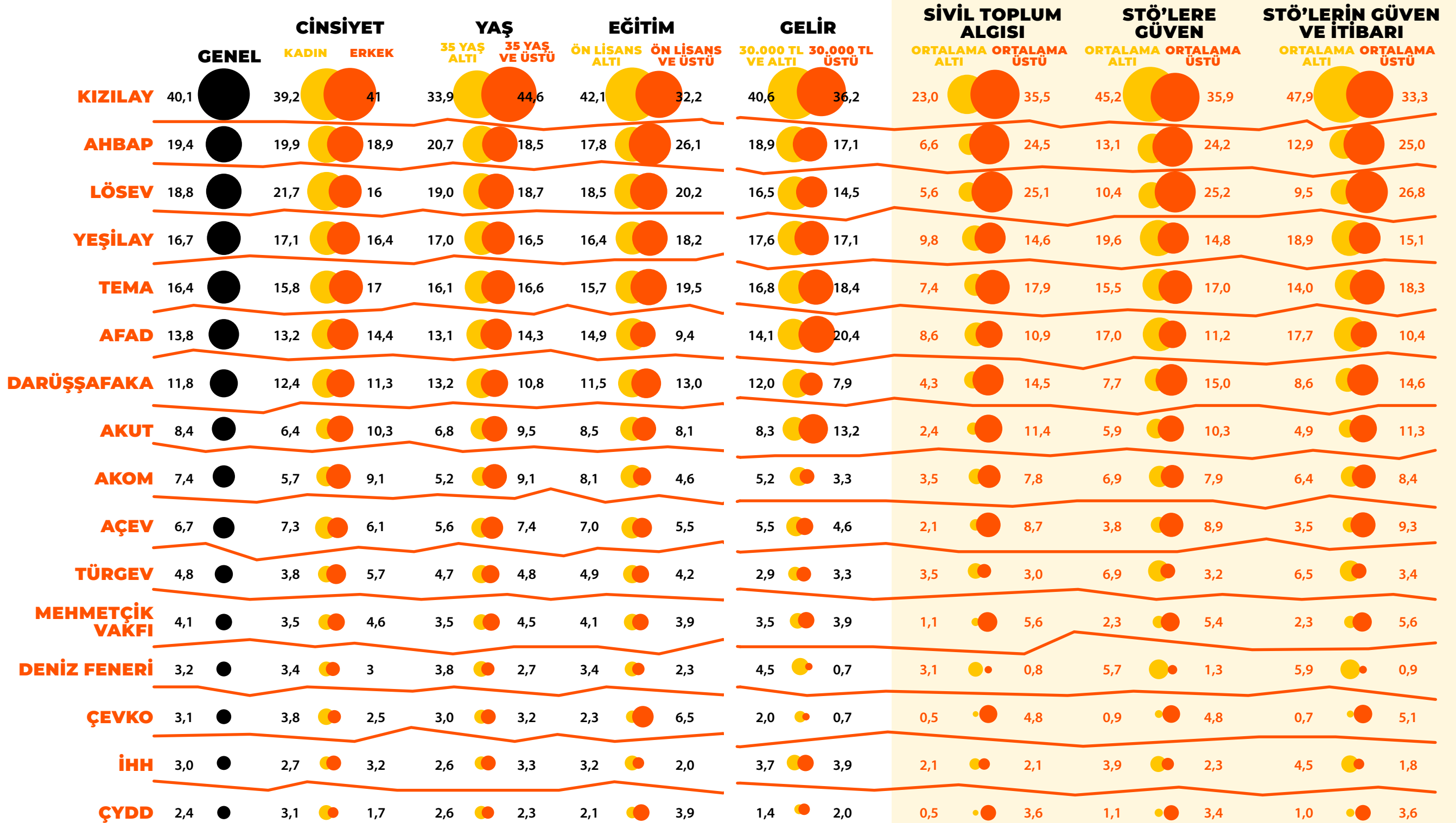

Katılımcıların sivil toplum örgütlerini ne ile ilişkilendirdiklerini anlayabilmek için kendilerinden açık uçlu olarak sivil toplum denildiğinde akıllarına gelen ilk üç kavramı belirtmeleri istendi. Katılımcılar bu soruya en çok kurum ismi vererek cevap verdi (%126).¹² Yardımlaşma, dayanışma gibi kavramlar ise % 23 ile ikinci en sık verilen cevap oldu.

Bir kurum ismi belirten katılımcıların cevapları da ayrıca kodlandı. Bu sayede sivil toplum denildiğinde nelerin akla geldiği ve gerçekte hangilerinin sivil toplum örgütü olduğu anlaşılmaya çalışıldı. **Kurum ismi olarak en sık verilen cevap Kızılay oldu (%40). Onun ardından AHBAP geldi (%19). Üçüncü sırada LÖSEV (%19), dördüncü sırada ise Yeşilay (%17) yer aldı.**

Şekil 14. Sivil Toplum Örgütü Denince Akla Gelenler-Genel Kitle

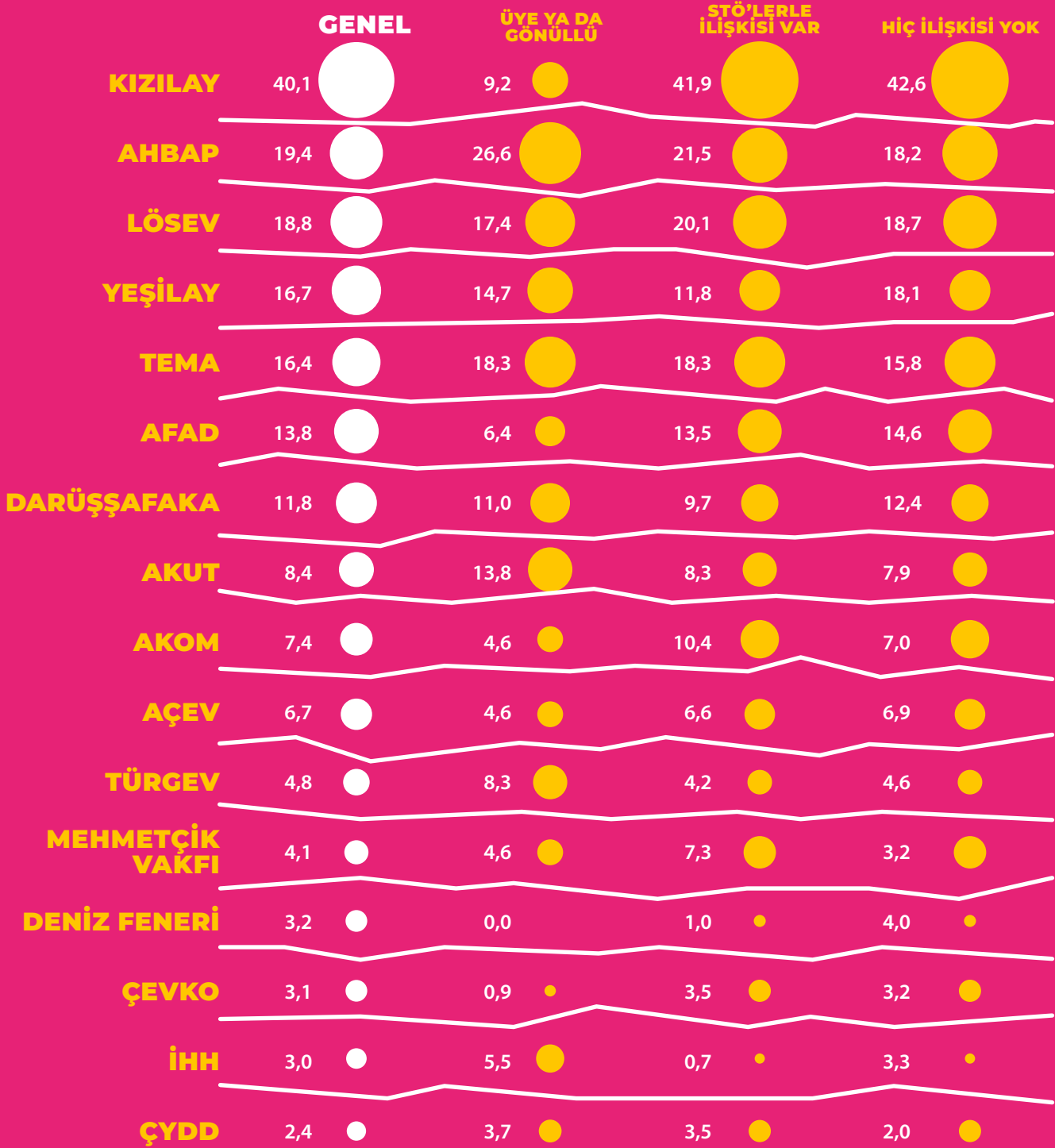
12 Soruya kurum adı ile cevap verenlerin karşılığıdır. Çok cevaplı açık uçlu sorularda kodlama yaparken kişi % 100'ü geçebilmektedir.

Şekil 15. Cinsiyet, Yaş, Eğitim ve Gelir Gruplarına Göre Kurumların Belirtilme Sıklığı (kişi%)

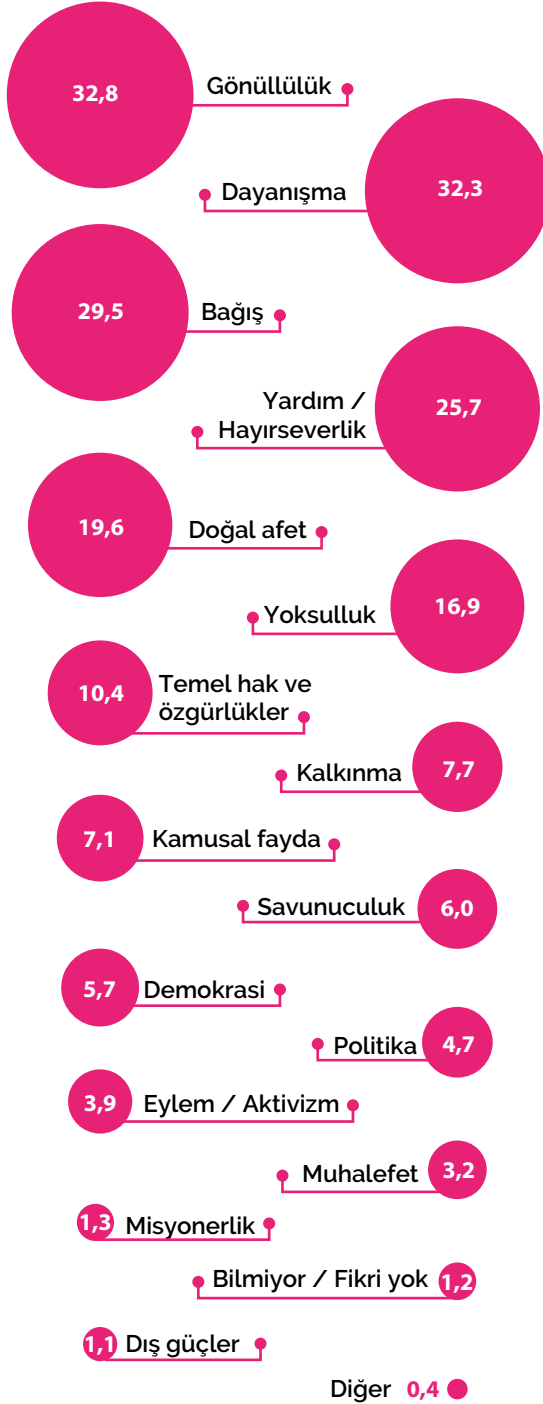
Şekil 16. Sivil Toplum Algısı, STÖ'lere Güven ve Güven-İtibar Gruplarına Göre Kurumların Belirtilme Sıklığı (kişi%)

SİVİL TOPLUMLA İLİŞKİ DÜZEYİ

Şekil 17. Sivil Toplumla İlişki Düzeyine Göre Kurumların Belirtilme Sıklığı (kişi%)

* Verinin yapısı gereği herhangi bir istatistiksel anlamlılığa işaret etmemektedir.

Sivil Toplum Örgütü Kavramının Çağrıştırdıkları

Açık uçlu sorunun ardından katılımcılara çeşitli kavramların sıralandığı bir liste gösterildi ve sivil toplumun kendilerine o listedeki hangi kavramları çağrıştırdığını belirtmeleri istendi.

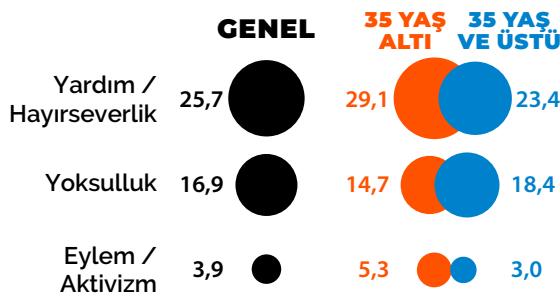
Bu listeye bakarak en sık verilen cevaplar sırasıyla gönüllülük (%33), dayanışma (%32), bağış (%29,5) ve yardım (%26) gibi birbirine yakın kavramlar oldu. Savunuculuk (%6), demokrasi (%6) ve eylem (%4) kavramları ise en az bahsedilenler arasında yer aldı. Ayrıca olumsuz çağrışımlar uyandıran misyonerlik ve dış güçler kavramları %1 ile listenin en sonunda yer buldu.

Şekil 18. "Sivil Toplum Örgütü"nü Çağrıştırdığı Kavramlar-Genel Kitle (kişi%)

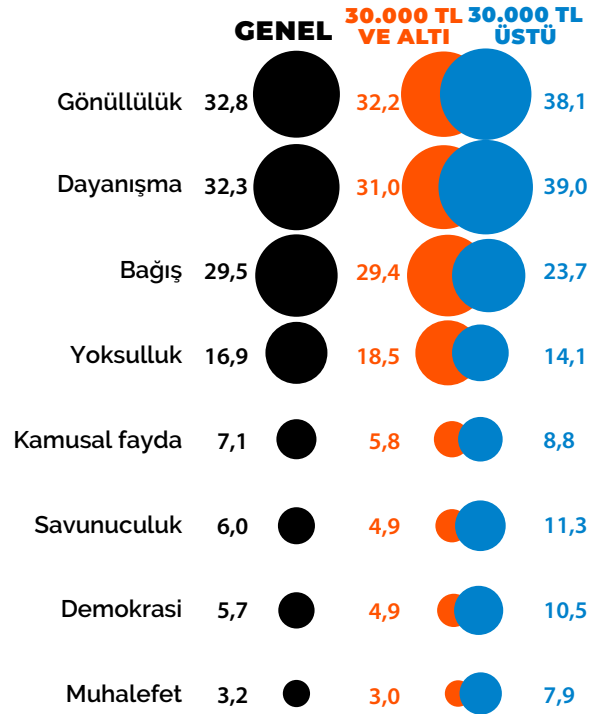

Öne Çıkan Bulgular

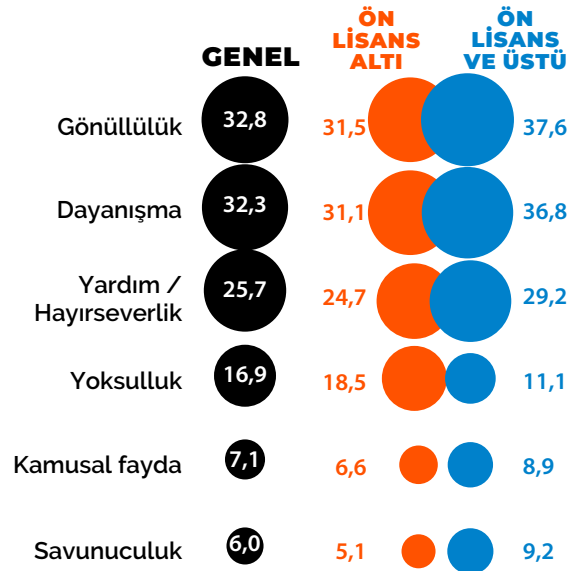
- **Yaşa göre:** Yaş gruplarına göre akla gelen 3 kavram açısından istatistiksel olarak anlamlı fark vardır. 35 yaş altı katılımcıların aklına yardım/hayırseverlik ve eylem/aktivizm kavramları daha fazla gelirken; 35 yaş üstü katılımcılar yoksulluk cevabını daha fazla verdi.
- **Gelire göre:** Gelir gruplarına göre 8 kavram açısından istatistiksel olarak anlamlı fark vardır. 30.000 TL üstü kazanan katılımcılar alt gelir grubuna göre demokrasi, kamusal fayda, dayanışma, muhalefet, savunuculuk ve gönüllülük kavramlarını daha fazla dile getirirken, 30.000 TL ve altında kazananlar yoksulluk ve bağış kavramlarını daha fazla belirtti.
- **Eğitime göre:** Eğitim gruplarına göre altı kavramda istatistiksel olarak anlamlı fark vardır. Ön lisans altı eğitim seviyesindeki katılımcılar yoksulluk kavramını üst gelir grubuna göre daha fazla belirtti. Ön lisans ve üstü eğitime sahip olanlar ise sırasıyla gönüllülük, dayanışma, yardımseverlik/hayırseverlik, savunuculuk ve kamusal fayda kavramlarından daha fazla bahsetti.

Şekil 19. Yaş Gruplarına Göre "Sivil Toplum Örgütü"nü Çağıştırdığı Kavramlar (kişi%)

Şekil 20. Gelir Gruplarına Göre "Sivil Toplum Örgütü"nü Çağıştırdığı Kavramlar (kişi%)

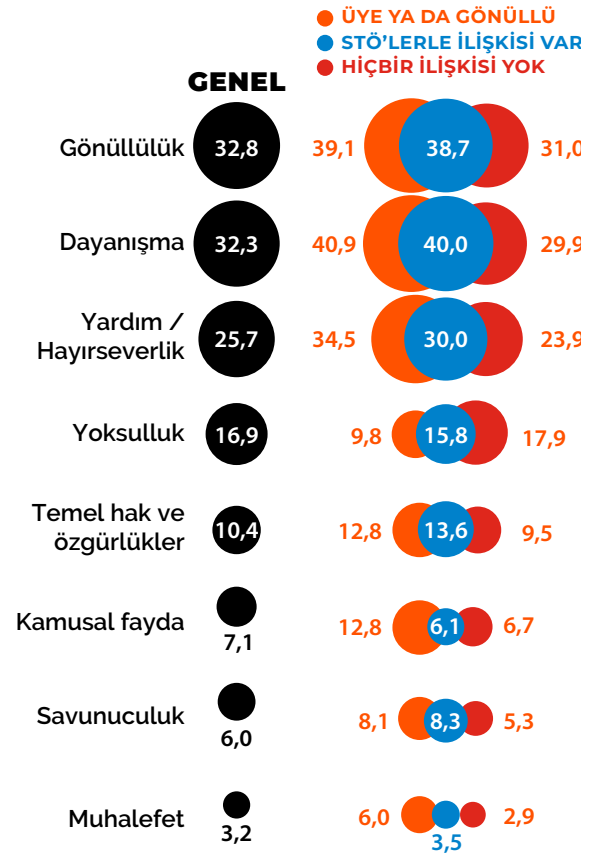

Şekil 21. Eğitim Gruplarına Göre "Sivil Toplum Örgütü"nü Çağıştırdığı Kavramlar (kişi%)

Öne Çıkan Bulgular

- **STÖ'lerle ilişkiye göre:** Sivil toplumla ilişki boyutlarına göre 8 kavramın belirtilme sıklığı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark vardır. İlişki biçimi güçlendikçe yardım/hayırseverlik cevabının gelme sıklığı arttı. Yoksulluk cevabında ise tam tersi yönde bir eğilim görüldü. Üye ve gönüllüler, kamusal fayda ve muhalefet kavramlarını diğer gruplara göre daha sık belirtti. Sivil toplumla hiç ilişkide olmayanlar dayanışma, savunuculuk, temel hak ve özgürlükler ve gönüllülük kavramlarını diğerlerine göre daha az belirtti.
- **Aktif vatandaşlığa göre:** Eylem/aktivizm, demokrasi, kamusal fayda, temel hak ve özgürlükler dört grup arasında en çok 4. düzey aktif vatandaşlar (diğer bakış açısıyla siyasi katılımı güçlü olanlar) tarafından dile getirildi. Hiç aktif olmayan katılımcılar savunuculuğu diğer üç gruba göre anlamlı derecede daha az, doğal afetleri ve bağışı diğer üç gruba göre anlamlı derecede daha fazla belirtti.
- **Sivil toplum algısına göre:** Sivil topluma yönelik algıya göre bakıldığında algısı ortalamasının altında ve üstünde olanlar arasında anlamlı farklar vardır. Algısı örneklem ortalamasına göre daha olumsuz olanlar diğer gruba göre kalkınma, kamusal fayda, misyonerlik, muhalefet, dış güçler, politika konularını öne çıkarırken, algısı daha olumlu grup yardımseverlik, dayanışma, gönüllülük ve bağış konularını daha sık dile getirdi.

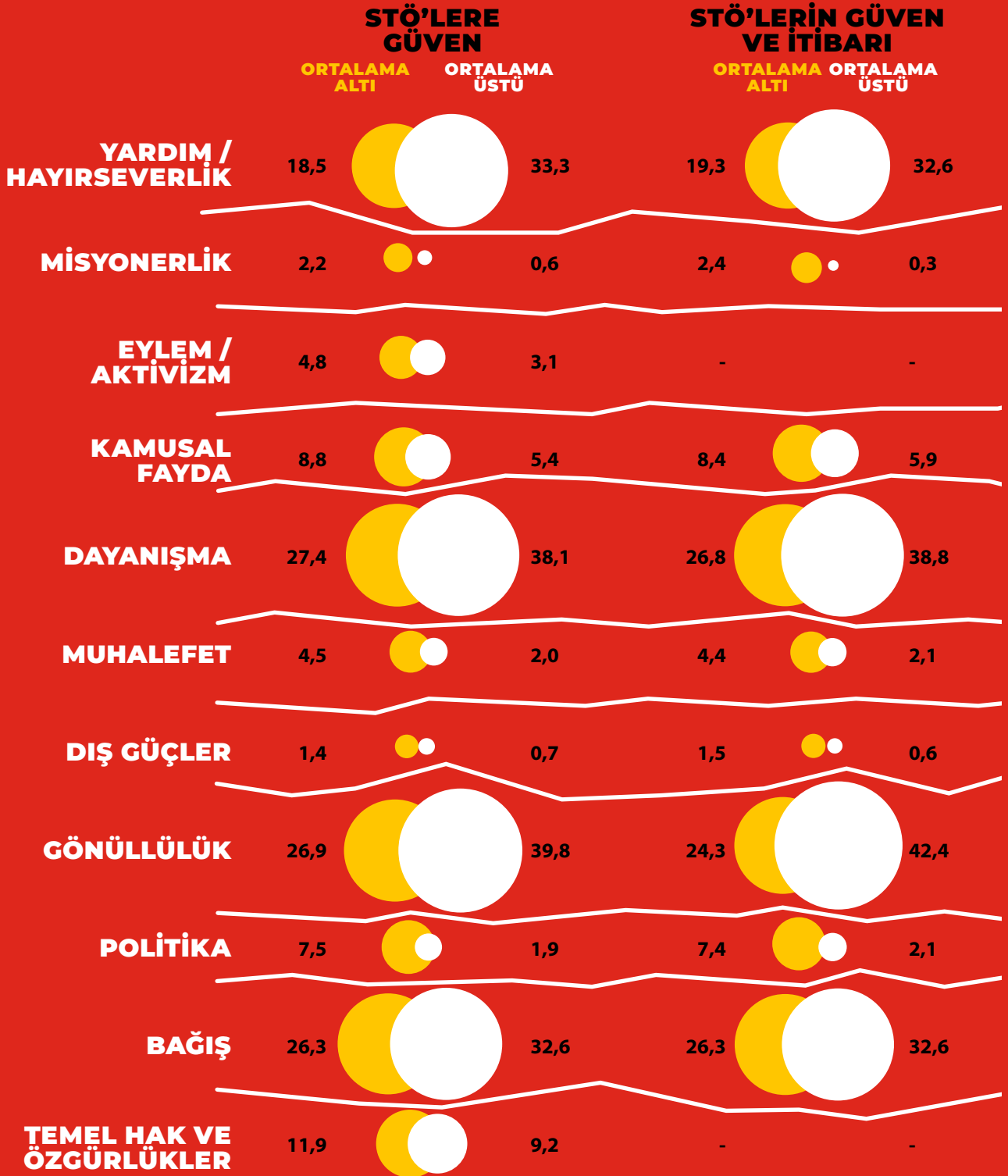

Şekil 22. STÖ'lerle İlişki Düzeyine Göre "Sivil Toplum Örgütü"nü Çağırıştırdığı Kavramlar (kişi%)

Öne Çıkan Bulgular

- **Güven-itibar:** Güven-itibar skoruna toplu olarak bakıldığında ise ortalamanın altında güven-itibar duyanlar kamusal fayda, misyonerlik, muhalefet, dış güçler, politika konularını, verdikleri puan ortalamanın üstü olan kişiler ise yardımseverlik, dayanışma, gönüllülük ve bağış konularını daha çok belirtti.

Şekil 23. STÖ'lere Güven ve Güven-İtibar Gruplarına göre "Sivil Toplum Örgütü"nü Çağrıştırdığı Kavramlar

Sivil Toplum Örgütlerine İlişkin Bilgi Düzeyi

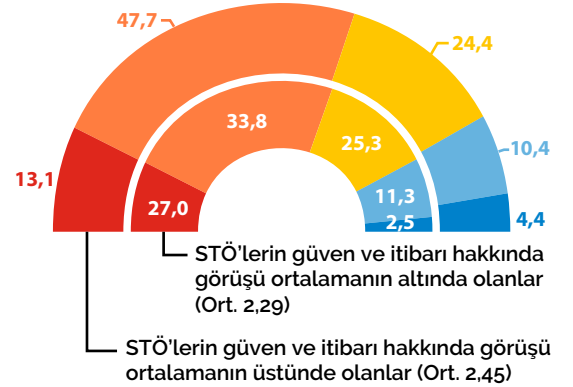
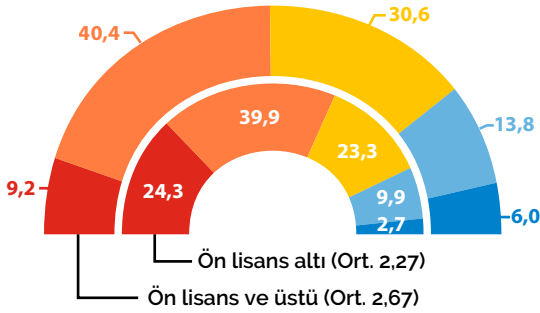
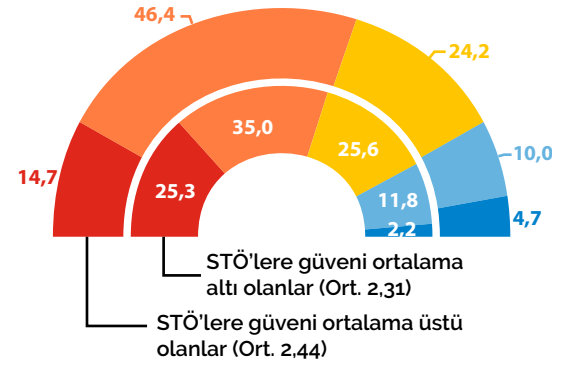
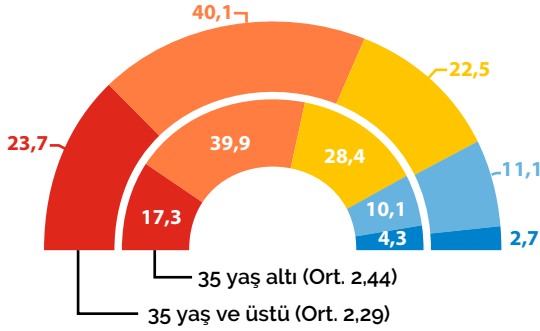
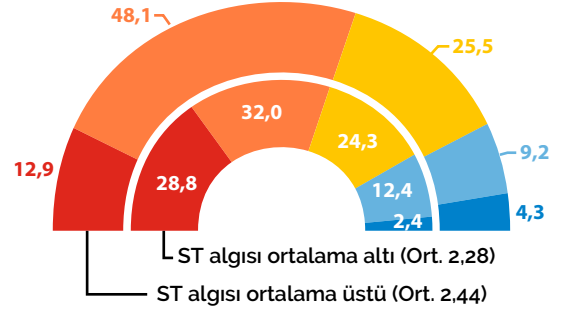
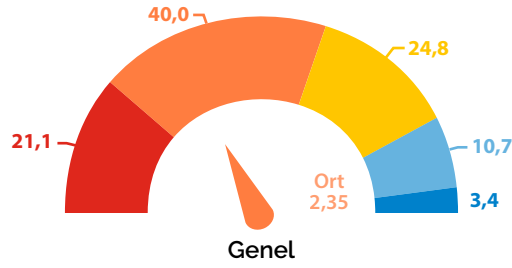
Araştırmada katılımcılar sivil toplum örgütleriyle ilgili kendi bilgi düzeylerini 1 ile 5 arasında değerlendirdi. Genel ortalamaya bakıldığında (2,35) katılımcıların kendilerini "az bilgim var" seviyesine yakın bir yere konumlandıkları söylenebilir.

Bu ve devamındaki sonuçlar yorumlanırken soruya verilen cevabın kişinin kendi değerlendirmesi olduğu akılda tutulmalıdır. Örneğin objektif olarak bir diğer kişiden daha fazla bilgisi olan bir kişi kendini o kişiden daha az biliyor gibi puanlayabilir.

Öne Çıkan Bulgular

- **Yaşa göre:** 35 yaş altı ve üstü yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark ortaya çıktı. 35 yaş altı katılımcılar sivil toplum örgütleri hakkında daha fazla bilgiye sahip olduklarını belirtti.
- **Eğitime göre:** Eğitim grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark ortaya çıktı. Ön lisans ve üstü eğitime sahip olanlar sivil toplum örgütleri hakkında daha fazla bilgiye sahip olduklarını belirtti.
- **STÖ'lerle ilişkiye göre:** Katılımcıların sivil toplumla ilişki kategorileri ile bilgi düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark ortaya çıktı. Katılımcıların sivil toplumla ilişkileri arttıkça bilgi düzeyleri de artmaktadır. Yani en az bilgi sahibi olan grup "hiç ilişkisi olmayanlar" iken (ort. 2,22), en fazla bilgi sahibi olanlar üye/gönüllülerdir (ort. 3,14).
- **Aktif vatandaşlığa göre:** Dört aktif vatandaşlık düzeyi arasında kendini STÖ'lere ilişkin en bilgili olarak değerlendirenler 4. grup (siyasal katılım biçimlerini kullananlar) oldu.
- **Sivil toplum algısına göre:** Sivil toplum algısı ortalamasının altında olan katılımcılar diğer gruba göre daha az bilgili olduklarını beyan etti.
- **Güven-itibar:** STÖ'lere yönelik güven-itibar puanı ortalamasının altında olan katılımcılar diğer gruba göre daha az bilgili olduklarını beyan etti.

- Hiç bilgim yok (1)
- Az bilgim var (2)
- Kararsızım / Orta (3)
- Bilgim var (4)
- Oldukça bilgi sahibiyim (5)

Şekil 24. Sivil Toplum Örgütlerine İlişkin Bilgi Düzeyi - Genel Kitle, Yaş, Eğitim, ST Algısı, STÖ'lere Güven ve Güven-İtibar Gruplarına Göre

7

Sivil Toplumla İlişki

Sivil Toplumla İlişki Düzeyi

Araştırmada katılımcılara sivil toplum örgütleriyle herhangi bir ilişkileri olup olmadığı ve var ise farklı ilişki biçimleri gösterilerek, ne tür bir ilişki içinde oldukları soruldu. Katılımcılar verdikleri cevaplara göre "üye ya da gönüllü", "STÖ'lerle ilişkisi var" ve "hiç ilişkisi yok" olmak üzere üç kategori altında gruplandı.

"STÖ'lerle ilişkisi var" kategorisi "üye veya gönüllü değilim, sadece zaman zaman faaliyetlerine katılıyorum", "üye veya gönüllü değilim, yardım/hizmet alıyorum", "üye veya gönüllü değilim burs alıyorum", "üye veya gönüllü değilim yurtda kalıyorum/kaldım", "üye veya gönüllü değilim, sadece bağış yapıyorum/yaptım" seçeneklerini kapsadı. "Hiç ilişkisi yok" kategorisi ise "hiç üye olmadım", "geçmiş yıllarda gönüllü çalıştım", "artık ilişkim yok" ve "hayır hiçbir ilişkim yok" seçeneklerini tercih edenleri içerdi.

Bu grublamanın ardından çıkan sonuçlara göre katılımcıların sadece %8'i üye ya da gönüllü, %15'inin STÖ'lerle bir biçimde ilişkisi var ama %77'sinin sivil toplumla hiç ilişkisi yok.

Şekil 25-a. Katılımcıların Sivil Toplum Örgütleriyle İlişki Düzeyi-Genel Kitle

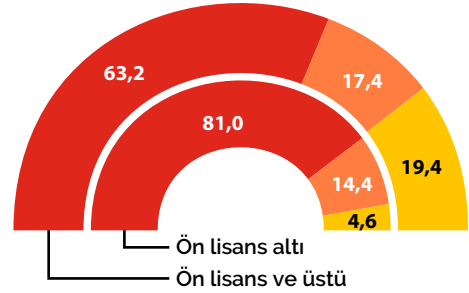
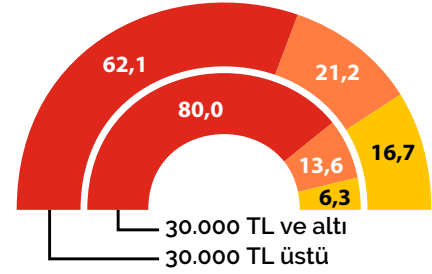
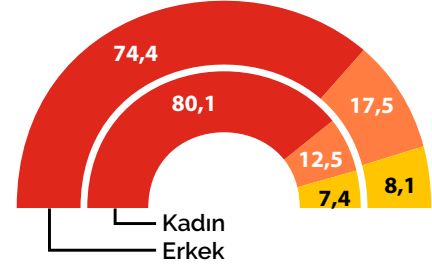

Şekil 25-b. Katılımcıların Sivil Toplum Örgütleriyle İlişki Düzeyi-Genel Kitle

Öne Çıkan Bulgular

- **Cinsiyete göre:** Bir STÖ'ye üye ya da gönüllü olma açısından kadınlarla erkekler arasında bir fark gözüküyor, ancak kadınlar arasında STÖ'lerle ilişkisi olanlar, istatistiksel olarak anlamlı derecede erkeklerden azdır.
- **Gelire göre:** Geliri 30.000 TL üstü olan kişilerin STÖ'lere üye/gönüllü olma ve STÖ'lerle bir tür ilişki kurma oranları geliri daha düşük gruba göre anlamlı derecede daha yüksek çıktı.
- **Eğitime göre:** Eğitim durumu da gelire paralel bir görünüm sergiliyor. Ön lisans ve üzeri eğitimi olan kişiler hem doğrudan hem de dolaylı olarak STÖ'lerle diğer gruba göre daha yüksek oranda ilişki içinde.

Şekil 26. Cinsiyet, Gelir ve Eğitim Gruplarına Göre Sivil Toplum Örgütleriyle İlişki Düzeyi ▶

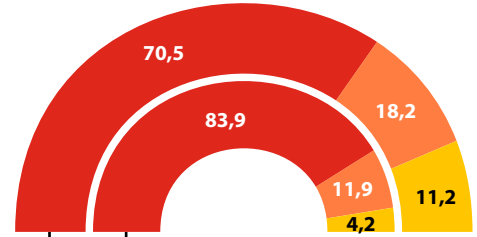

■ Hiç ilişkisi yok ■ STÖ'lerle ilişkisi var
■ Üye ya da gönüllü

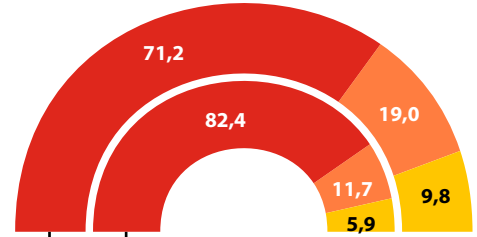
Öne Çıkan Bulgular

- **Aktif vatandaşlığa göre:** Sivil toplum örgütleriyle hiçbir ilişkisi olmayanlar aynı zamanda vatandaşlık konusunda da diğer gruplardan daha az aktif.
- **Sivil toplum algısına göre:** Sivil toplum algısı diğer gruba göre daha olumlu olanların sivil toplum örgütleriyle ilişkisi daha güçlü.
- **Güven-İtibar:** STÖ'lere yönelik güven-İtibar puanlaması daha düşük olanlar arasında da STÖ'lerle hiç ilişkisi olmayanlar diğer gruba göre daha fazladır.

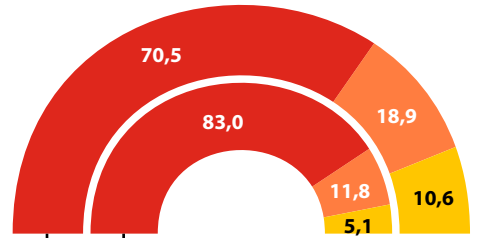
Şekil 27. Sivil Toplum Algısı, STÖ'lere Güven ve Güven-İtibar Gruplarına göre Sivil Toplum Örgütleriyle İlişki Düzeyi ▶

ST algısı ortalama altı
ST algısı ortalama üstü

STÖ'lere güveni ortalama altı olanlar
STÖ'lere güveni ortalama üstü olanlar

STÖ'lerin güven ve itibarı hakkında görüşü ortalamanın altında olanlar
STÖ'lerin güven ve itibarı hakkında görüşü ortalamanın üstünde olanlar

■ Hiç ilişkisi yok ■ STÖ'lerde ilişkisi var
■ Üye ya da gönüllü

Sivil Toplumla Kurulan İlişkinin Türü

Bir şekilde sivil toplumla ilişkide olduğu öğrenilen katılımcılara (692 kişiye) STÖ ile kurulan ilişkinin niteliği de soruldu ve kişilerin kurdukları ilişki daha ayrıntılı öğrenilmeye çalışıldı. Bu soruya verilen cevaplarda en sık bahsedilen ilişkiye girme biçimi "bir sivil toplum örgütünün kampanyasına SMS ile bağış yapmak" olurken, Bu cevabı sırasıyla "STÖ'nün gönderisini paylaşmak", "ürünlerinden satın almak" ve "bağış toplamasına destek olmak" izledi. "Yürüyüşe/imza kampanyasına katılmak" ise en az bahsedilen ilişki biçimi oldu.

Şekil 28. Üye/Gönüllü ve STÖ'lerle İlişkisi Olanların Sivil Toplumla Kurdukları İlişki Biçimi

Şekil 29-a. Üye/Gönüllü ve STÖ'lerle İlişkisi Olanların Sivil Toplumla Kurdukları İlişki Biçimi-Demografi

Öne Çıkan Bulgular

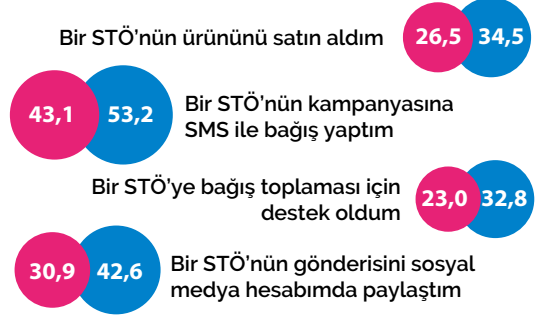
- Yaşa göre:** 35 yaş altı kişilerin daha yaşlı kişilere göre sosyal medya içeriklerini daha fazla paylaştığı görüldü.
- Gelire göre:** 30.000 TL ve üstü geliri olan kişiler diğer gruba göre daha fazla ürün satın aldığını, bağış toplamak için destek olduğunu ve yürüyüşe/imza kampanyasına katıldığını daha çok belirtti.

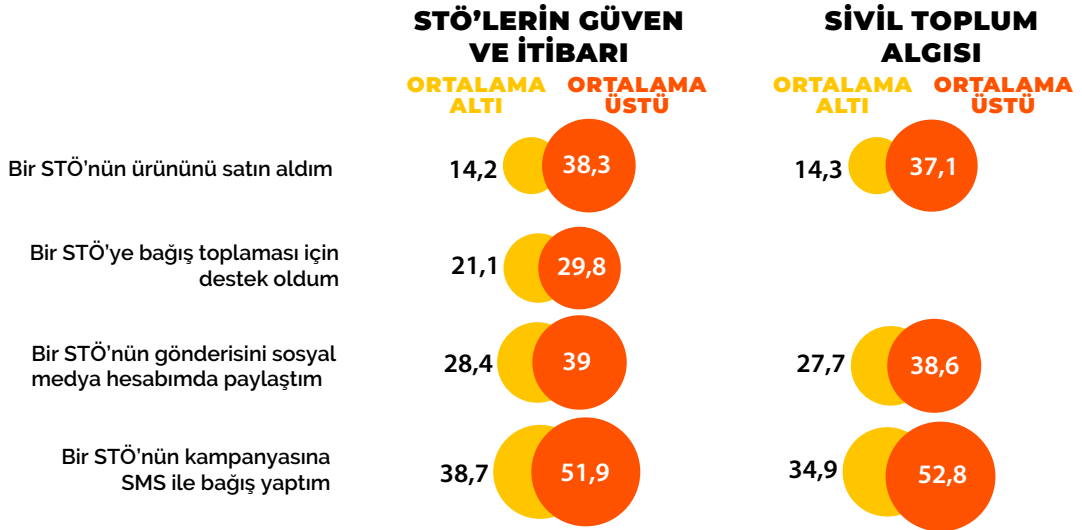
Öne Çıkan Bulgular

- **Eğitime göre:** Daha eğitilmiş kişiler yürüyüşe/imza kampanyasına katılmak dışında tüm faaliyetleri (ürün alma, bağış için destek olma, sosyal medyada paylaşma ve SMS atma) daha sık yaptıklarını belirtti.

● ÖN LİSANS ALTI ● ÖN LİSANS VE ÜSTÜ

Şekil 29-b. Üye/Gönüllü ve STÖ'lerle İlişkisi Olanların Sivil Toplumla Kurdukları İlişki Biçimi-Demografi

Şekil 30. Üye/Gönüllü ve STÖ'lerle İlişkisi Olanların Sivil Toplumla Kurdukları İlişki Biçimi-Çeşitli Kırılımlar

- **Sivil toplum algısına göre:** Sivil topluma dair algısı "daha olumsuz" olan grup ürün satın alma, sosyal medya hesabında paylaşma, SMS yoluyla kampanyaya katılma faaliyetlerini diğer gruba göre anlamlı derecede daha seyrek olarak yaptıklarını belirtti.
- **Güven/İtibar:** Paralel olarak güven/itibar puanı ortalama üstü olan grup biri hariç tüm faaliyetleri (ürün alma, bağış için destek olma, SMS bağışı, sosyal medyada paylaşma) daha sık yaptığını belirtti. Sadece yürüyüş/imza kampanyasına katılma konusunda anlamlı bir fark gözlemlenmedi.

Üyesi Olunan STÖ'nün Çalıştığı Alan

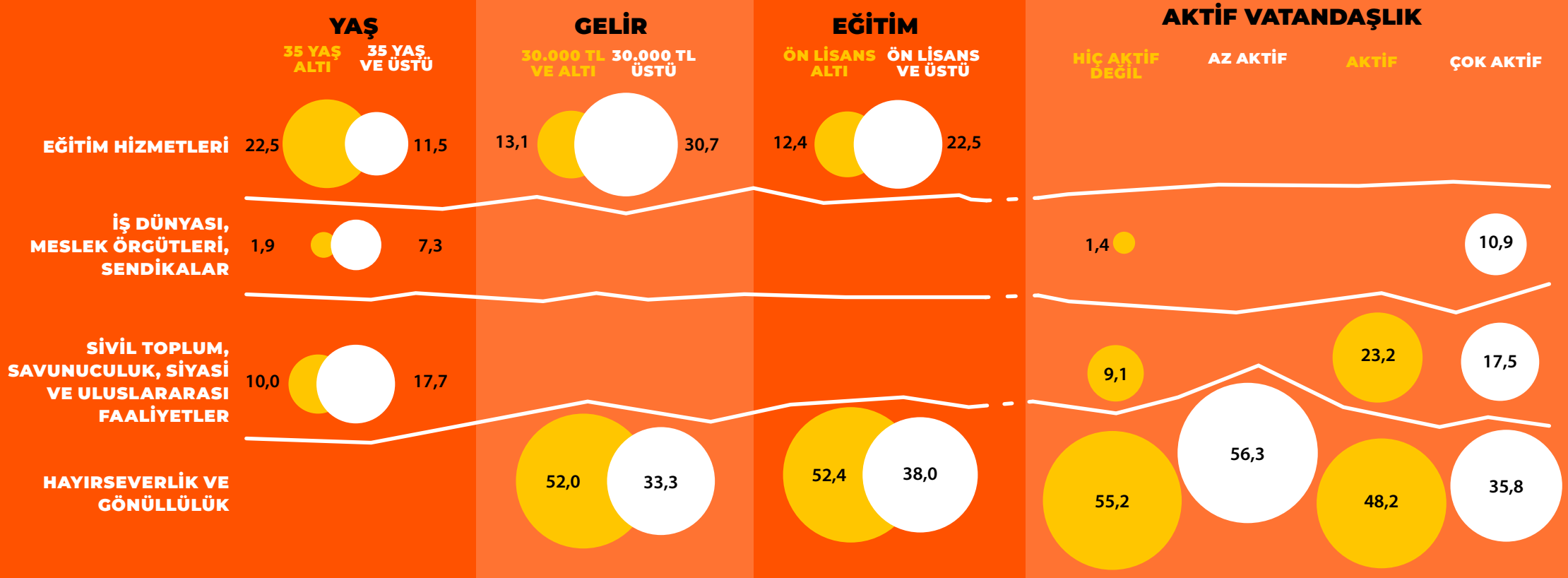
Katılımcılara üyesi, gönüllüsü oldukları ya da faaliyetlerine katıldıkları sivil toplum örgütünün/inisiyatifin/platformun hangi alanlarda faaliyet gösterdiği de soruldu. Cevaplar ana faaliyet alanlarına göre sıralandığında ilk üç sırada "hayırseverlik ve gönüllülük", "çevre koruma ve hayvan refahı" ve "eğitim hizmetleri" yer aldı. STÖ'lerin ayrıntılı faaliyet alanlarına göre bakıldığında ise en sık belirtilen cevaplar "aynı ve nakdi bağış verme, toplama ve dağıtma", "çevreyi koruma" ve "acil durum ve kurtarma" oldu.

Şekil 31. Üyesi/Gönüllüsü Olunan ya da Faaliyetlerine Katılan STÖ'lerin Çalıştığı Alanlar (Genel)

Şekil 32. Üyesi/Gönüllüsü Olunan ya da Faaliyetlerine Katılan STÖ'lerin Çalıştığı Alanlar (Ayrıntılı)

Şekil 33. Çeşitli Kırılımlara Göre Üyesi/Gönüllüsü Olunan ya da Faaliyetlerine Katılınan STÖ'lerin Çalıştıkları Alanlar

Öne Çıkan Bulgular

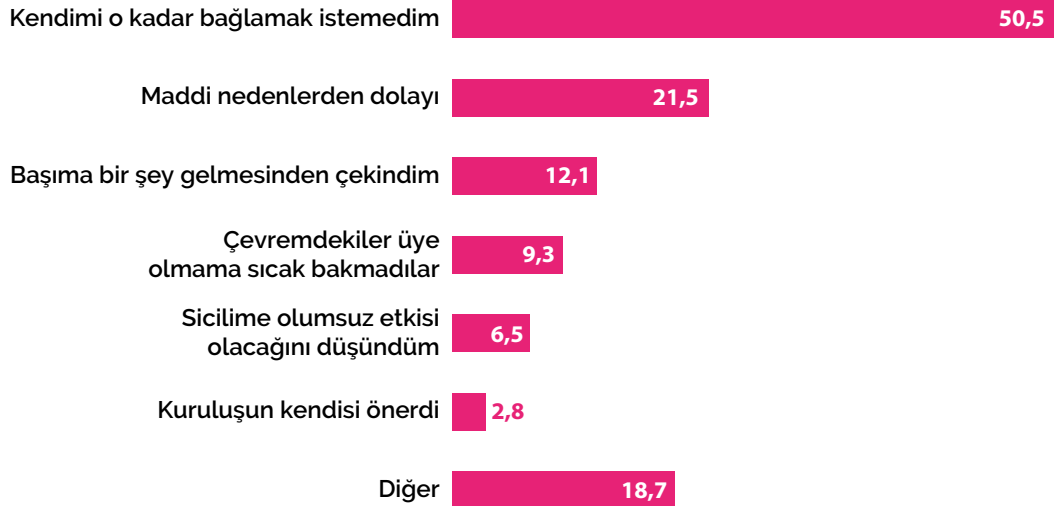
- **Yaşa göre:** 35 yaş altında eğitim hizmetlerinin belirtilme sıklığı daha fazlayken, 35 yaş üstünde "sivil toplum/savunuculuk/siyasi ve uluslararası faaliyetler" ve "iş dünyası, meslek örgütleri, sendikalar" diğer gruba göre daha sık belirtildi.
- **Gelire göre:** Geliri 30.000 TL ve altında olan grup hayırseverlik alanında faaliyet gösteren STÖ'lerle daha fazla etkileşim içindeyken, daha üst gelir grubundaki katılımcılar eğitim hizmetleri alanında faaliyet gösteren STÖ'lerle daha sıkı ilişki içinde yer alıyor.

- **Eğitime göre:** Ön lisans altında eğitimliler hayırseverlik alanında faaliyet gösteren STÖ'lerle daha fazla etkileşim içindeyken, daha eğitimliler, eğitim hizmetleri alanında faaliyet gösteren STÖ'lerle diğer gruba göre daha fazla ilişkisi olduğunu belirtti.
- **Aktif vatandaşlığa göre:** Aktif vatandaşlık düzeyi yükseldikçe bazı alanlar öne çıktı. Bunlar, "iş dünyası, meslek örgütleri, sendikalar ve "sivil toplum, savunuculuk, siyasi ve uluslararası faaliyetler" olurken, daha az aktif vatandaşlar ise "hayırseverlik ve gönüllülük" alanını daha sık belirtti.

Üye Olmadan Gönüllü Çalışanlar

Geçmişte bir STÖ'ye üye olmuş olsun olmasın, şu anda gönüllü olarak çalıştığını belirten 107 kişiye üye olmak yerine neden gönüllü oldukları soruldu. İlk sırada "kendimi o kadar bağlamak istemiyorum" (bahsedilme sıklığı %50,5), ikinci sırada "maddi nedenler" (sıklık %21,5) belirtilirken "Başıma bir şey gelmesinden çekindim" cevabı %12 ile üçüncü sırada yer aldı.

Bu konuda farklı gruplar/kırılımlar açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuyor.

Şekil 34. Gönüllülerin Üye Olmak Yerine Gönüllü Olma Nedenleri

Üye ya da Gönüllü Olmama Nedenleri

Sivil toplum örgütleriyle ilişkisi olsun ya da olmasın, üye ya da gönüllü olmadığını belirten tüm katılımcılara (2814 kişi) neden üye ya da gönüllü olmadıkları soruldu. Katılımcıların bu konuda en sık belirttiği nedenler "bu tip faaliyetlere ayıracak zamanım yok" (%50) ve "bu tip faaliyetlere ayıracak maddi olanaklarım yok" (%16) oldu.

Bu tip faaliyetlere ayıracak zamanım yok.

50,0

Bu tip faaliyetlere ayıracak maddi olanagım yok.

15,9

Bu tip faaliyetlere katılmaktan çekiniyorum, korkuyorum.

12,5

Bu tip faaliyetlere ilgi duymuyorum.

10,0

Bu tip kuruluşlara güvenmiyorum.

9,6

Çevremde bu tip faaliyetlere katılan kimse yok.

8,4

Bu tip faaliyetlerin bana bir faydası yok.

7,8

Bu tip kuruluşları tarafsız bulmuyorum.

7,3

Düşüncelerime/görüşlerime uygun bir STÖ yok.

5,8

Bu tip kuruluşların faaliyetlerini şeffaf biçimde yaptığını düşünmüyorum.

5,5

Diğer

0,8

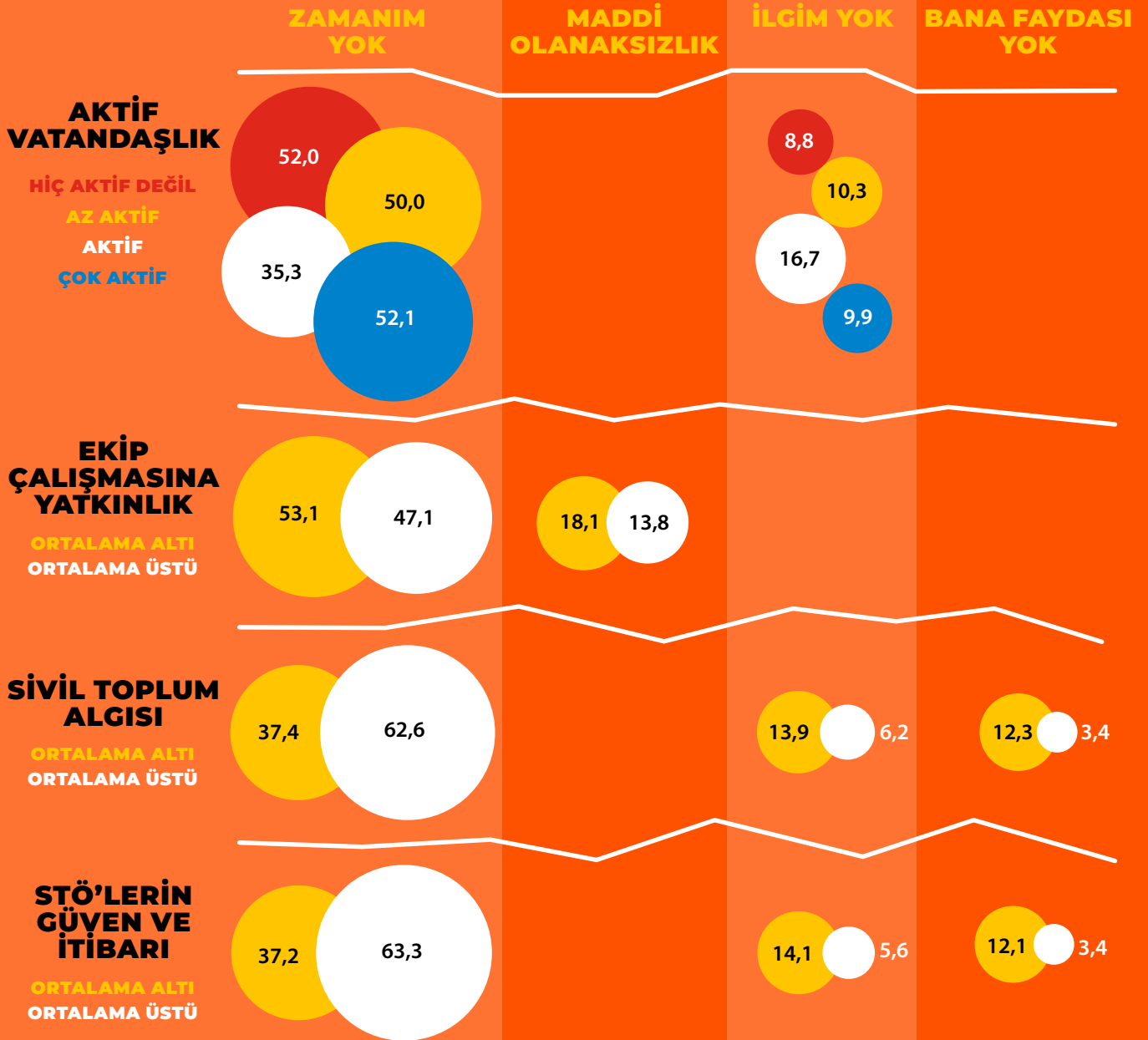
Şekil 35. Üye ya da Gönüllü Olmama Nedenleri

Öne Çıkan Bulgular

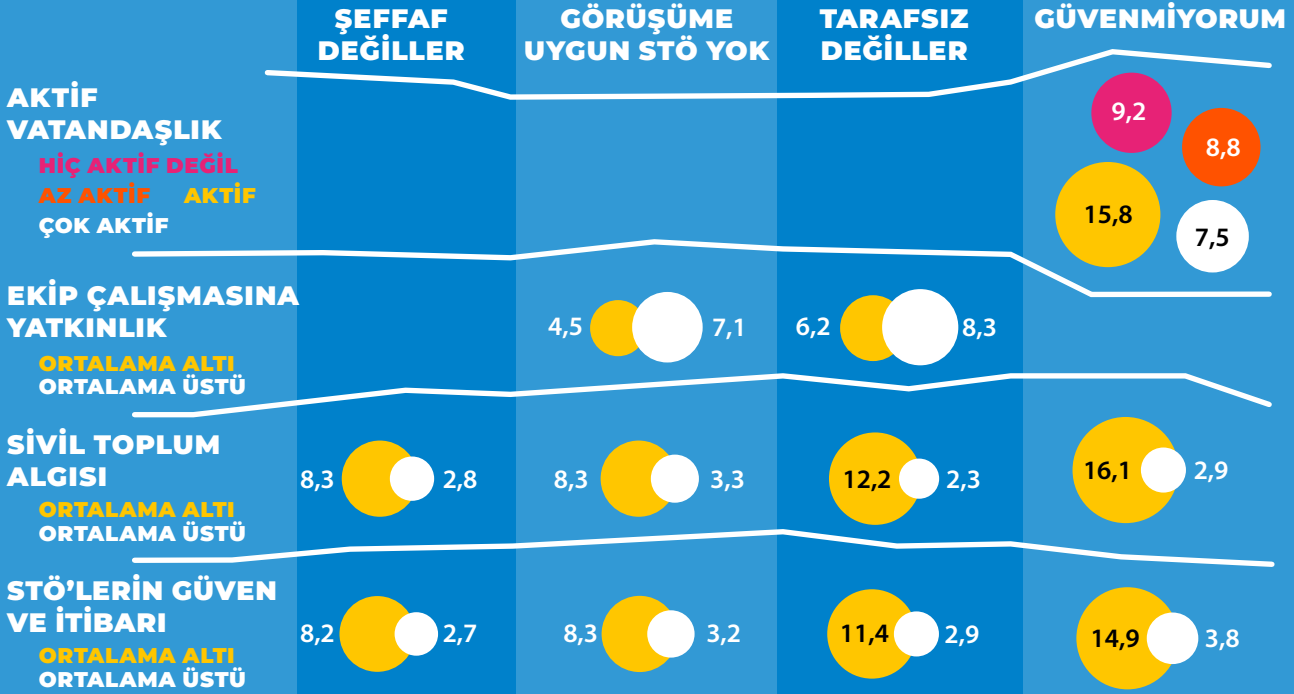
- Yaşa göre:** Üye ya da gönüllü olmama nedenlerine yaşa göre bakıldığında sadece bir konuda istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma olduğu görüldü. 35 yaş altı kişiler bu tip faaliyetlere katılmaktan korktuklarını, çekindiklerini daha sık belirtti.

- Aktif vatandaşlığa göre:** "Zamanım yok" gerekçesi en az 3. düzey (aynı zamanda sosyal katılım) aktif vatandaşlık derecesi olanlar tarafından dile getirdi. Bu grup aynı zamanda bu kuruluşlara güvenmediğini ve ilgi duymadığını diğer gruplara göre daha sık belirtti.
- Sivil toplum algısına göre:** Sivil toplum algısı açısından puanı ortalama altı ve üstü olanlar arasında anlamlı farklar ortaya çıktı. Buna göre algısı daha olumlu olanlar iki konuda diğer gruptan farklılaştı. Bu grup maddi olanakları olmadığını ve zamanları olmadığını diğer gruba göre daha sık belirtti. Korku dışındaki diğer tüm gerekçeler ise sivil toplum algısı ortalamanın altında kişiler tarafından daha fazla belirtildi.
- Güven-itibar:** Güven-itibar ölçeğinde alınan puanın ortalamanın altında veya üstünde olmasına göre farklılaşan konular yukarıdaki kiler paralel oldu. Daha yüksek puanlı grup maddi olanakları ve zaman yokluğunu daha sık belirtirken, ortalama altı puan vermiş grup korku dışındaki diğer tüm konuları anlamlı derecede daha sık belirtti.

Şekil 36. Çeşitli Kırılımlara Göre Üye ya da Gönüllü Olmama Nedenleri-1

Şekil 37. Çeşitli Kırımlara Göre Üye ya da Gönüllü Olmama Nedenleri-2 Anlamli fark olan gruplar

Katılımcıların Çevrelerindeki Kişiler ve Sivil Toplum

Tüm katılımcılara çevrelerinde sivil toplum örgütlerine üye ya da gönüllü olan biri olup olmadığı soruldu. Katılımcıların %90'ının ailesinde bir STÖ üyesi ya da gönüllüsü olan kimse yok. Katılımcıların %14'ü üye/gönüllü olan arkadaşları olduğunu belirtti. Komşular ve mahalledeki tanıdıklar söz konusu olduğunda katılımcıların dörtte üçü çevrelerinde STÖ üyesi ya da gönüllüsü olmadığını ifade etti. Fakat komşular ve mahalleleriyle ilgili fikri olmadığını söyleyenler de az değildir (Komşu: %11; Mahalle: %16).

Ailede

8,0

Arkadaşlar arasında

14,0

Komşular arasında

9,4

Mahallede

8,3

Şekil 38. Katılımcıların Çevrelerindeki Kişilerin Sivil Toplumla İlişkileri

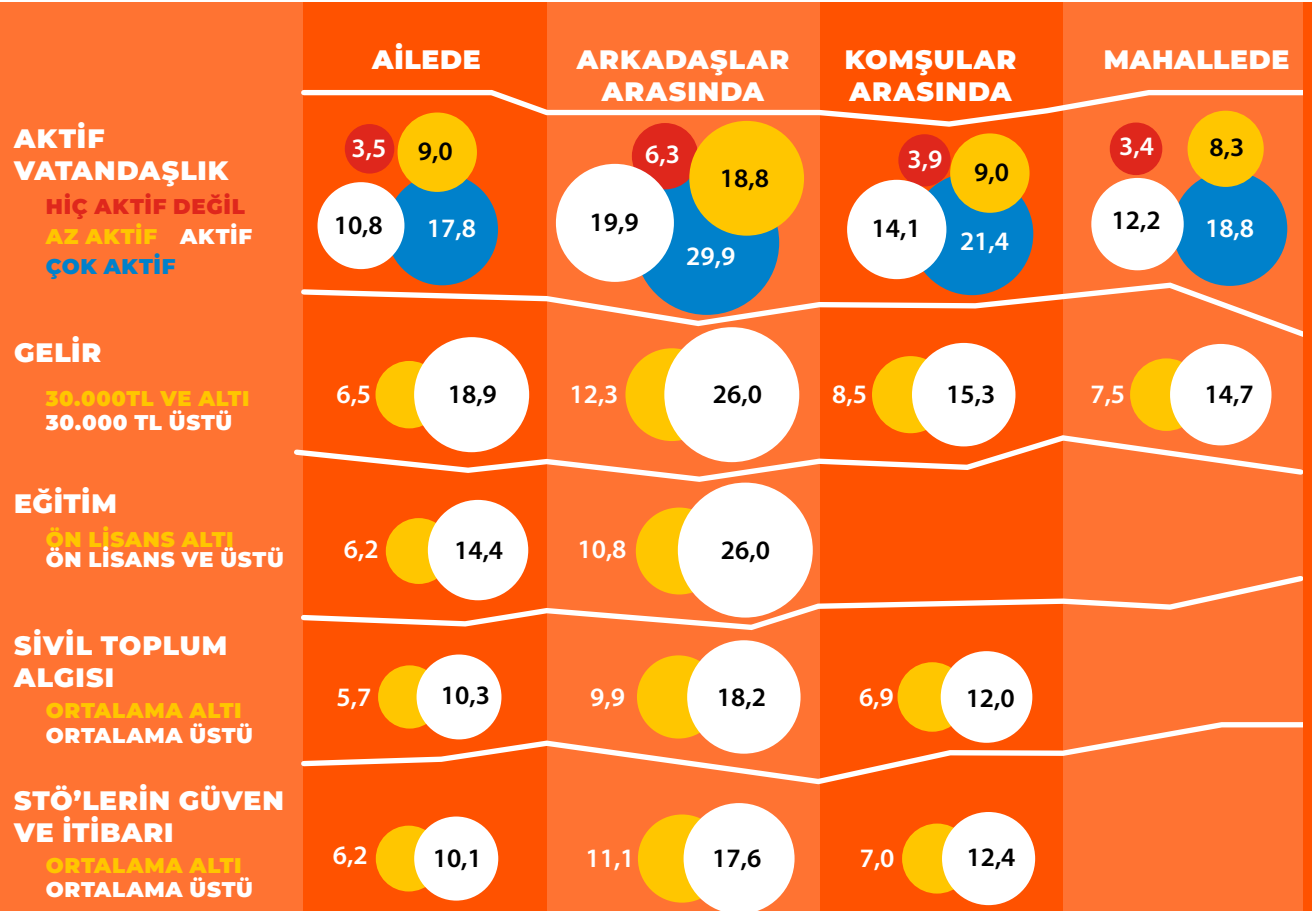

Öne Çıkan Bulgular

- **Yaşa göre:** 35 yaş altı kişilerin arkadaşları arasında sivil toplum örgütlerine üye kişi sayısı 35 yaş üstü kişilere göre daha fazladır.
- **Eğitime göre:** En az ön lisans mezunu olan kişilerin hem ailelerinde hem de arkadaş çevrelerinde eğitim durumu daha düşük kişilere göre istatistiksel olarak anlamlı derecede daha fazla sivil toplum örgütü üyesi bulunuyor.

- **Gelire göre:** Geliri 30.000 TL üstü kişilerin daha fazlasının aile üyeleri, arkadaşları, komşuları ve mahallelileri arasında STÖ üyesi vardır.
- **Aktif vatandaşlığa göre:** En az aktif olan vatandaşlar en az tanıdığı olan, en aktif vatandaşların ise en çok tanıdığı olan gruplar olduğu görülüyor.
- **Sivil toplum algısına göre:** STÖ algısı ortalamasının altında olan kişiler arasında aile üyeleri, arkadaşları ve komşuları STÖ üyesi/gönüllüsü olanlar diğer gruba göre azınlıktadır.
- **Güven/itibar:** STÖ'lere yönelik güven/itibar puanı daha yüksek grubun çevresinde de diğer gruba göre daha fazla kişi STÖ üyesi ya da gönüllüsüdür.

Şekil 39. Çeşitli Kırımlara Göre Katılımcıların Çevrelerindeki Kişilerin Sivil Toplumla İlişkileri

STÖ'lerin Faaliyetlerine Katılma Koşulları

Katılımcılara çeşitli seçenekler okunup hangi koşullar altında sivil toplum örgütlerinin faaliyetlerinde daha fazla yer alabilecekleri soruldu. Bu konuda en sık bahsedilen koşul "yaptığım bağışın gerçekten o kuruluş tarafından kullanılacağını bilmek" oldu (%20). "Katkımın somut bir karşılığı olacağını bilmek/düşünmek" ve "bugüne kadar yapılanlar hakkında ayrıntılı bilgi almak" aynı oranlarda bahsedildi ve ikinci sırada yer aldı (%18).

Şekil 40. STÖ'lerin Faaliyetlerine Katılma Koşulları-Genel Kitle

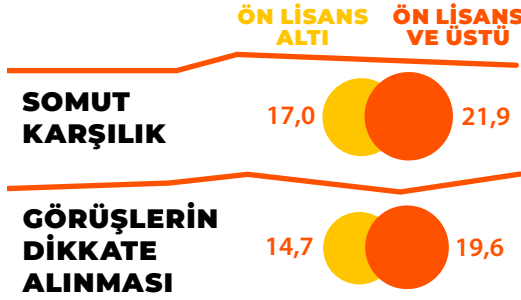
Dolayısıyla katılımcıların, gösterecekleri çabanın ya da verdiği maddi katkının gerçekten bir değişim yarattığından emin olmak istediği ve bunun kanıtını görmeyi beklediği söylenebilir.

Öne Çıkan Bulgular

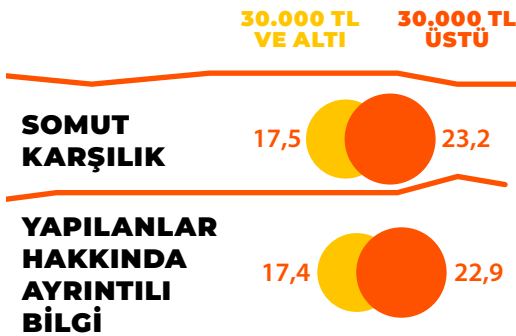
- **Eğitime göre:** En az ön lisans mezunu kişiler daha düşük eğitilmiş kişilere göre katkılarının somut bir karşılığı olacağını bilmeyi, görüşlerinin dikkate alınmasını ve kuruluşun doğru-dan faydalanıcısı olmayı daha sık belirtti.

EĞİTİM

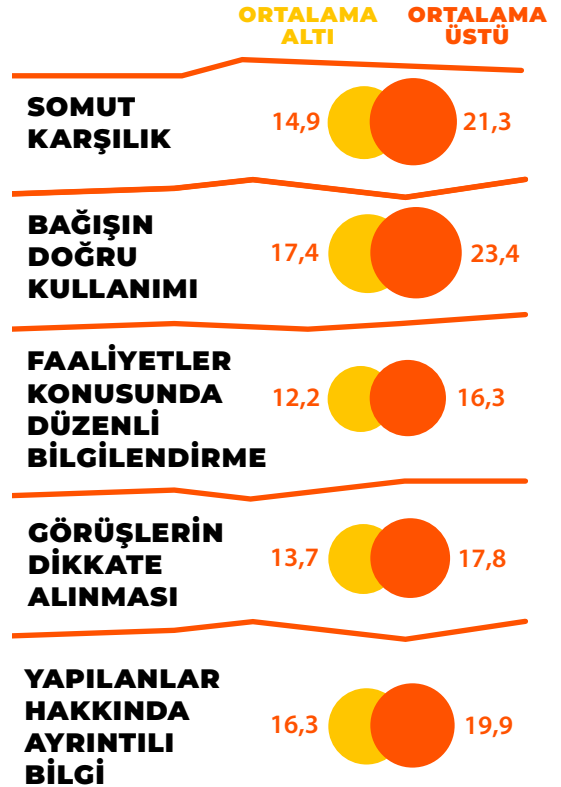
- **Gelire göre:** 30.000 TL üstü gelire sahip kişiler katkılarının somut karşılığı olacağını bilmeyi ve bugüne kadar yapılanlar hakkında ayrıntılı bilgi almayı diğer gruba göre daha fazla belirtti.

GELİR

- **Sivil toplum algısına göre:** Sivil toplum algısı ortalamasının üstünde grup faydalanıcı olmak ve esnek katkı sağlama olanakları dışında tüm konuları daha sık belirtti.

SİVİL TOPLUM ALGISI

Şekil 41-a. Gelir, Eğitim, ve ST Algısı Gruplarına Göre STÖ'lerin Faaliyetlerine Katılma Koşulları

Öne Çıkan Bulgular

- **Güven-İtibar:** Faaliyetlere bizzat katılım sağlayabilme ve bugüne kadar yapılanlar hakkında ayrıntılı bilgi almak dışında diğer tüm konular güven-İtibar puanı ortalamasının üstünde grup tarafından daha çok belirtildi.
- **Aktif vatandaşlığa göre:** Aktif vatandaşlık düzeyi en yüksek olan grup, "bugüne kadar yapılanlar hakkında ayrıntılı bilgi almak", "sivil toplum örgütü tarafından organize edilen faaliyetlere bizzat katılım sağlayabilme" ve "katkınızın somut bir karşılığı olacağını bilmek/düşünmek" seçeneklerini diğer gruplara göre daha sık dile getirdi.

STÖ'LERİN GÜVEN VE İTİBARI

ORTALAMA ALTI ORTALAMA ÜSTÜ

SOMUT KARŞILIK

14,9 21,7

BAĞIŞIN DOĞRU KULLANIMI

17,8 23,4

FAALİYETLER KONUSUNDA DÜZENLİ BİLGİLENDİRME

11,2 17,5

GÖRÜŞLERİN DİKKATE ALINMASI

12,6 18,9

AKTİF VATANDAŞLIK

HİÇ AKTİF DEĞİL

AZ AKTİF

AKTİF

ÇOK AKTİF

SOMUT KARŞILIK

16,2

17,4

20,2

21,7

FAALİYETLERE BİZZAT KATILIM

10,3

10,4

7,7

15,1

FAALİYETLER KONUSUNDA DÜZENLİ BİLGİLENDİRME

17,0

16,0

15,7

22,1

Şekil 41-b. Aktiflik ve Güven-İtibar Gruplarına Göre STÖ'lerin Faaliyetlerine Katılma Koşulları

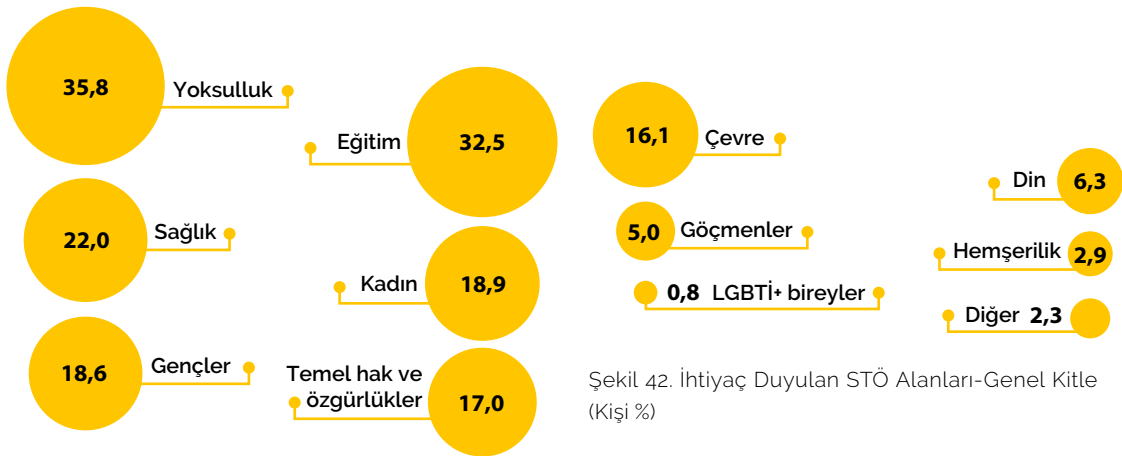
Kamuoyunda **8**

Sivil Toplum

Algısı

İhtiyaç duyulan STÖ'ler

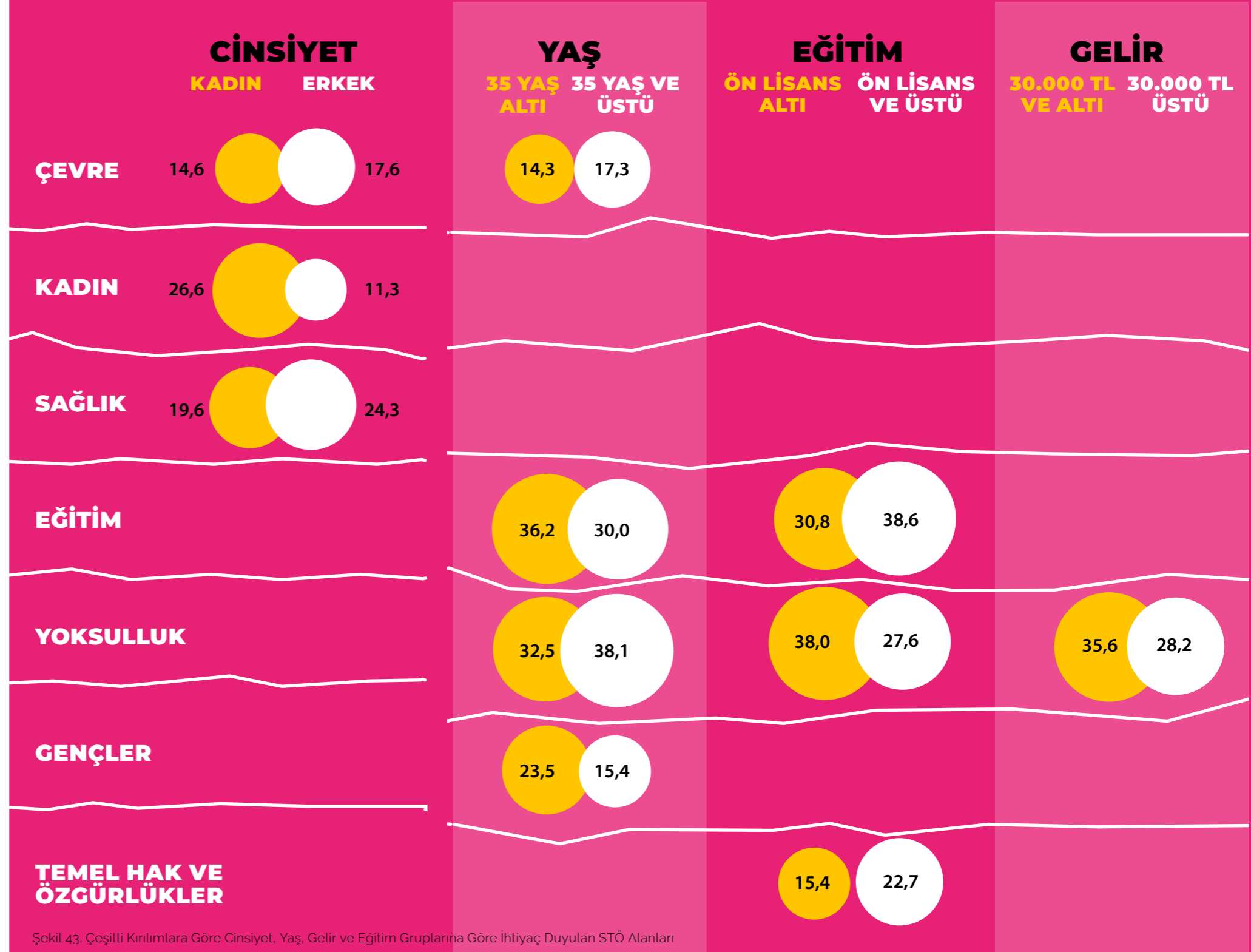
Katılımcılara Türkiye'de daha çok hangi konularda çalışan STÖ'lere ihtiyaç olduğu sorulurken, en sık verilen cevaplar "Yoksulluk (%36)", "eğitim (%32.5)" ve "sağlık (%22)" oldu. En az ihtiyaç olduğu belirtilen konular ise "göçmenler (%5)", hemşehrilik (%3) ve "LGBTİ+ bireyler (%1)" oldu.

Şekil 42. İhtiyaç Duyulan STÖ Alanları-Genel Kitle (Kişi %)

Öne Çıkan Bulgular

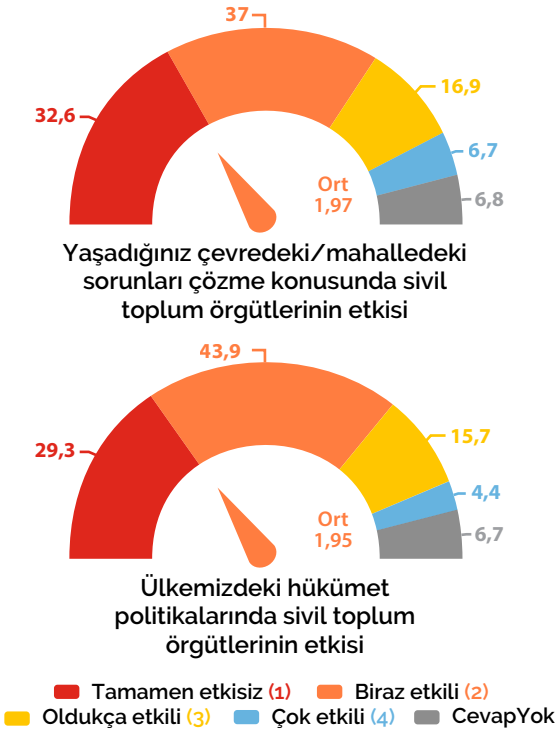
- **Cinsiyete göre:** Erkekler, çevre ve sağlık alanında çalışan STÖ'lere daha fazla ihtiyaç olduğunu belirtirken kadınlar ise kadın alanında çalışan STÖ'lere daha fazla ihtiyaç olduğunu belirtti.
- **Yaşa göre:** Eğitim ve gençler üzerine çalışan STÖ'lere duyulan ihtiyaç 35 yaş altı katılımcılar tarafından diğer gruba göre daha sık belirtilirken, 35 yaş üstü katılımcılar ise yoksulluk ve çevre alanında çalışan STÖ'lere daha fazla ihtiyaç olduğunu belirtti.
- **Eğitime göre:** Ön lisans ve üstü eğitimi olan kişiler, eğitim ve temel hak ve özgürlükler üzerine çalışan STÖ'lere duyulan ihtiyacı daha sık dile getirirken, daha düşük derecede eğitilmiş katılımcılar, yoksulluk üzerine çalışan STÖ'lere duyulan ihtiyacı daha fazla dile getirdi.
- **Gelire göre:** Gelir grupları açısından ciddi anlamdaki tek fark yoksulluk konusunda çalışan STÖ'lere duyulan ihtiyaçta görüldü. 30.000 TL ve altında geliri olanlar bu ihtiyacı daha fazla belirtti.

Şekil 43. Çeşitli Kırımlara Göre Cinsiyet, Yaş, Gelir ve Eğitim Gruplarına Göre İhtiyaç Duyulan STÖ Alanları

Sivil Toplum Örgütlerinin Etkisi

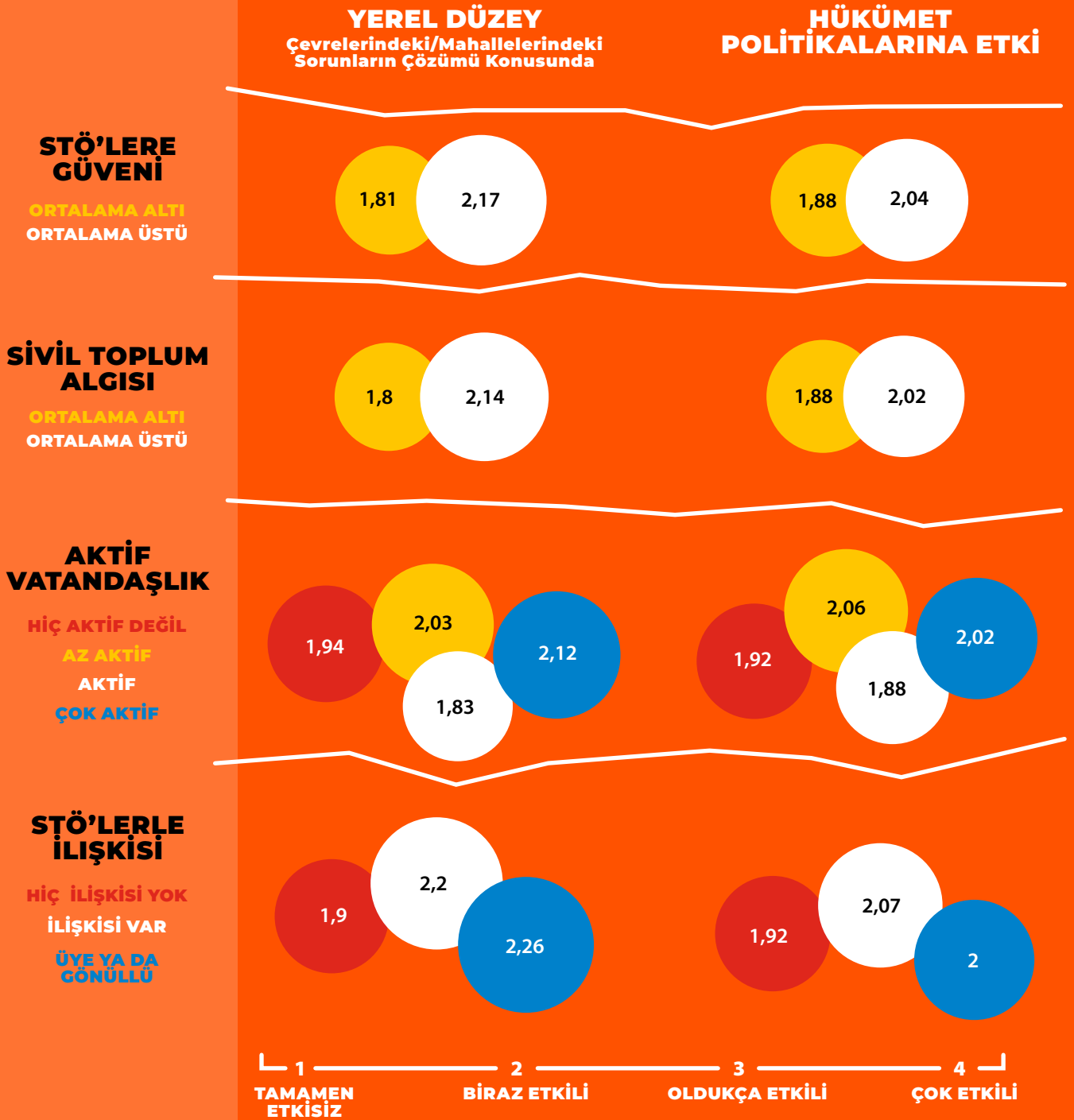
Katılımcılara yaşadıkları çevredeki/mahalledeki sorunları çözme konusunda sivil toplum örgütlerinin ne düzeyde etkili olduğu 1'in "tamamen etkisiz", 4'ün "çok etkili" olduğu bir ölçek kullanılarak soruldu. Cevapların genel kitle ortalaması 1,97 çıktı. Sivil toplum örgütlerinin hükümet politikalarını belirlemedeki etkisi de yine aynı ölçek kullanılarak soruldu. Bu soruya verilen cevapların ortalaması ise 1,95 oldu.

Şekil 44. Katılımcıların Çevrelerindeki Sorunların Çözümü ve Ülkedeki Politikaların Belirlenmesi Konularında Sivil Toplum Örgütlerinin Etkisi-Genel Kitle

Öne Çıkan Bulgular

- **STÖ ilişkisine göre:** STÖ'lerle hiç ilişkisi olmayan katılımcılar, yerel düzeyde STÖ'lerin sorunları çözme konusundaki etkisini ve daha geniş ölçekte hükümet politikalarına etki etme becerilerinin az olduğunu belirtti.
- **Aktif vatandaşlığa göre:** Aktif vatandaşlık düzeyinde 4. grupta yer alanlar (politik katılım gösterenler) yaşadıkları çevredeki/mahalledeki sorunları çözme konusunda sivil toplum örgütlerini en etkili bulan grup. Bu kuruluşları etkisiz bulanlara sosyal katılım odaklı faaliyet gösteren katılımcılar yani 3. grupta yer alan katılımcılar. Hükümet politikalarına STÖ'lerin etkisi konusuna geldiğinde ise STÖ'leri en etkili bulan grup en düşük aktif vatandaşlık düzeyindeki grup da olan dijital katılım grubu.
- **Sivil toplum algısına göre:** Sivil toplum algısı ortalamasının üstünde olan kişiler hem yerel düzeyde hem de hükümetin politikalarını etkileme konusunda STÖ'leri diğer gruba göre daha etkili buluyor.
- **Güven-itibar:** Güven-itibar ölçeğinde daha yüksek skor alan katılımcıların oluşturduğu grup STÖ'leri hem yerel düzeyde hem de hükümet politikalarını etkileme konusunda daha etkili buluyor.

Şekil 45. Katılımcıların Çevrelerindeki Sorunların Çözümü ve Ülkedeki Politikaların Belirlenmesi Konularında Sivil Toplum Örgütlerinin Etkisi-Çeşitli Kırılımlara Göre

STÖ'lerin Yürüyüş Düzenlemesi

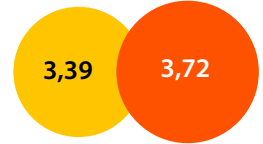
Katılımcılardan sivil toplum örgütlerinin bir konuya dikkat çekmek ya da eleştirmek için yürüyüş düzenlemesini ya da basın açıklaması yapmasını 1'in "meşru ve demokratik bir haktır", 10'un "yanlıştır, devletin bütünlüğüne zarar verir" olduğu bir cinsel üzerinden değerlendirmeleri istendi. Verilen cevapların genel ortalaması 3,55 ile "meşru ve demokratik bir haktır" görüşüne yakın oldu.

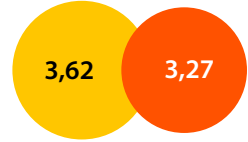
- **Eğitime göre:** Ön lisans ve üzeri dereceye sahip olan grup, daha düşük eğitilmiş kişilere göre sivil toplum kuruluşlarının yürüyüş düzenlenmesini ya da basın açıklaması yapmasını istatistiksel olarak anlamlı derecede daha meşru görüyor.
- **STÖ ilişkisine göre:** Bir STÖ'ye üye ya da gönüllü olanlar bu tür eylemleri diğer iki gruba göre de istatistiksel olarak anlamlı derecede daha meşru buluyor.
- **Aktif vatandaşlığa göre:** En yüksek düzeyde aktif olan vatandaşlar (siyasi katılım) bu tür eylemleri en meşru gören kesim olurken, hiç aktif olmayan grup bu eylemleri en az meşru bulan katılımcıları içerdi. Siyasi katılım araçlarını kullanan vatandaşlar ise bu tür eylemleri diğer gruplara göre daha meşru buluyor.

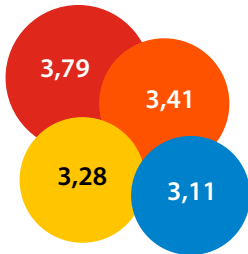
STÖ'LERE GÜVENİ
ORTALAMA ALTI
ORTALAMA ÜSTÜ

EGİTİM
ÖN LİSANS ALTI
ÖN LİSANS ÜSTÜ

AKTİF VATANDAŞLIK
HIÇ AKTİF DEĞİL
AZ AKTİF
AKTİF
ÇOK AKTİF

Şekil 46. STÖ'lerin Yürüyüş Düzenlemesine İlişkin Değerlendirme- Çeşitli Kırılımlar.

Sivil Toplum Algısı

Katılımcıların sivil toplum algısına yönelik iki farklı soruda bir dizi önerme okundu ve "1 hiç katılmam, 5 tamamen katılıyorum" olmak üzere önermelere verdikleri puanlar toplandı. Bu toplam puan önerme sayısına bölünerek her katılımcı için ortalama bir puana ulaşıldı. Buna göre genel örneklemin ortalama puanının (3,42) altında ve üstünde puan alan katılımcıları tanımlayan iki ayrı kategoriden oluşan bir "**sivil toplum algısı**" değişkeni oluşturuldu ve "algısı ortalamanın altında olanlar", diğer grupsa "algısı ortalamanın üstünde olanlar" olarak iki grup oluşturuldu.

"Algısı ortalamanın üstünde olanlar"ın STÖ'ler ve sivil topluma yönelik algısı "daha olumlu", "algısı ortalamanın altında olanlar"ın ise "daha olumsuz" olarak kabul edildi. Bu grupların ortalama puanları sırasıyla 2,97 ve 3,85 olurken, bu değişkende algısı ortalamanın altında olan grubun puanı cetvel ortalaması olan 3'e çok yakındır. (Katılımcıların cevaplarına dair detaylı yüzdeler dağılımlar için bkz. Şekil 1)

Katılımcıların en fazla katıldığı önerme "Gönüllülük esasıyla hareket eden kuruluşlardır." (ort. 3,81) oldu. Bu önermenin ardından "İhtiyaç sahiplerine yardım etmek amacıyla oluşturulan kuruluşlardır (ort. 3,79)", "Dayanışmayı artırmaya yarayan kuruluşlardır (ort. 3,78)" gibi yardım ve hayırseverlik odaklı önermeler geldi. Ortalama ölçek puanı olan 3'ün altında kalan ve en az katılan önerme ise "İnsani duyguların sömürüldüğü ve istismar edildiği kuruluşlardır" oldu.

Şekil 47-a. Sivil Toplum Algısına İlişkin Önermeler ►

Soru 1 **Ort. Puan**

Yapmış oldukları faaliyetlerle toplumsal gelişmede önemli rol oynayan kuruluşlardır.

3,68

Başkalarına yardım etmek isteyen insanları bir araya getiren kuruluşlardır.

3,73

Çalıştıkları konularda toplumu bilinçlendiren kuruluşlardır.

3,67

Dayanışmayı artırmaya yarayan kuruluşlardır.

3,78

Kişilerin, kendi düşüncelerini duyurmak ve savunmak için bir araya geldikleri kuruluşlardır.

3,51

Toplumda yaşanan sorunlara çözümler üretmek için çalışan kuruluşlardır.

3,67

Devletin ulaşamadığı noktalara ulaşip topluma yarar sağlayan kuruluşlardır.

3,70

Demokrasiyi güçlendiren ve demokrasi temelinde yükselen kuruluşlardır.

3,58

Gönüllülük esasıyla hareket eden kuruluşlardır.

3,81

İhtiyaç sahiplerine yardım etmek amacıyla oluşturulan kuruluşlardır.

3,79

İnsani duyguların sömürüldüğü ve istismar edildiği kuruluşlardır.

2,66

Kamuoyu oluşturarak devlet politikalarını etkileyen ve denetleyen kuruluşlardır.

3,34

**Ort.
Puan**

Soru 2

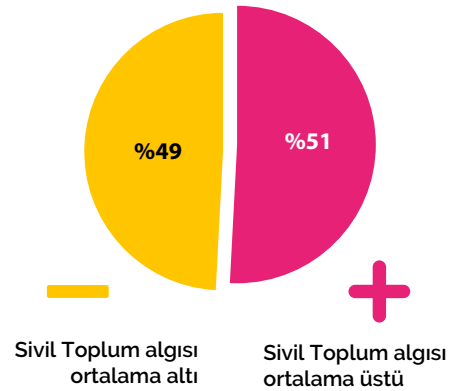
- 3,11 Devlet gereği gibi çalışırsa STÖ'lere gerek kalmaz.
- 3,31 STÖ'ler hiçbir kurum veya ülkeden para almadan kendi kaynaklarıyla faaliyetlerini sürdürürler.
- 3,16 STÖ'lerin çoğu göçmenler üzerine çalışmaktadır.
- 2,62 STÖ'ler olmasa da olur.
- 3,29 STÖ'lere üye olanların çoğunun ekonomik durumu iyidir.
- 2,90 STÖ'ler temel insan haklarıyla yeterince ilgilenmiyor.
- 3,49 STÖ'ler amaçlarını, yaptıklarını topluma iyi anlatıyor.
- 3,32 STÖ'ler tüm politik partilerden, hükümetlerden bağımsızdır.
- 3,31 Türkiye'deki STÖ'ler şeffaf kuruluslardır.
- 3,34 STÖ'ler dini cemaatlerden bağımsızdır.

Şekil 47-b. Sivil Toplum Algısına İlişkin Önermeler

İkinci soruda katılımcıların en çok katıldığı ifade "STÖ'ler amaçlarını, yaptıklarını topluma iyi anlatıyor (ort=3,49)" olurken, "STÖ'ler olmasa da olur (ort=2,62)" ise en az destek gören ifade oldu.

Soru kağıdında iki ayrı soru seti olarak yer alan ve yukarıda gösterilen önermeler birlikte ele alınarak her katılımcı için ortalama bir algı puanı hesaplandı. Bu şekilde tek tek çok sayıda önermeler üzerinden yapılacak analizlerin kolaylaştırılması hedeflendi.

Aşağıda bu değişken kullanılarak hazırlanan profillere ilişkin çeşitli tablolar yer alıyor. Yine raporun bütününde de bu değişken kullanılarak çapraz analizler yapıldı.

Şekil 48. Sivil Toplum Algısı-Genel Kitle

Öne Çıkan Bulgular

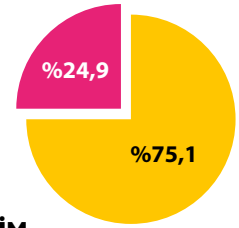
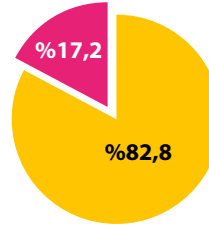
Cinsiyet ve yaş açısından iki grup arasında anlamlı fark yokken eğitim, gelir, tasarruf yapabilme ve güven/itibar açılarından iki grup istatistiksel olarak farklılaştı.

- **Eğitime göre:** Algısı ortalamanın üstünde olan grupta diğer gruba göre daha yüksek oranda ön lisans ve üstü eğitilmiş kişi vardır.
- **Güven-itibara göre:** STÖ'lere yönelik güven-itibar puanı ortalamanın üstünde olanların STÖ algısı diğer gruba göre epey olumludur.

SİVİL TOPLUM ALGISI

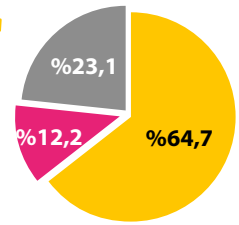
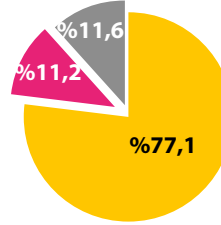
ORTALAMA ALTI

ORTALAMA ÜSTÜ

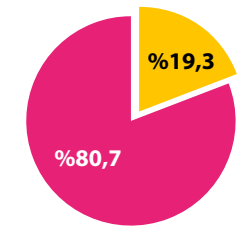
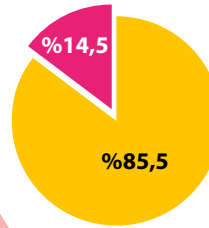
EĞİTİM

■ Ön lisans ve üstü ■ Ön lisans altı

GELİR

■ 30.000 TL üstü ■ 30.000 TL ve altı ■ Cevap yok

GÜVEN/İTİBAR

■ Ortalama üstü ■ Ortalama altı

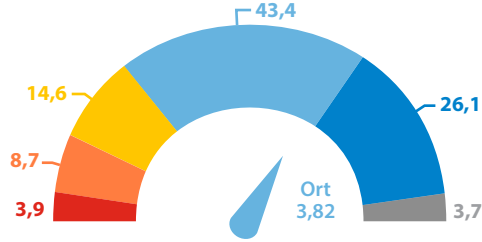
Şekil 49. Eğitim, Gelir ve Güven-İtibar Gruplarına Göre Sivil Toplum Algısı

9

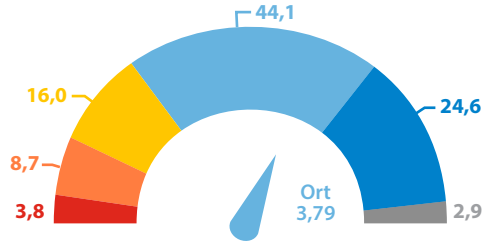
6 Şubat Depremlerinin Sivil Topluma Etkisi

6 Şubat 2023'te gerçekleşen Kahramanmaraş Depremlerinin sivil toplum algısı üzerinde bir etkisi olup olmadığını anlamak üzere katılımcılara bir dizi önerme okundu ve bunlara ne düzeyde katıldıkları 5'li bir ölçek kullanılarak soruldu.

Genel olarak bakıldığında deprem sonrasında sivil toplum örgütlerinin üstlendiği sorumluluğun sivil topluma yönelik algıyı oldukça olumlu etkilediğini söyleyebiliriz.

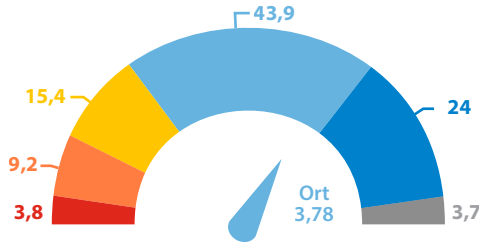

Deprem sivil toplum örgütlerinin ne kadar önemli olduğunu anlamamı sağladı.

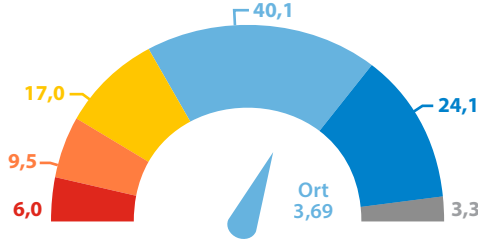

Deprem sonrasında çalışmaları gördükten sonra sivil toplum örgütlerine daha olumlu bakmaya başladım.

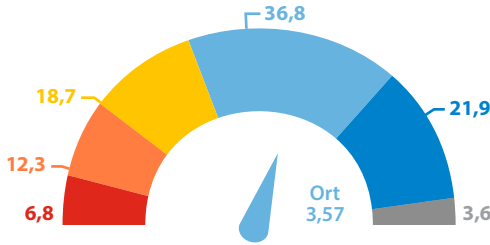
Şekil 50-a. Depremden Sonra Sivil Topluma İlişkin Algı- Genel Kitle

Deprem sivil toplum örgütlerine üye olmak, gönüllü çalışmak ya da bağış yapmak konusundaki düşüncelerimi olumlu yönde etkiledi.

Deprem sonrasında sivil toplum örgütleri devlet kurumlarından daha etkin çalıştı.

Devletten izin alma zorunluluğu olmasaydı sivil toplum örgütleri daha etkili çalışabilirdi.

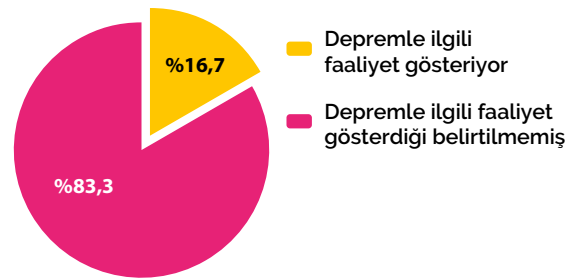

Şekil 50-b. Depremden Sonra Sivil Toplumla İlişkin Algı-Genel Kitle

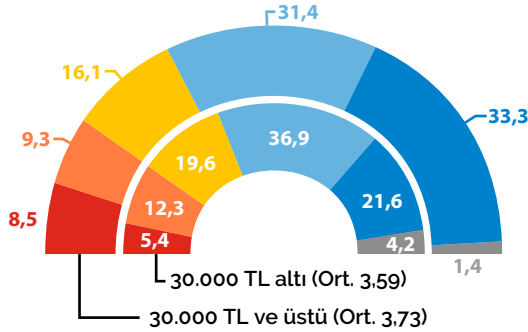
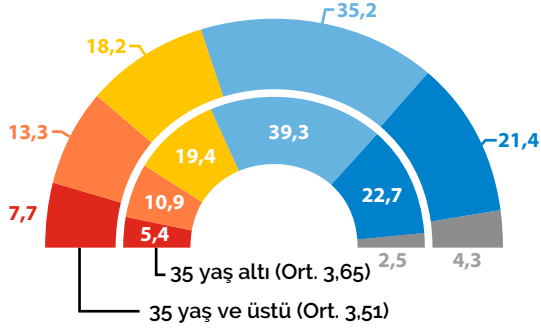
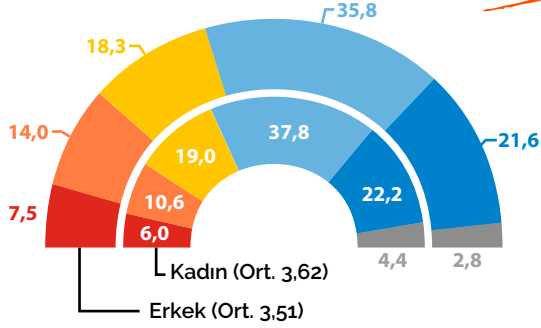
Anketteki farklı sorularda da depremin etkisi karışımıza çıktı. Bunlardan ilki STÖ'lerle ilişkilendirilen kavramlar arasında deprem/afet konusunun ilk sıralarda yer alması oldu. Katılımcılara STÖ denildiğinde akıllarına ne geldiği açık uçlu olarak sorulduğunda bu soruya en sık verilen üçüncü cevap "afet/deprem/arama kurtarma" oldu (belirtilme sıklığı %9).

Aynı soruya katılımcılar en çok bir kurum/kuruluşun ismi vererek cevap verdi. Bu isimlere bakıldığında Kızılay ve AHBAP ilk iki sırada yer aldı. Bu durum, özellikle AHBAP açısından, örgütün deprem ve orman yangınları döneminde oldukça gündemde olmasıyla ilişkilendirildi.

Ankette katılımcılara ayrıca üyesi, gönüllüsü oldukları ya da faaliyetlerine katıldıkları sivil toplum örgütünün/inisiyatifin/platformun hangi alanlarda faaliyet gösterdiği de soruldu. 6 Şubat 2023'te gerçekleşen depremlerin sivil topluma katılım açısından etkisini daha iyi anlamak üzere bu soru katılımcıların bahsettiği faaliyet alanları "depremle ilgili faaliyet" ve "depremle ilgili bilgi vermedi" olmak üzere iki kategori altında tekrar gruplandı. Yeni gruplamaya göre faaliyet alanı olarak doğrudan depremin belirtilme sıklığı %16,7 oldu.

Şekil 51. Üyesi/Gönüllüsü Olunan ya da Faaliyetlerine Katılan STÖ'lerin Depremde Faaliyet Gösterme Durumu

"Devletten izin alma gerekliliği olmasaydı, depremde sivil toplum kuruluşları daha etkili çalışabilirdi."

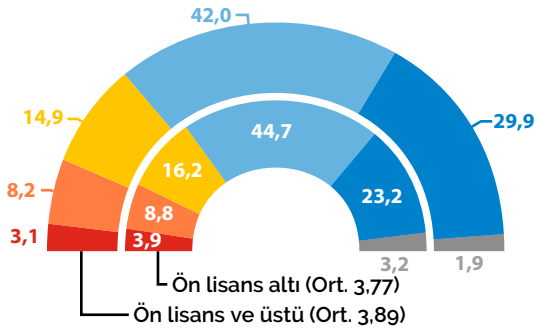

Öne Çıkan Bulgular

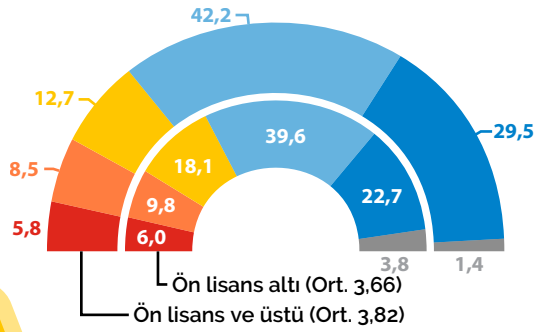
- **Cinsiyete göre:** Kadınlar "devletten izin alma gerekliliği olmasaydı sivil toplum örgütleri daha etkili çalışabilirdi" görüşüne erkeklere göre daha fazla katılıyor.
- **Yaşa göre:** 35 yaş altı kişiler daha yaşlı kesime göre devletten izin alınma gerekliliği olmasa kuruluşların daha etkin çalışacağı görüşüne daha yakın.
- **Gelire göre:** Geliri 30.000 TL üstü kişiler geliri daha düşük kesime göre "izin gerekmesi sivil toplum örgütlerinin daha verimli çalışacaklarını" istatistiksel olarak anlamlı derecede daha fazla belirtti.
- **Eğitime göre:** Eğitim seviyesi ön lisans ve üstü kişiler, eğitim seviyesi daha düşük kesime göre tüm önermelere daha çok katılıyor. Dolayısıyla bu kesimdeki algının bu konuda daha olumlu olduğu söylenebilir.

◀ Şekil 52. Cinsiyet, Yaş ve Gelir Gruplarına Göre "Devletten izin alma gerekliliği olmasaydı, depremde sivil toplum kuruluşları daha etkili çalışabilirdi" Önermesine Katılma Durumu

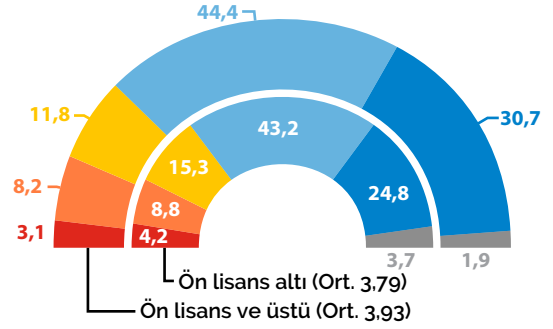
Şekil 53. Eğitim Gruplarına Göre Depreme İlişkin Önermelere Katılma Durumu

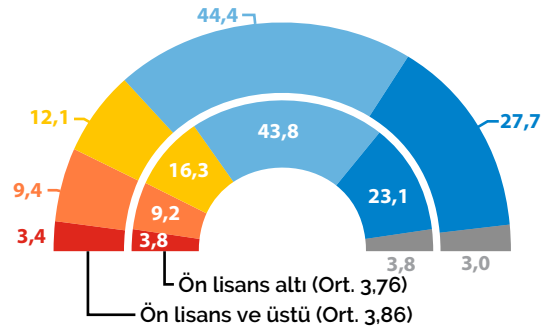
"Deprem sonrası çalışmalarını gördükten sonra sivil toplum örgütlerine daha olumlu bakmaya başladım."

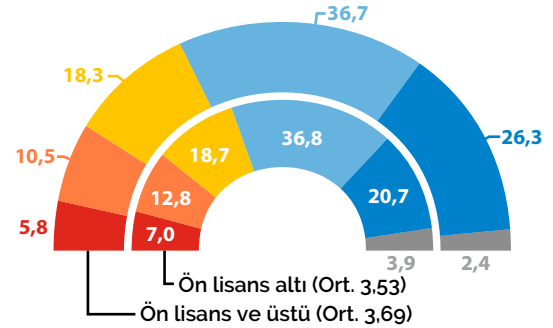
"Deprem sonrasında sivil toplum örgütleri devlet kurumlarından daha etkin çalıştı."

"Deprem sivil toplum örgütlerinin ne kadar önemli olduğunu anlamamı sağladı."

"Deprem sivil toplum örgütlerine üye olmak, gönüllü çalışmak ya da bağış yapmak konusundaki düşüncelerimi olumlu yönde etkiledi."

"Devletten izin alma gerekliliği olmasaydı depremde sivil toplum örgütleri daha etkili çalışabilirdi."

- Hiç katılmıyorum (1)
- Katılmıyorum (2)
- Kararsızım (3)
- Katılıyorum (4)
- Tamamen Katılıyorum (5)
- Cevap Yok

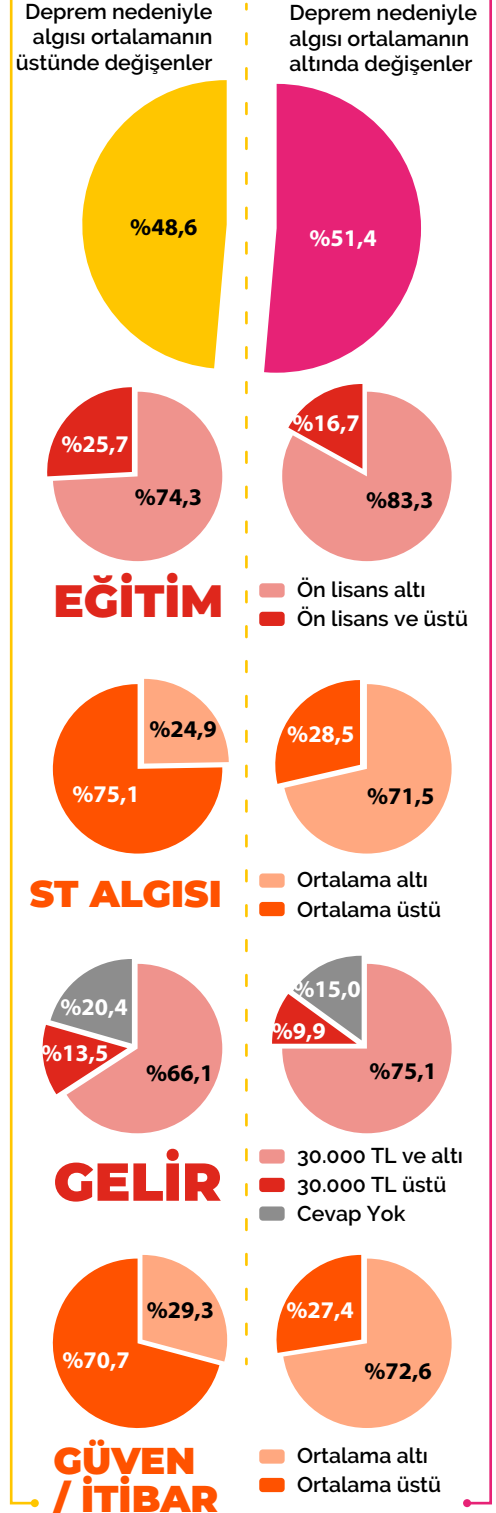
Deprem Sonrası Algı

Katılımcılara okunan önermelere, katılımcıların "1 hiç katılmam, 5 tamamen katılıyorum" olmak üzere verdikleri puanlar toplandı ve bu toplam, önerme sayısına bölünerek her katılımcı için ortalama bir puana ulaşıldı. Ardından genel örneklemin ortalama puanının (3,72) altında ve üstünde puan alan katılımcıları tanımlayan iki ayrı kategoriden oluşan bir "deprem sonrası algı" değişkeni oluşturuldu. Buna göre bir grup "deprem nedeniyle algısı ortalamasının altında olumlu etkilenenler", diğer grupsa "deprem nedeniyle algısı ortalamasının üstünde olumlu etkilenenler" olarak isimlendirildi. Bu grupların ortalama puanları sırasıyla 3,14 ve 4,35'tir.

Buna göre bu değişkende örneklem ortalamasının üstünde puan alan katılımcıların STÖ'lere yönelik algısının, depremden hemen sonra ve devamında STÖ'lerin yaptıkları/söyledikleri nedeniyle olumlu etkilendiği görülüyor.

Ortalamanın altında kalan katılımcıların algısının doğrudan olumsuz etkilendiği söylene-mese de diğer gruba göre daha olumsuz baktıkları söylenebilir. Bu grubun cetvel ortalaması olan 3'e oldukça yakın konumlandığını not etmekte fayda var (3,14).

Şekil 54. Deprem Sonrası Algı-Genel Kitle, Eğitim, Gelir, ST Algısı ve Güven-İtibar Gruplarına Göre ►

Öne Çıkan Bulgular

- **Eğitime göre:** Algısı ortalamanın üstünde olumlu etkilenen grupta ön lisans ve üstü eğitilmiş kişilerin oranı daha yüksektir.
- **Sivil toplum algısına göre:** Sivil topluma yönelik algısı ortalamanın üstünde olanların deprem sonrası yaşananlardan sonra STÖ'lere yönelik algılarının diğer gruba göre çok daha olumlu etkilendiği görülüyor.
- **Güven-itibara göre:** STÖ'lere yönelik güven-itibar puanı ortalamanın üstünde olanların algısının depremden sonra diğer gruba göre daha olumlu etkilendiği görülüyor.
- **Kurumlara güven:** Deprem sonrasında STÖ'lere yönelik algıdaki değişimi ortalamanın altında olanlarla olmayanlar arasında da polis/jandarma dışında tüm kuruluşlar açısından istatistiksel olarak anlamlı fark vardır. Depremde algısı daha olumlu etkilenenlerin diğer gruba göre daha çok güvendikleri kuruluşlar şunlardır: dernekler, muhalefet, TV/internet/gazete, mahkemeler, vakıflar, ordu, sosyal medya, din adamları, STÖ'ler, belediyeler ve kamu kuruluşları. Depremde algısı ortalamanın altında olumlu etkilenenlerse diğer gruba göre TBMM'ye, iktidara ve dini cemaatlere daha çok güveniyor.
- **Sivil toplum algısı:** Deprem sonrası algısı ortalamanın üstünde olumlu etkilenenlerin sivil topluma yönelik algısı da diğer gruba göre oldukça olumludur.
- **Aktif vatandaşlık:** Deprem sonrası algıları ortalamanın üstünde olumlu yönde etkilenenler diğer gruba göre daha aktiftir.
- **Sivil topluma ilişkin bilgi düzeyi:** Deprem sonrası algısı daha az olumlu etkilenen katılımcılar diğer gruba göre daha az bilgili olduklarını beyan etti.
- **Sivil toplumla ilişki düzeyi:** Deprem sonrası algısı ortalamanın üstünde olumlu etkilenenler sivil toplumla daha çok ilişkidir.
- **Sivil toplumla ilişki türü:** Deprem sonrası algısı ortalama üstü olumlu yönde değişenler bağış toplanması için bir kuruluşa destek olduğunu daha sık belirtiyor.
- **Üyesi olunan kuruluşların çalıştığı alanlar:** Deprem sonrası algısı ortalamanın üstünde olumlu yönde değişenler "Sivil Toplum, Savunuculuk, Siyasi ve Uluslararası Faaliyetler" ve "Eğitim hizmetleri" alanlarını daha sık belirtirken, algısı ortalamanın altı değişenler "Hayırseverlik ve Gönüllülük" alanını daha sık belirtti.
- **Katılımcıların çevrelerindeki kişiler ve sivil toplum:** Depremden sonra algısı ortalama üstü etkilenenlerin çevresinde dört düzeyde de (ailede, arkadaşlar arasında, komşular arasında, mahallede) daha fazla STÖ üyesi/gönüllüsü vardır.
- **Sivil toplum kuruluşlarının etkisi:** Deprem sonrası STÖ'lere yönelik algıları daha olumlu etkilenen grup hem yaşadıkları çevredeki/mahalledeki sorunların çözümünde hem de hükümet politikalarını belirlemede STÖ'leri diğer gruba göre daha etkili buluyor.
- **Güven/itibar:** Deprem sonrası algısı ortalamanın üstünde olumluya dönenlerin STÖ'lere yönelik güven-itibar puanı diğer gruba göre yüksektir.

10

Güven ve İtibar

Araştırmada, proje danışmanlarından Doç. Dr. Didem Çabuk'un hazırladığı "güven- itibar ölçeği" kullanılarak STÖ'lere olan güven ve STÖ'lere atfedilen itibar konuları anlaşılmasına çalışıldı. Bu ölçek **güven, iletişim, yönetim ve yetkinlik**ten oluşan 4 ana faktör alanını kullanıyor. Bu rapordaki analizlerde araştırma odağı gereği genel ölçek skorundan oluşturulmuş bir değişken kullanıldı.

Buna göre her iki değişkende genel örneklemin ortalamasının üstü ve altı puan alanlar ayrı kategorilere atandı. Güven değişkeninde ortalamanın (3,17) üstünde puan alanların (grup içi ortalama 3,83) diğer gruba göre (2,53) genel olarak STÖ'lere daha çok güvendiği, ortalamanın (3,43) üstünde güven- itibar skoru olanların (3,97) ise yukarıda belirtilen 4 alanın hepsi dikkate alındığında STÖ'lerin itibarını diğer gruba (2,93) göre daha yükseğe koydukları söylenebilir. Güven- itibar ölçeğinde ortalamanın altında olan grubun dahi cetvel ortalaması olan 3'e oldukça yakın konumlandığını not etmekte fayda var. "Güven" ve "güven- itibar" boyutlarının büyük ölçüde birlikte hareket etmesi ve istatistiksel olarak çok benzer sonuçlara işaret etmesi nedeniyle analizlerde daha kapsayıcı olan "güven- itibar" ölçek puanı kullanıldı.

Aşağıda güven- itibar ölçeğinde kullanılan önermeler açıkladıkları faktörlere göre gruplanmış olarak yer alıyor.

GÜVEN

- STÖ'ler genellikle bir siyasi partinin uzantısı gibi çalışır.
- STÖ'ler toplumdaki bazı kişi ve grupları dışlar.
- STÖ'lerin kaynaklarını boşa harcadığını düşünüyorum.
- STÖ'ler benim için hayal kırıklığıdır.
- STÖ'lerin gelirlerini nereye harcadığına ilişkin şüphelerim var.
- STÖ'ler yerine başka kurumlara bağış yapmayı tercih ederim.
- STÖ'ler insanların ne düşündüğünü ya da ne beklediğini önemsemez.
- STÖ'lerin toplumdaki sakladığı bazı gerçekler vardır.

İLETİŞİM KAPASİTESİ

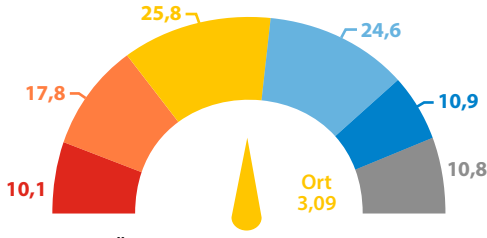
- STÖ'ler toplumla etkili iletişim kurar.
- STÖ'ler medyada olumlu haberlerle yer alırlar.
- STÖ'lerin internet siteleri doyurucudur.
- STÖ'ler sosyal medyayı etkin kullanırlar.
- STÖ'lerin düzenlediği kampanyalar medyada yer alır.
- STÖ'lerin iletişim çalışmaları zayıftır.

YÖNETİM KAPASİTESİ

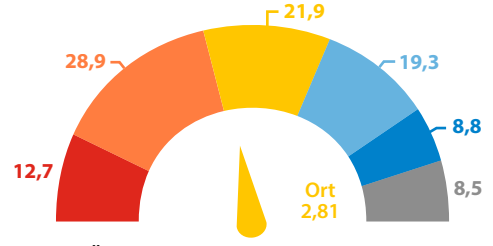
- STÖ'ler başarılı bir şekilde yönetilmektedir.
- STÖ'lerin dinamik bir yönetim yapısı vardır.
- STÖ'ler bağışçılara özen gösterir.
- STÖ'ler maddi kaynak yaratmada başarılıdır.
- STÖ'ler maddi açıdan istikrarlıdır.
- STÖ'ler yenilikçi kuruluşlardır.

YETKİNLİK

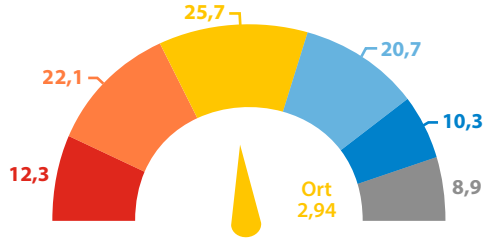
- STÖ'lerin çalışma yaptığı alanlar Türkiye için önemlidir.
- Türkiye'de faaliyet gösteren STÖ'ler en iyisidir.
- Türkiye'de faaliyet gösteren STÖ'ler deneyimlidir.
- Türkiye'deki STÖ'ler faaliyet alanlarında uzmanlaşmıştır.
- STÖ'ler faaliyet gösterdiği alanda uzman kişilerle çalışırlar.

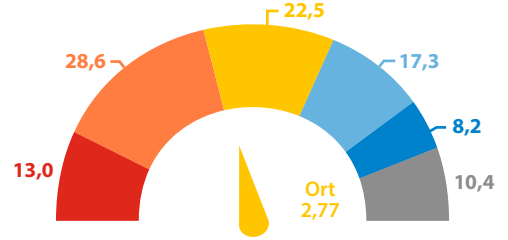
"STÖ'lerin toplumdaki bazı gerçekler vardır."

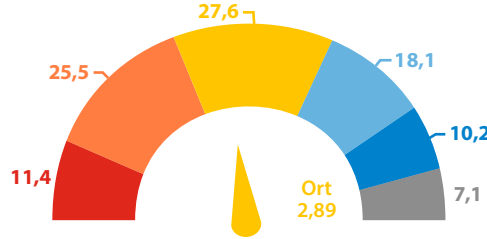
"STÖ'lerin insanların ne düşündüğünü ya da ne beklediğini önemsemesiz."

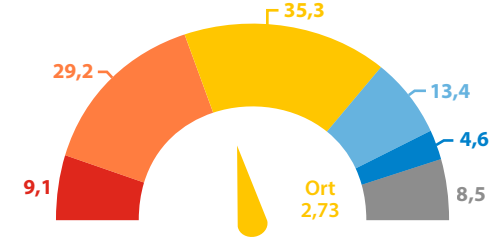
"STÖ'lerin gelirlerini nereye harcadığına ilişkin şüphelerim var."

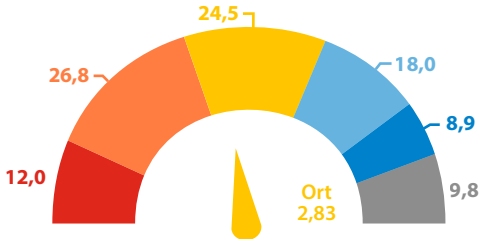
"STÖ'lerin toplumdaki bazı kişi ve grupları dışlar."

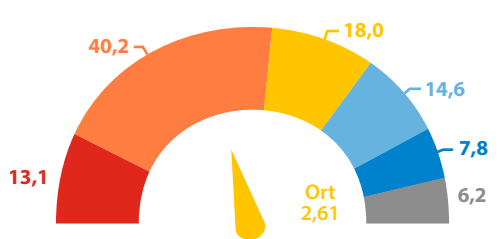
"STÖ'lerin yerine başka kurumlara bağış yapmayı tercih ederim."

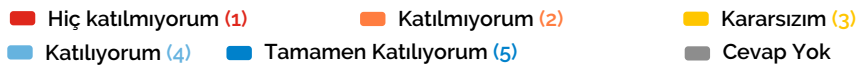
"STÖ'lerin genellikle bir siyasi partinin uzantısı gibi çalışır."

"STÖ'lerin kaynaklarını boşa harcadığını düşünüyorum."

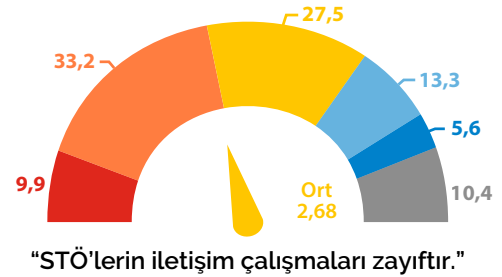
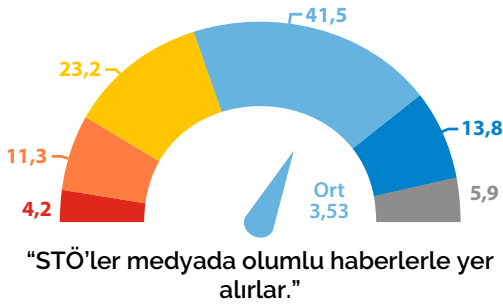
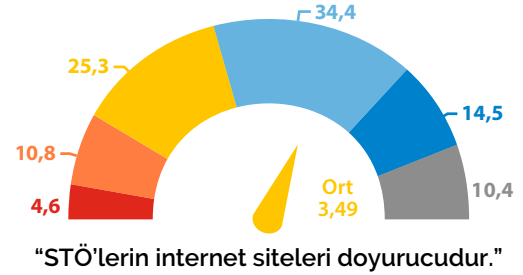
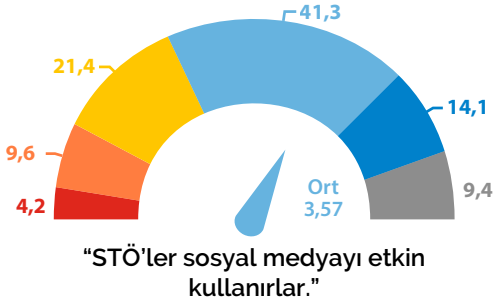
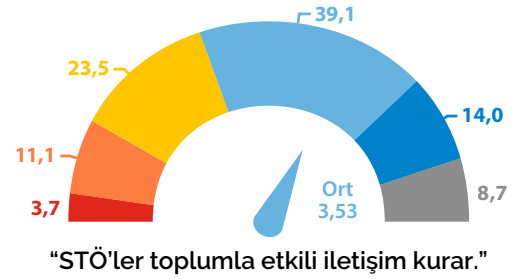
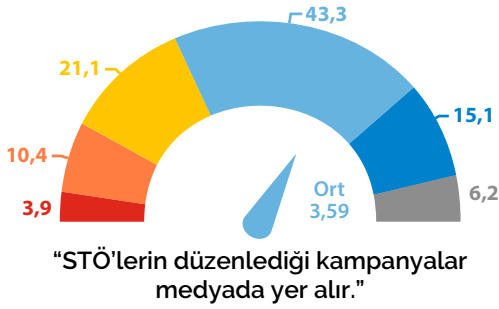

"STÖ'lerin benim için hayal kırıklığıdır."

Şekil 55-a. Güven-İtibar Ölçeği Önergeler-Güven (Genel Kitle)

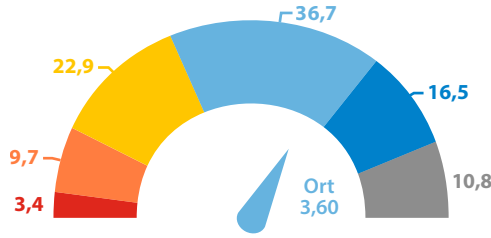
İLETİŞİM KAPASİTESİ

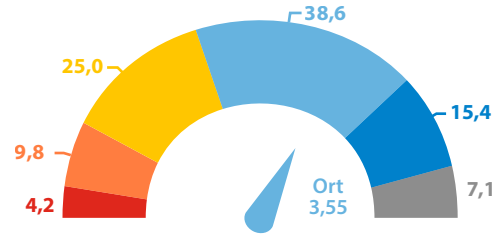
■ Hiç katılmıyorum (1)	■ Katılmıyorum (2)	■ Kararsızım (3)
■ Katılıyorum (4)	■ Tamamen Katılıyorum (5)	■ Cevap Yok

Şekil 55-b. Güven-İtibar Ölçeği Önergeler-İletişim Kapasitesi (Genel Kitle)

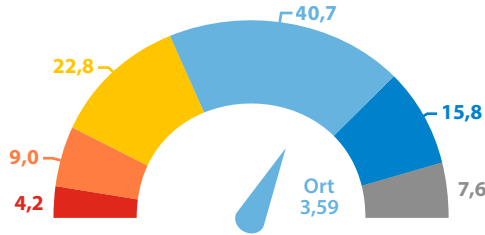
YÖNETİM KAPASİTESİ

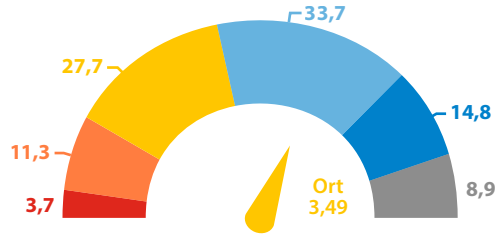
"STÖ'ler başışçalarına özen gösterir."

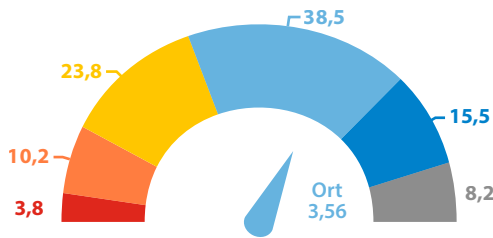
"STÖ'ler maddi kaynak yaratmada başarılıdır."

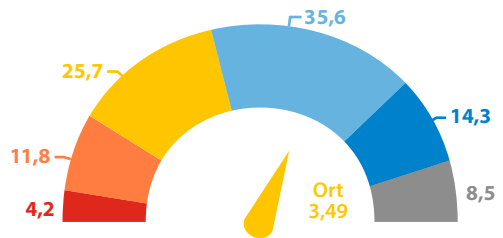
"STÖ'ler yenilikçi kuruluşlardır."

"STÖ'ler maddi açıdan istikrarlıdır."

"STÖ'lerin dinamik bir yönetim yapısı vardır."

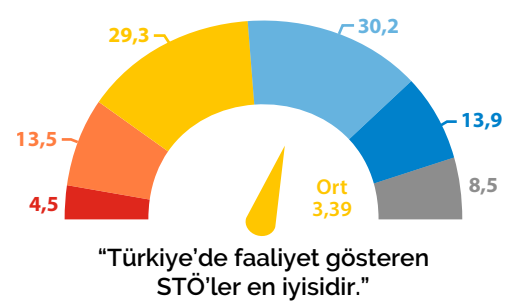
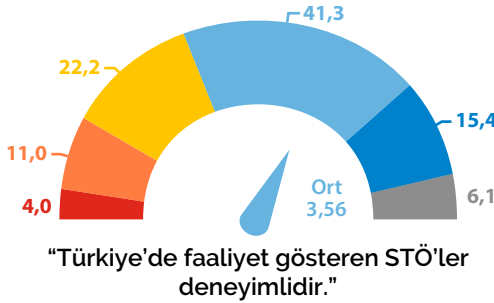
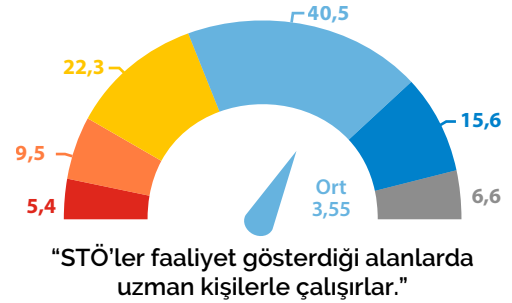
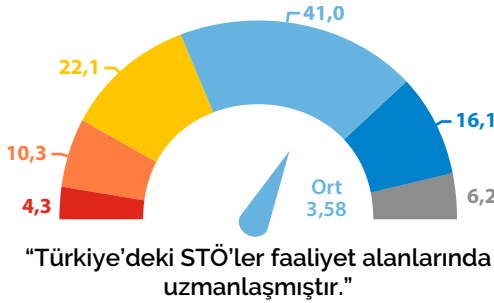
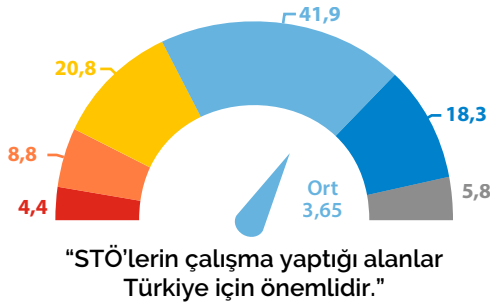
"STÖ'ler başarılı bir şekilde yönetilmektedir."

- Hiç katılmıyorum (1) ■ Katılmıyorum (2) ■ Kararsızım (3)
■ Katılıyorum (4) ■ Tamamen Katılıyorum (5) ■ Cevap Yok

Şekil 55-c. Güven-İtibar Ölçeği Önergeler-Yönetim Kapasitesi (Genel Kitle)

YETKİNLİK

Tüm önermelere genel olarak bakıldığında katılımcıların gözünde STÖ'lerin güven ve itibarının görece olumlu olduğu söylenebilir. Ölçeği oluşturan boyutlara ayrı ayrı bakıldığında ise katılımcıların "güven" boyutu için ortalama 3,17 puan, "yönetim kapasitesi" için 3,54 puan, "iletişim kapasitesi için" 3,50 puan ve "yetkinlik" için 3,54 puan verdiği görülmektedir. Genel güven/itibar ortalaması ise 3,43 puandır.

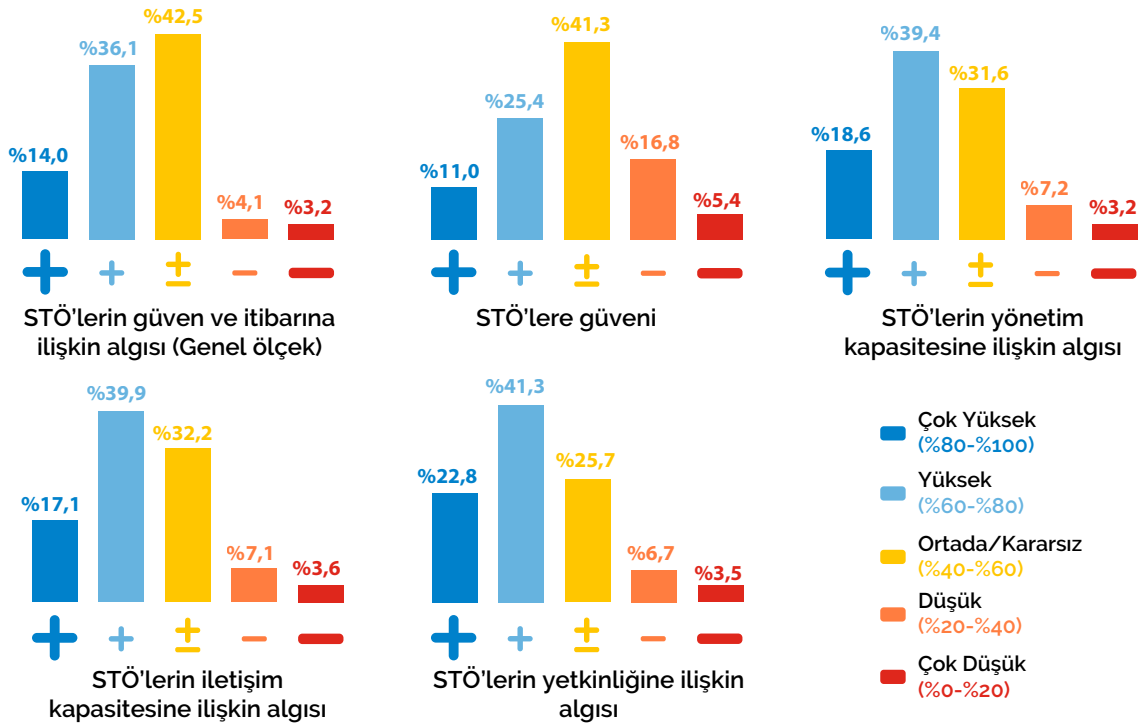
Hiç katılmıyorum (1)	Katılmıyorum (2)	Kararsızım (3)
Katılıyorum (4)	Tamamen Katılıyorum (5)	Cevap Yok

Şekil 55-d. Güven-İtibar Ölçeği Önermeler-Yetkinlik (Genel Kitle)

Gerek ölçeğin alt başlıklarına gerek tamamına ilişkin saptanan ortalama puanların yanı sıra katılımcıların güven ve algıları yüzdesel olarak ifade edilmek istendi. Bu amaçla katılımcıların her biri için hesaplanan ortalama puanlar katılımcının alabileceği minimum ve maksimum puanlar dikkate alınarak yüzdesel değere dönüştürüldü. Katılımcının aldığı ortalama puan alınabilecek maksimum puana (5) değil, aralıktaki en düşük puan (1) çıkarıldıktan sonraki değere bölünerek hesaplandı. Böylece katılımcının puan aralığının neresine konumlandığı yüzdesel olarak ifade edilebildi.¹³ Yüzde hesabından sonra her 20 puanlık dilim yeniden kodlandı. Böylece 0-19,99 arası "çok düşük"; 20-39,99 arası "düşük"; 40-59,99 arası "ortada/kararsız"; 60-79,99 arası "yüksek" ve 80-100 arası "çok yüksek" olarak kategorilere ayrılmıştır.

Buna göre:

- Katılımcıların yüzde 36,5'i STÖ'lere güveniyor. (Güveniyor + Çok güveniyor)
- Katılımcıların yüzde 58'inin STÖ'lerin yönetim kapasitesine ilişkin algısı yüksek. (Yüksek + Çok yüksek)
- Katılımcıların yüzde 57'sinin STÖ'lerin iletişim kapasitesine ilişkin algısı yüksek. (Yüksek + Çok yüksek)
- Katılımcıların yüzde 64'ünün STÖ'lerin yetkinliğine ilişkin algısı yüksek. (Yüksek + Çok yüksek)
- Katılımcıların yüzde 50'sinin STÖ'lerin güven ve itibarına ilişkin algısı yüksek. (Yüksek + Çok yüksek)

Şekil 56. Güven-itibar ölçeği – Genel ölçek, Güven, Yönetim, İletişim, Yetkinlik boyutları (genel kitle yüzdesel dağılımı)

13 Formül: $\frac{((\text{Katılımcının ort. puanı} - \text{minimum puan}) / (\text{maksimum puan} - \text{minimum puan})) \cdot 100}{100}$

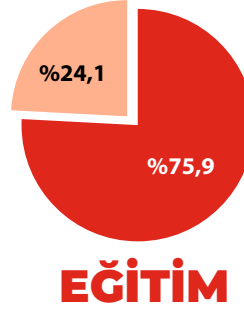
Öne Çıkan Bulgular

Yanda genel dağılımları ve ortalamaları verilen güven-itibar değişkenlerine demografik özellikler ve algı değişkenleri açısından da bakıldı. Buna göre iki değişken içinde gruplar arasında cinsiyet ve yaşa göre anlamlı bir fark görülmedi. Tespit edilen anlamlı bulgular aşağıdaki gibidir:

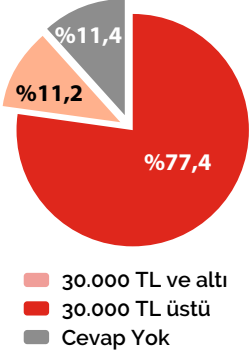
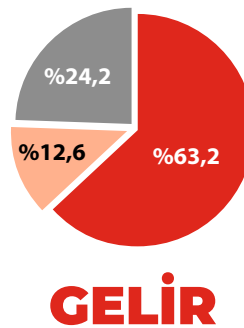
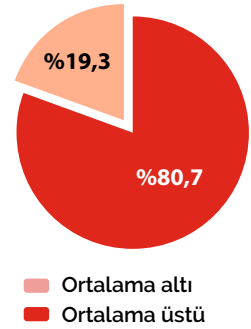
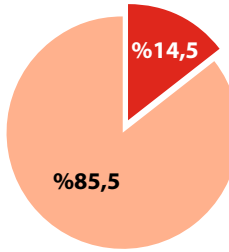
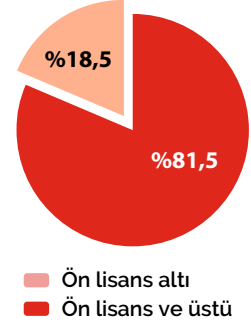
- **Gelire göre:** Güven-itibar ölçeğinde ortalamasının üstü ve altı puan alanlar arasında gelire göre anlamlı fark vardır ve güveni ortalamasının altı olan grupta geliri 30.000 TL altı olanlar diğer gruba göre çoğunluktadır.
- **Eğitime göre:** STÖ'lere yüksek güven-itibar duyanlar arasında ön lisans ve üstü eğitimli-lerin oranı daha yüksektir.
- **Sivil toplum algısına göre:** Sivil topluma yönelik algısı ortalamasının üstünde olanların STÖ'lere atfettiği güven ve itibar diğer gruba göre çok daha fazladır.

Şekil 57. Eğitim, Gelir, Sivil Toplum Algısına göre Güven-İtibar Grupları ►

STÖ'lere yönelik güven/itibar puanı **ortalama üstü** olanlar

STÖ'lere yönelik güven/itibar puanı **ortalama altı** olanlar

11

**İller ve
Gelişmişlik
Düzeylerine Göre
Değerlendirme**

Her ne kadar örneklem belirleme aşamasında illerin gelişmişlik düzeyi bir tabaka olarak kullanılmamış olsa da raporda sivil toplumla kurulan ilişki, STÖ'lere yönelik algı, güven gibi konuların illere ve gelişmişlik düzeyine göre farklılaşp farklılaşmadığını da anlamak istedik. Bulguları bu bağlamda ele alabilmek için Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğünün yayımladığı "İllerin ve Bölgelerin sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması – SEGE-2017" kullanıldı.

SEGE çalışmalarında sosyoekonomik gelişmişlik ölçen değişkenler kullanılarak analizler yapılmakta ve elde edilen veri doğrultusunda illerin/ilçelerin gelişmişlik düzeyleri ortaya koyulmaktadır. 1969'dan beri 9 kez gerçekleştirilen İl-SEGE çalışmalarının en günceli 2017 yılına aittir. 52 değişkenin kullanıldığı çalışmada iller endeks skorlarındaki doğal kırılımlara göre 6 gelişmişlik kademesinde gruplanmıştır.

Raporun analiz aşamasında her bir katılımcının yaşadığı il SEGE-2017 gelişmişlik kademesine göre kodlandı. İller kodlandıktan sonra araştırmanın amaç ve hedefleri gözetilerek çeşitli sorular ile gelişmişlik kademeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olup olmadığına bakıldı. Ancak rapora katkıda bulunacak anlamlı sonuçlar elde edilemedi.

Bu analizin ardından gelişmişlik kademeleri üç grup haline getirildi. Buradaki amaç birbirine yakın gelişmişlik düzeylerini birleştirerek kategori başına düşen gözlem sayısını artırmaktır. Bu amaçla 1 ile 2. kademe; 3 ile 4. kademe ve 5 ile 6. kademe birleştirildi. Gruplar oluşturulduktan sonra anlamlılık testleri yapıldı.

Örneklemdeki Katılımcıların Yaşadıkları İllerin Gelişmişlik Kademelerine Göre Dağılımı

(İller endeks değerlerine göre sıralanmıştır)

1. Kademe

İstanbul

Ankara

İzmir

Kocaeli

Antalya

Bursa

Eskişehir

Muğla

Tekirdağ

2. Kademe

Sakarya

Konya

Aydın

Isparta

Kayseri

Manisa

Balıkesir

3. Kademe

Mersin

Trabzon

Adana

Zonguldak

Gaziantep

Samsun

Rize

4. Kademe

Amasya

Hatay

Afyon

Malatya

Sivas

Aksaray

5. Kademe

Sinop

Giresun

K.Maraş

Erzurum

6. Kademe

Adıyaman

Diyarbakır

Bingöl

Batman

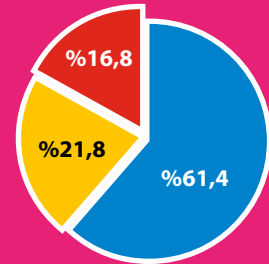
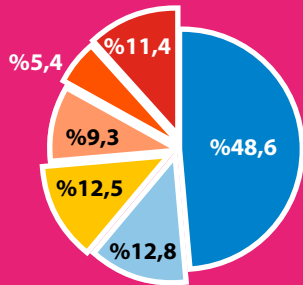
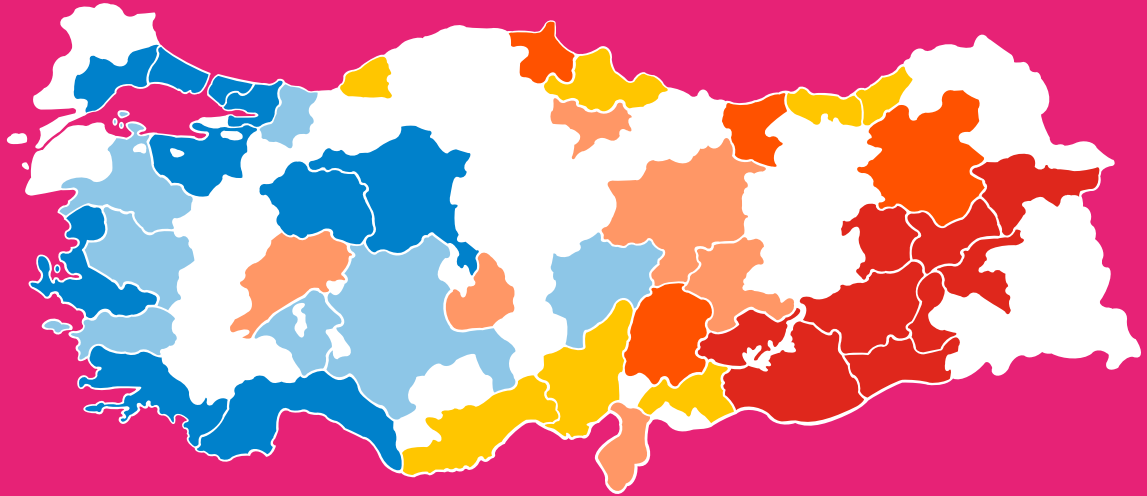
Şanlıurfa

Mardin

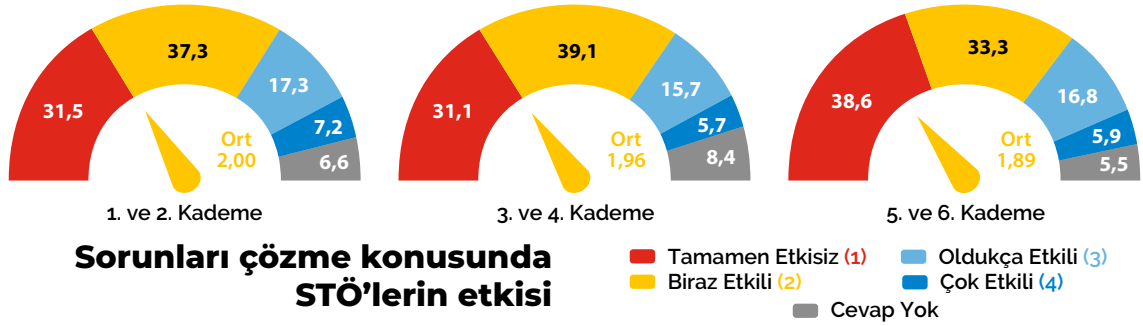
Bitlis

Muş

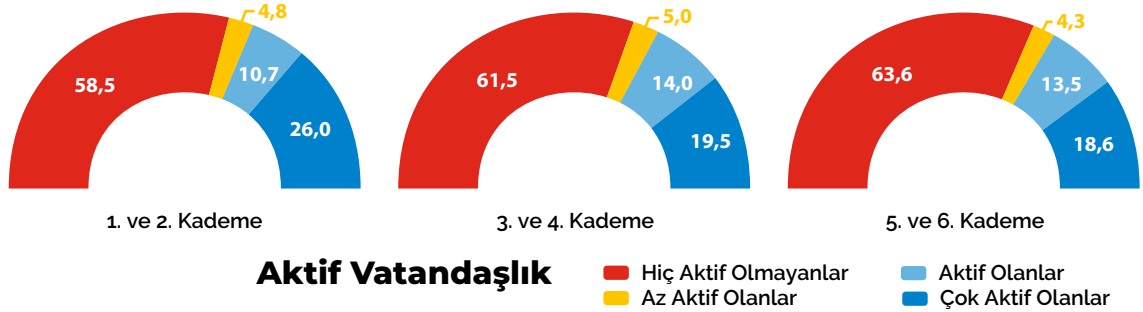
Ağrı

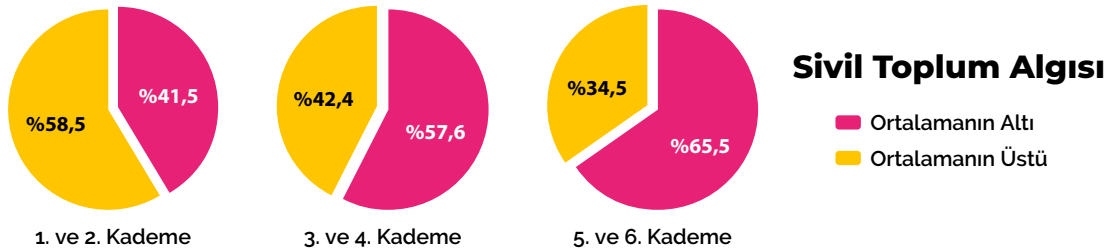
Şekil 58. Örneklemdeki illerin gelişmişlik kademelerine göre dağılımı - 6'lı ve 3'lü gruplar.

Şekil 59-a. Gelişmişlik kademeleri (üçlü grup) – Sorunları çözme konusunda STÖ'lerin etkisi

Şekil 59-b. Gelişmişlik kademeleri (üçlü grup) – Aktif vatandaşlık

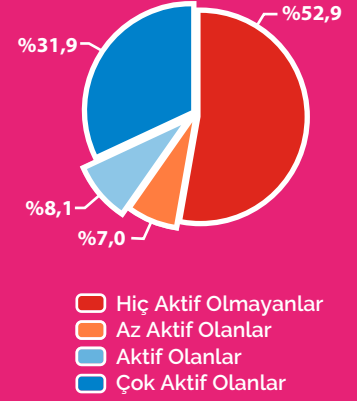
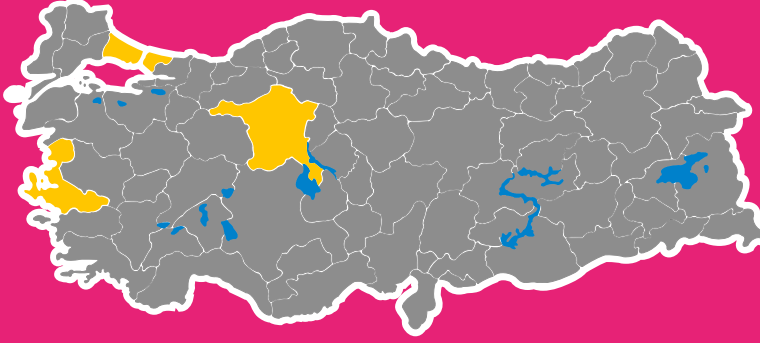

Şekil 59-c. Gelişmişlik kademeleri (üçlü grup) – Sivil Toplum Algısı

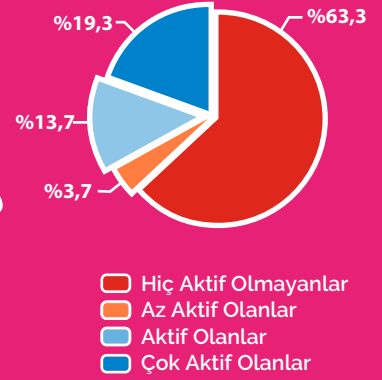
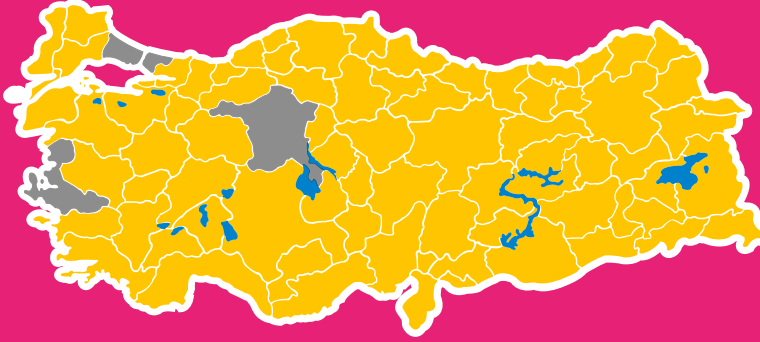
Yapılan bu testlerin sonucunda;

- **Gelişmişlik kademesi arttıkça STÖ'leri etkili bulma eğilimi yükseliyor.** 5 ve 6. kademe, diğer gruplara göre STÖ'lerin tamamen etkisiz olduğunu daha fazla düşünüyor
- **Gelişmişlik düzeyi arttıkça aktif vatandaşlık da artıyor.**
- **Gelişmişlik düzeyi arttıkça sivil toplum algısı ortalamasının üstünde olanların oranı artıyor.**

Ankara - İstanbul - İzmir

Diğer İller

Gelişmişlik kademeleri üzerinden yapılan analizlerden sonra üç büyük ilin (Ankara, İstanbul, İzmir) diğer illerden nasıl farklılaştığına bakıldı. Bunun için üç şehir bir grup, örneklemedeki diğer şehirler ikinci bir grup olacak şekilde kodlandı. Bu iki grup için de anlamlılık testleri yapıldı. Sonuçlara göre, üç büyük ildeki çok aktif olan katılımcıların oranı diğer illerden fazladır.

Şekil 60. Üç büyük il ve diğer iller – Aktif vatandaşlık

12

Sosyoekonomik Statü

Raporda ayrıca farklı demografik özellikleri bir araya getirerek yeni katılımcı profilleri oluşturarak bu profillerin çeşitli konularda farklılaşıp farklılaşmadığı da incelendi.

Oluşturulan modellerden hem grupları adlandırmanın hem de sonuçları yorumlamanın daha kolay olacağı düşünülerek ve daha anlamlı sonuçlar elde edilebileceği öngörüsüyle katılımcılar sosyoekonomik Statülerine (SES) göre üç grupta ele alındı. Bu modelde aynı anda üç SES grubunun (AB, C, DE) iki yaş grubuna göre (35 yaş altı ve 35 yaş üstü) birbirleriyle karşılaştırıldığı bir yöntem izlendi. Bu yöntemle elde edilen anlamlı farklar yorumlanabilir ve rapor çıktılarında kullanılabilir olarak değerlendirildi. Aşağıdaki bölümlerde anlamlılık testi sonuçları, analizler ve çapraz tablolar yer almaktadır. Gruplar¹⁴ ise aşağıda gösterilmektedir:

35 Yaş Altında, AB SES
(Görece Üst Sosyoekonomik Statü)

35 Yaş Altında, C SES
(Görece Orta Sosyoekonomik Statü)

35 Yaş Altında, DE SES
(Görece Alt Sosyoekonomik Statü)

35 Yaş Üstünde, AB SES
(Görece Üst Sosyoekonomik Statü)

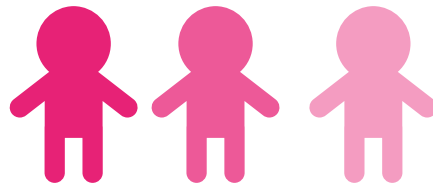

35 Yaş Üstünde, C SES
(Görece Orta Sosyoekonomik Statü)

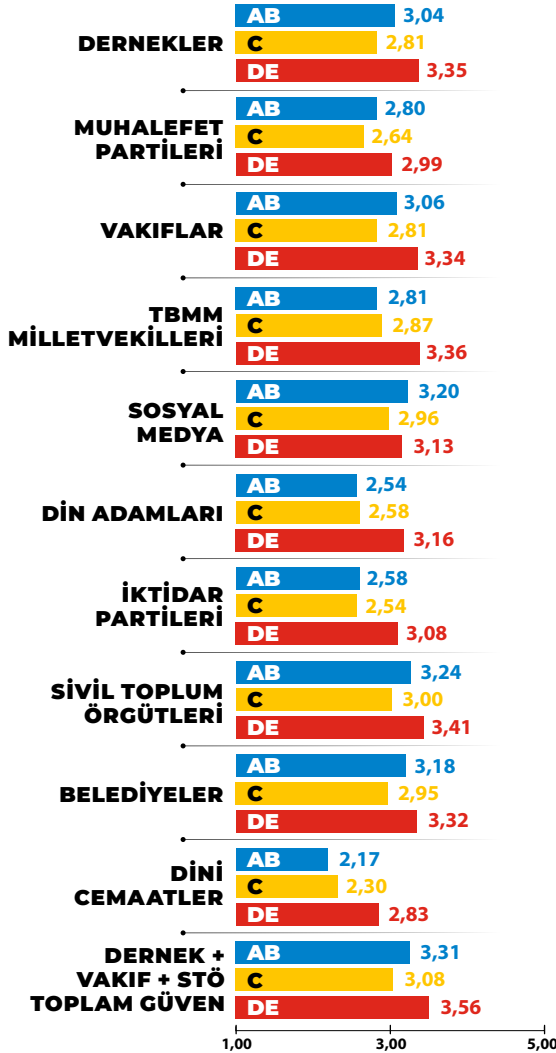

35 Yaş Üstünde, DE SES
(Görece Alt Sosyoekonomik Statü)

14 Söz konusu sosyoekonomik statüler "görecelidir". Bu derecelendirme örneklem içindeki grupların görece dağılımını ifade etmektedir. Örneklem içindeki SES grupları Türkiye'yi temsil eden gerçek SES grupları değildir. Sadece örneklem içindeki dağılımı temsil etmektedir.

35 Yaş Altı Sosyoekonomik Statü (SES) Grupları

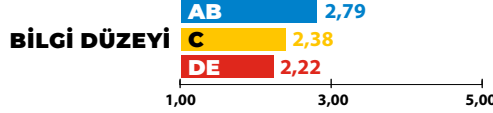

Öne Çıkan Bulgular

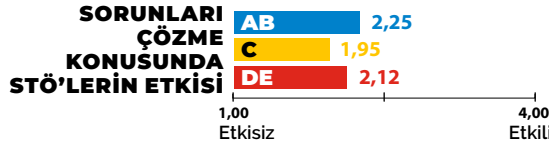
- **Kurumlara güven:** 35 yaş altı için yanda sıralanan on kuruma/kişiye güven konusunda DE SES grubu sosyal medya (p=0,026) dışındaki tüm kurumlara diğer SES gruplarından daha fazla güveniyor. Sosyal medyaya en fazla güvenen ise AB grubudur. Derneklere, muhalefet partilerine, vakıflara, sosyal medyaya, iktidar partilerine, STÖ'lere ve belediyelere en az güvenen grup C'dir. TBMM'ye, din adamlarına ve dini cemaatlere ise en az AB grubu güveniyor.

Bu kurumlar içindeki dernek, vakıf ve sivil toplum cevapları birleştirilerek tek bir sivil toplum değişkeni de oluşturuldu (bkz. Kurum ve Kişilere Güven). Buna göre, 35 yaş altı için sivil topluma en çok güvenenler DE grubu iken, en az güvenenler C grubu oldu.

◀ Şekil 61. 35 yaş altı SES grupları – Kurumlara güven, Kurumlara güven/Dernek + Vakıf + STÖ (5'li skala)

Şekil 62 35 yaş altı SES grupları Bilgi düzeyi (5'li skala)

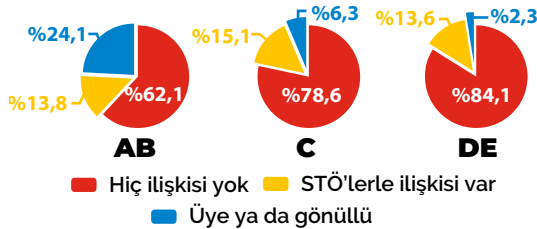

Şekil 63. 35 yaş altı SES grupları – STÖ'lerin sorun çözmedeki etkisi (4'lü skala)

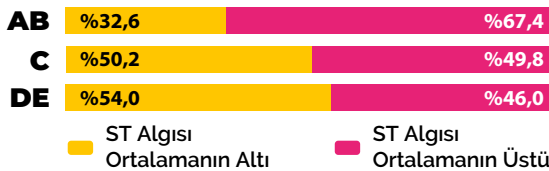

Şekil 64. 35 yaş altı SES grupları – STÖ'lerin yürüyüş düzenlemesi (10'lü skala)

STÖ'LERLE İLİŞKİ DÜZEYİ

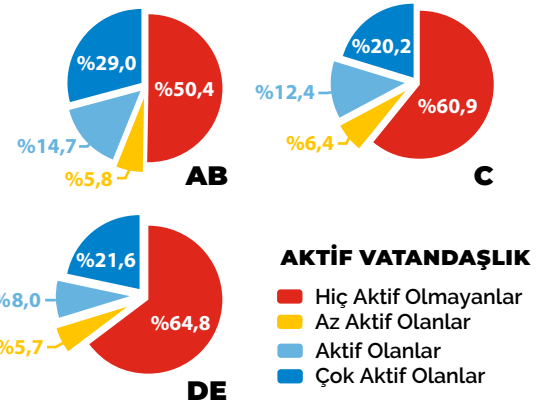

Şekil 65. 35 yaş altı SES grupları – STÖ'lerle ilişki düzeyi

Şekil 66. 35 yaş altı SES grupları – Sivil toplum algısı

- **Bilgi düzeyi:** SES düştükçe katılımcıların beyan ettiği bilgi düzeyi de düşüyor.
- **Sorunları çözme konusunda STÖ'lerin etkisi:** Sivil toplum örgütlerinin etkili olduğunu en çok düşünenler AB grubuyken, en az etkili olduğunu düşünenler C grubu oldu.
- **STÖ'lerin yürüyüş düzenlemelerine ilişkin görüş:** Sosyoekonomik Statü arttıkça sivil toplum örgütlerinin bir konuya dikkat çekmek için yürüyüş/basin açıklaması yapmasının meşru bir eylem olduğunu düşünenler artıyor.
- **STÖ'lerle ilişki düzeyi:** İçinde en fazla STÖ üyesi/gönüllüsü olan grup AB'dir. Hiç ilişkisi olmayan katılımcıların çoğunlukta olduğu grup ise DE'dir.
- **Sivil Toplum algısına göre:** AB grubunda sivil toplum algısı ortalamanın üstünde olanlar çoğunluktadır. DE SES grubunda ise sivil toplum algısı ortalamanın altında olanlar yarıdan fazladır.
- **Aktif vatandaşlık:** Sosyoekonomik Statü arttıkça aktif vatandaşlık (aktif + çok aktif) artmaktadır.

Şekil 67. 35 yaş altı SES grupları – Aktif vatandaşlık

- **Güven-itibar ölçeği:** STÖ'lere olan güvenleri ortalamanın üstünde olanların oranı AB'de %61' olurken diğer gruplarda bu oran yüzde ellinin altına düşüyor. Bu iki grubun dağılımı birbirlerine çok yakın olduğu için C ve DE arasında anlamlı fark yoktur.

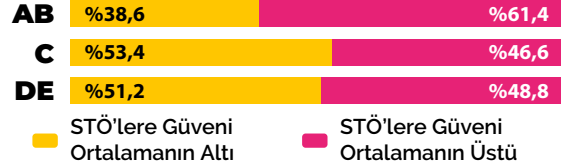
STÖ'lerin yönetimi hakkında algısı ortalamanın üstünde olanlar AB SES grubunda çoğunlukta; STÖ'lerin yönetimi hakkında algısı ortalamanın altında olanların payının en yüksek olduğu grup ise C'dir.

Tüm gruplardaki katılımcıların yarısından fazlasının STÖ'lerin iletişimi konusunda algısı ortalamanın üstündedir. Ancak bu oran AB SES grubunda oldukça fazladır (%71). STÖ'lerin iletişimi konusunda algısı ortalamanın altında olanların en yoğun olduğu grup ise C'dir.

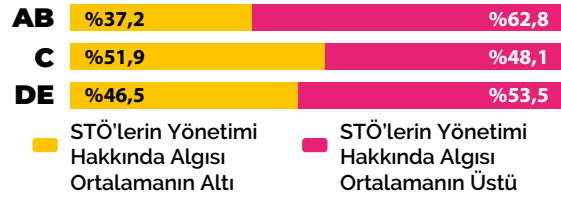
Benzer bir durum yetkinlik konusunda da görülmektedir. AB SES grubunun %70'inin bu konudaki algısı ortalamanın üstündedir. Ortalama altı algıya sahip katılımcıların en fazla olduğu grup %54'le C'dir.

STÖ'lere yönelik güven ve itibar puanı ortalamanın üstünde olanların oranı, diğer konularda olduğu gibi en fazla AB grubundadır. Güven ve itibar puanı ortalamanın altında olanların en yoğun olduğu grup ise C'dir.

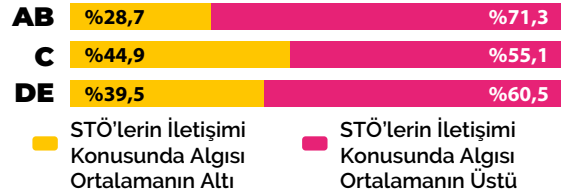
GÜVEN

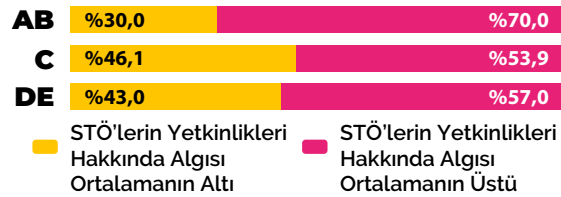
YÖNETİM KAPASİTESİ

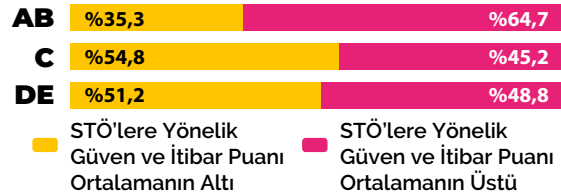
İLETİŞİM KAPASİTESİ

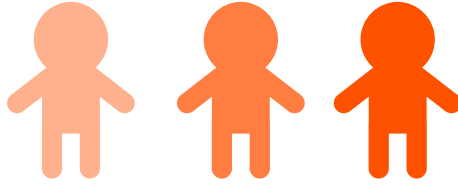
YETKİNLİK

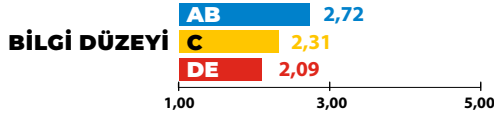
TOPLU

Şekil 68. 35 yaş altı SES grupları – Güven-İtibar ölçeği: Güven, Yönetim kapasitesi, İletişim kapasitesi, Yetkinlik, Toplu

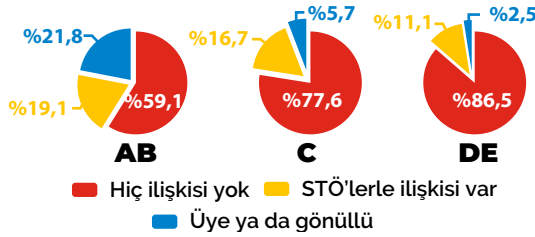

35 Yaş Üstü Sosyoekonomik Statü (SES) Grupları

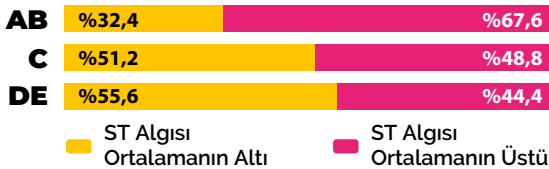

Şekil 69. 35 yaş ve üstü SES grupları – Bilgi düzeyi (5'li skala)

STÖ'LERLE İLİŞKİ DÜZEYİ

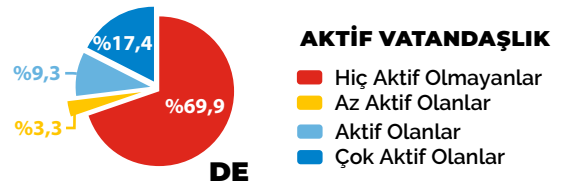
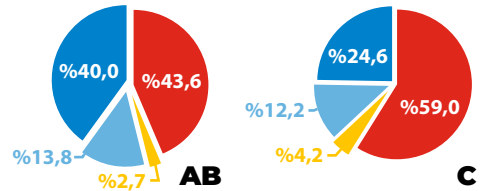
Şekil 70. 35 yaş ve üstü SES grupları – STÖ'lerle ilişki düzeyi

Şekil 71. 35 yaş ve üstü SES grupları – Sivil toplum algısı

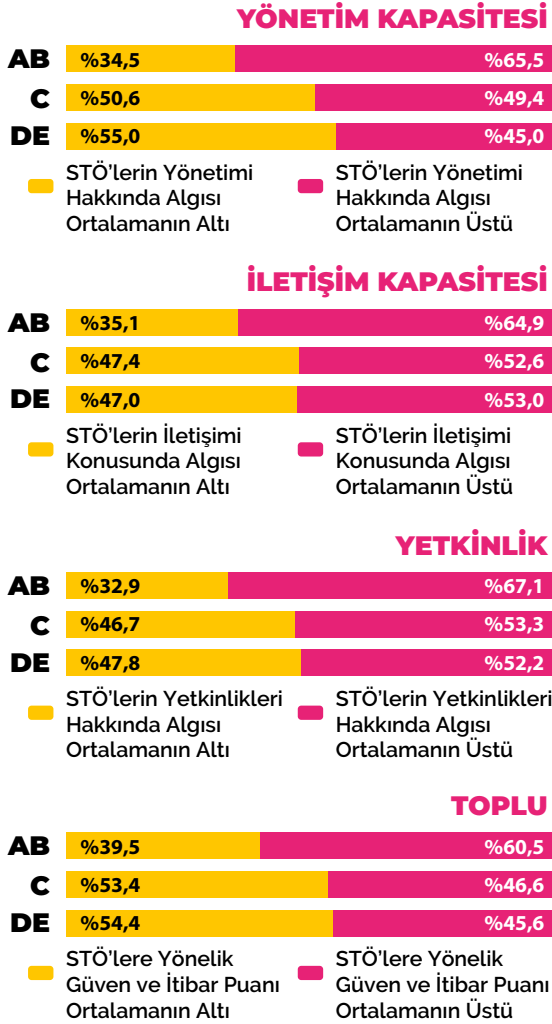
Öne Çıkan Bulgular

- **STÖ'lere ilişkin bilgi düzeyine göre:** Sosyoekonomik statü düşüğe katılımcıların beyan ettiği bilgi düzeyi azalmaktadır.
- **STÖ'lerle ilişki düzeyine göre:** 35 yaş üstü SES grupları içinde en fazla STÖ üyesi/gönüllüsü olan AB SES grubudur. STÖ'lerle hiç ilişkisi olmayan katılımcıların en yoğun olduğu grup ise DE'dir.
- **Sivil toplum algısı:** Sosyoekonomik statü arttıkça sivil toplum algısı ortalamasının üstünde olanların grup içindeki payları artmaktadır.
- **Aktif vatandaşlık:** Tüm gruplarda en büyük pay hiç aktif olmayanlardır. Ancak sosyoekonomik statü düşüğe aktif olmayanların oranının arttığı görülmektedir. SES grupları içinde en fazla "çok aktif" katılımcı oranına sahip grup AB'dir (%40). Onu C izlemektedir (%25). **Özetle sosyoekonomik statü arttıkça aktif vatandaşlık artmaktadır.**

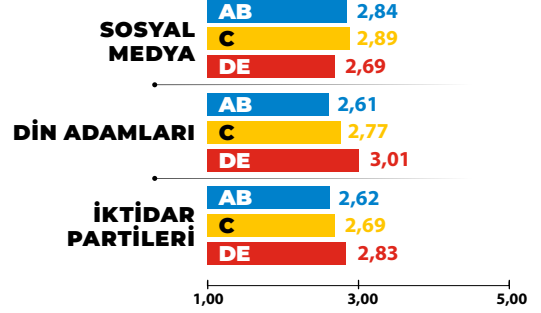

Şekil 72. 35 yaş ve üstü SES grupları – Aktif vatandaşlık

- **Kurumlara güven:** İktidar partileri ve din adamlarına en fazla güvenenler DE SES grubu en az güvenenler ise AB'dir. Sosyal medyaya ise en az güvenen DE, en fazla güvenen C'dir.

Şekil 74. Güven-İtibar ölçeği: Yönetim kapasitesi, İletişim kapasitesi, Yetkinlik, Toplu

Şekil 73. 35 yaş üstü SES grupları - Kurumlara güven (5'li skala)

- **Güven-itibar ölçeği:** STÖ'lerin yönetim kapasitesi konusunda AB grubunda STÖ yönetimi hakkında algısı ortalamanın üstünde olanlar çoğunluktadır. Algısı ortalamanın altında olanların payı en fazla DE grubundadır.

STÖ'lerin iletişimi konusunda tüm gruplarda ortalama üstü algıya sahip olanlar yarıdan fazladır. Ancak AB grubunda katılımcıların oranı diğer gruptakilerden fazladır. C ve DE grupları içinde ise ortalama altı ve üstü katılımcıların dağılımı oldukça benzerdir, dolayısıyla bu gruplar iletişim konusunda birbirlerinden farklılaşmamaktadır.

STÖ'lerin yetkinliğine ilişkin algı açısından da algısı ortalamanın üstünde olanların payı en fazla AB grubundadır. Diğer grupların oranları birbirine oldukça yakındır dolayısıyla farklılaşmamaktadırlar.

Güven-itibar ölçeğine bütün olarak bakıldığında da benzer bir tablo vardır. STÖ'lere yönelik güven ve itibar puanı ortalamanın üstünde olanların oranı AB SES grubunda %60,5'ken, aynı oran C için 47, DE için 46'dır. Bu konuda da C ve DE arasında anlamlı bir fark yoktur.

Özet

Aşağıda iki yaş grubunda anlamlı fark bulunan ortak konular yan yana gösterilmiştir. Tabloda görülebileceği üzere yaş değişkeninden çok sosyoekonomik statü (SES) değişkeni belirleyici etken olarak karşımıza çıkıyor. Birçok konuda sosyoekonomik statü arttıkça/azaldıkça katılımcıların eğilimleri üst ve alt yaş gruplarında aynı yönde ilerliyor. İki yaş grubunda da en farklılaşan sosyoekonomik statü grubu AB'dir.

35 yaş altı

SES düştükçe dindarlık artmaktadır.

SES düştükçe katılımcıların sivil topluma ilişkin beyan ettiği bilgi düzeyi düşmektedir.

Gruplar içinde en fazla STÖ üyesi/ gönüllüsü olan AB'dir. Hiç ilişkisi olmayan katılımcıların çoğunlukta olduğu grup ise DE'dir.

10 kuruma/kişiye güven konusunda anlamlı fark vardır.

Sosyal medyaya en fazla güvenen AB en az güvenen C'dir.

Din adamlarına ve iktidar partilerine en fazla güvenen DE SES grubudur.

Din adamlarına en az güvenenler AB, İktidar partilerine en az güvenenler ise C'dir.

35 yaş ve üstü

SES düştükçe dindarlık artmaktadır.

SES düştükçe katılımcıların sivil topluma ilişkin beyan ettiği bilgi düzeyi düşmektedir.

Gruplar içinde en fazla STÖ üyesi/ gönüllüsü olan AB'dir. STÖ'lerle hiç ilişkisi olmayanların en fazla olduğu grup ise DE'dir.

3 kuruma/kişiye güven konusunda gruplar arası anlamlı fark vardır.

Sosyal medyaya en fazla güvenen C, en az güvenen DE'dir.

Din adamlarına ve iktidar partilerine en fazla güvenen DE SES grubudur.

Din adamlarına ve iktidar partilerine en az güvenen ise AB'dir.

35 yaş altı

Sivil toplum algısı ortalamanın üstünde olanlar AB grubunda çoğunlukta iken DE SES grubunda sivil toplum algısı ortalamanın altında olanlar daha fazladır.

STÖ'lerin yönetimi hakkında algısı ortalamanın üstünde olanlar AB SES grubunda çoğunlukta iken STÖ'lerin yönetimi hakkında algısı ortalamanın altında olanlar ise C SES grubunda daha fazladır.

STÖ'lerin iletişimi konusunda algısı ortalamanın üstünde olanların oranı AB SES grubunda oldukça fazladır (%71). STÖ'lerin iletişimi konusunda algısı ortalamanın altında olanların en yoğun olduğu grup C'dir.

AB SES grubunun %70'inin STÖ'lerin yetkinlikleri hakkındaki algısı ortalamanın üstündedir. Yetkinlik algısı ortalamanın altında olanların oranı en fazla C SES grubundadır.

STÖ'lere yönelik güven ve itibar puanı ortalamanın üstünde olanların payının en yüksek olduğu grup AB'dir. Güven ve itibar puanı ortalamanın altında olanların en yoğun olduğu grup C'dir.

35 yaş ve üstü

Sivil toplum algısı ortalamanın üstünde olanlar AB grubunda çoğunlukta iken DE SES grubunda sivil toplum algısı ortalamanın altında olanlar daha fazladır.

STÖ'lerin yönetimi hakkında algısı ortalamanın üstünde olanlar AB SES grubunda çoğunlukta iken STÖ'lerin yönetimi hakkında algısı ortalamanın altında olanlar ise DE grubunda daha fazladır.

STÖ'lerin iletişimi konusunda algısı ortalamanın üstünde olanların oranı AB grubunda diğer gruplardakilerden fazladır. Diğer gruplarda ise ortalama altı ve üstü katılımcıların dağılımı oldukça benzerdir, dolayısıyla C ve DE grupları birbirlerinden farklılaşmamaktadır.

STÖ'lerin yetkinlikleri hakkında algısı ortalamanın üstünde olanlar AB grubunda çoğunlukta iken diğer grupların oranları birbirine benzerdir dolayısıyla C ve DE grupları birbirlerinden farklılaşmamaktadır.

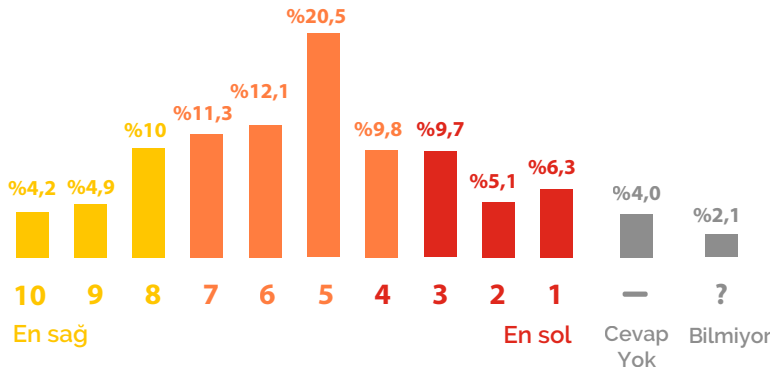
STÖ'lere yönelik güven ve itibar puanı ortalamanın üstünde olanların oranı AB'de yüzde 60,5'ken, aynı oran C için 47, DE için ise 46'dır. C ile DE grupları birbirlerinden farklılaşmamaktadır.

Ek 1

Siyasi Yönelimler

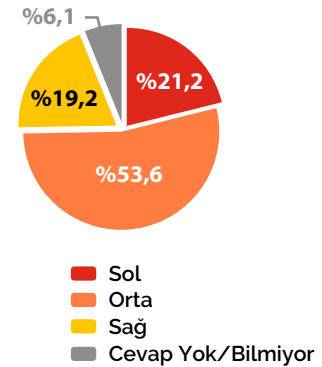
Araştırmada katılımcılardan kendilerini puanlayarak "Siyasi yönelim (1: En sol-10: En sağ)" "Milliyetçilik (1: Hiç Milliyetçi Değil-10: Bütünüyle Milliyetçi)", "Dindarlık (1: Hiç Dindar Değil-10-Çok Dindar)" ve "Devletin Sorumluluğu (1: Sosyal Devlet-10: Liberalizm)" cetvellerinde 1 ile 10 arasında bir yere konumlandırımları istendi.

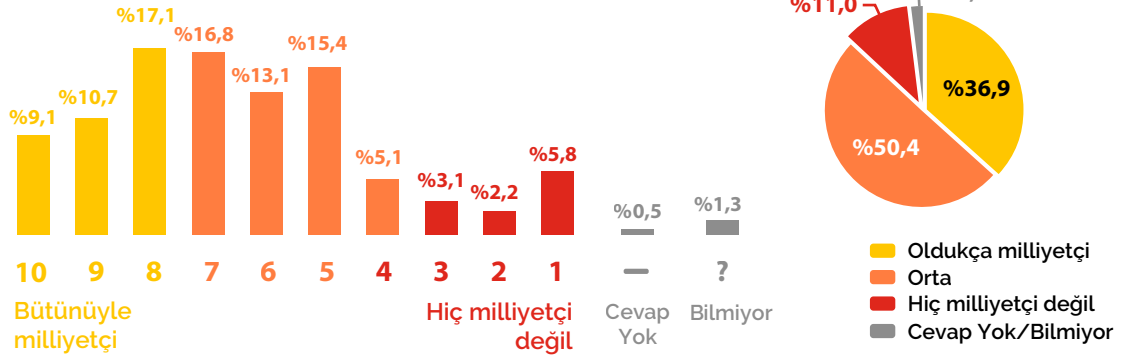
Buna ek olarak cetvellerde alınan puanlar 1-3 arası "sol", "hiç milliyetçi değil", "hiç dindar değil", "sosyal devlet yaklaşımı"; 4-7 arası "orta" ve 8-10 arası "sağ", "oldukça milliyetçi", "oldukça dindar" ve "liberal yaklaşım" olmak üzere tekrar kodlandı ve üçlü gruplar ortaya çıkarıldı. Rahat okunabilmeleri adına grafiklerde ve bazı analizlerde bu üçlü gruplar kullanıldı. Ortalamalar ise 10'lu ölçek üzerinden verildi. Anlamlılık testleri de oluşturulan üç grup kullanılarak yapıldı.

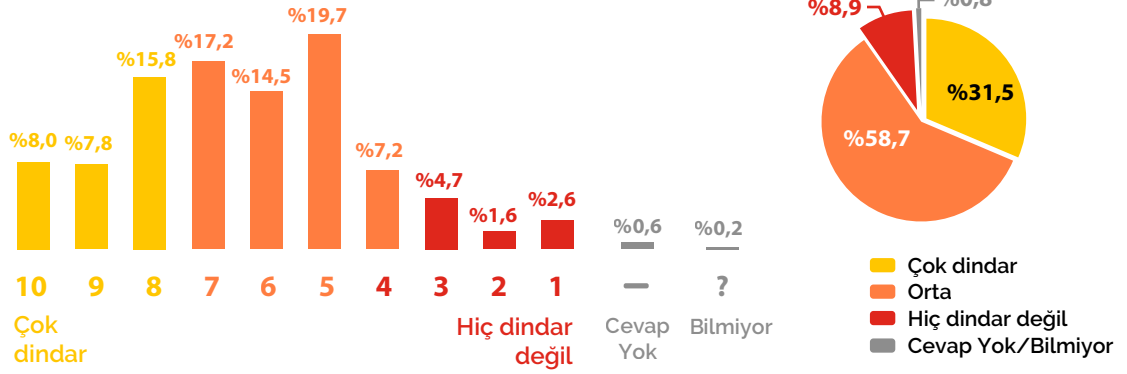
Şekil 75. Sol-Sağ Cetveli-Genel kitle

Genel ortalamalara bakıldığında sol/sağ görüş 5,38; milliyetçilik 6,48; dindarlık 6,37 puan alırken, devletin sorumluluğu 3,97 ile sosyal devlete daha yakın bir puan aldı. Cetvellerin her biri çeşitli kırılımlara göre de analiz edildi. İstatistiksel olarak anlamlı olan bulguları yanda bulabilirsiniz.

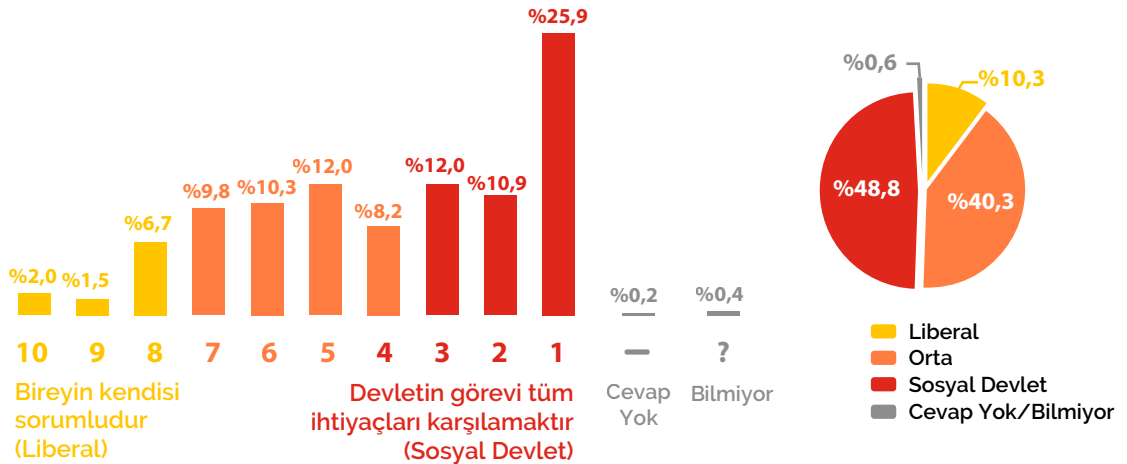

Şekil 76. Milliyetçilik Cetveli-Genel kitle

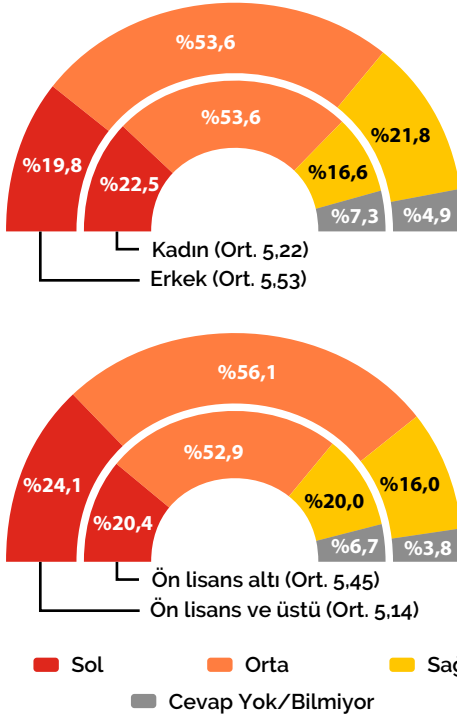
Şekil 77. Dindarlık Cetveli-Genel kitle

Şekil 78. Devletin Sorumlulukları Cetveli-Genel kitle

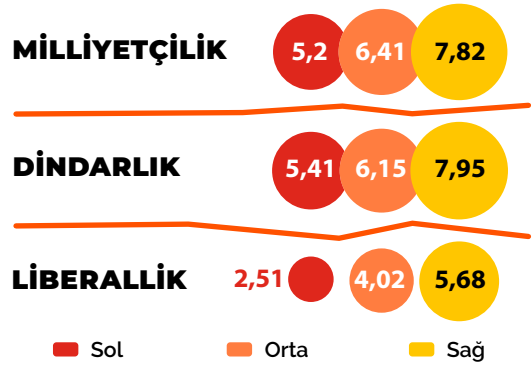
Sağ-Sol Cetveli

- **Cinsiyete göre:** Kadın ile erkekler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya çıktı ($p=0,001$). İkisinin de ortalama puanı 5'in üzerindedir ancak **kadınlar kendilerini erkeklere göre daha solda konumlandırı.**

Şekil 79. Cinsiyet ve Eğitim Gruplarına göre Sol-Sağ Cetveli

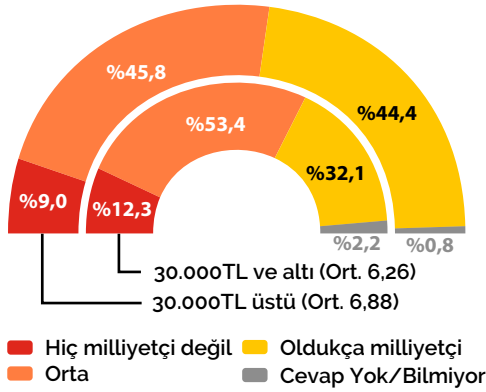
- **Eğitime göre:** Eğitim grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark ortaya çıktı ($p=0,007$). **Ön lisans ve üstü eğitime sahip katılımcılar kendilerini daha solda konumlandırı.**
- **Siyasi yönelimlere göre:** Katılımcıların kendilerini sol-sağ ekseninde tanımladıkları konum ile milliyetçilik, dindarlık ve devletin sorumlulukları konularına yaklaşımları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($p=0,000$). **Katılımcıların eğilimi sağa doğru kaydıkça milliyetçilik, dindarlık ve liberalizm eğilimleri de artmaktadır.**

Şekil 80. Sol-Sağ Grupları - Diğer Siyasi Yönelim Cetvelleri

Milliyetçilik cetveli

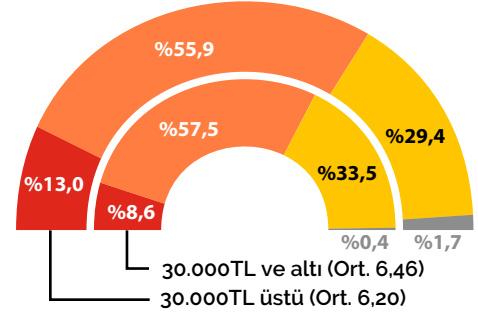
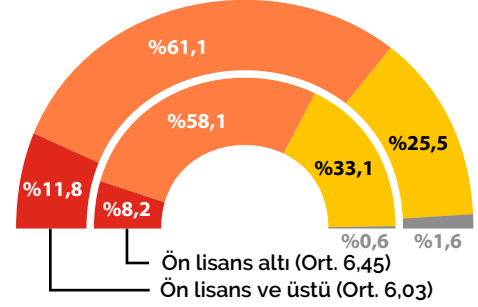
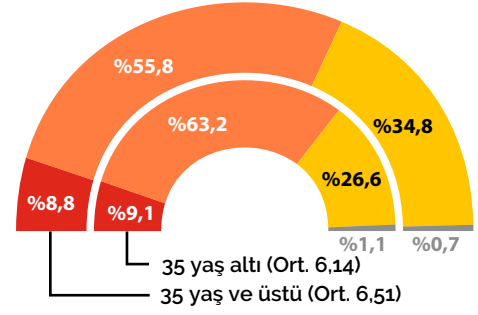
- **Gelire göre:** Gelir grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark ortaya çıktı($p=0,000$) ve her iki grubun ortalama puanı 6'nın üzerinde olsa da **30.000 TL ve altında kazananlar kendilerini üst gelir grubuna göre daha az milliyetçi olarak tanımladı.**

Şekil 81. Gelir Gruplarına göre Milliyetçilik Cetveli

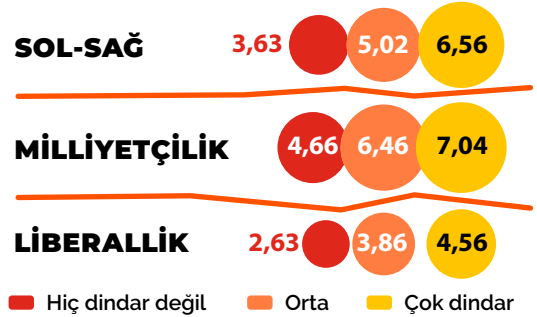
Dindarlık cetveli

- **Yaşa göre:** Yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark ortaya çıktı ($p=0,000$). İki grup da kendisini ortalama olarak 6'nın üstüne konumlandırırsa da **35 yaş ve üstü katılımcılar kendilerini genç gruba göre daha dindar tanımladı.**
- **Eğitime göre:** Eğitim gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($p=0,000$), yaşta olduğu gibi bu iki grubun da ortalaması 6'nın üzerindedir ancak **ön lisans ve üstü eğitime sahip olanlar kendilerini daha az dindar tanımladı.**
- **Gelire göre:** Gelir gruplarına göre de istatistiksel olarak anlamlı fark ortaya çıktı ($p=0,027$). Diğer gruplarda olduğu gibi bu iki grubun da ortalamaları 6'nın üzerinde oldu ve **30.000 TL ve altı kazananlar kendilerini görece daha dindar olarak tanımladı.**
- **Siyasi yönelimlere göre:** Diğer cetvellerde olduğu gibi dindarlık ile katılımcıların öteki konulara yaklaşımları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark ortaya çıktı ($p=0,000$). **Dindarlık seviyesi arttıkça sağcılık, milliyetçilik ve liberallik eğilimi artıyor.**

■ Hiç dindar değil ■ Orta ■ Çok dindar
■ Cevap Yok/Bilmiyor

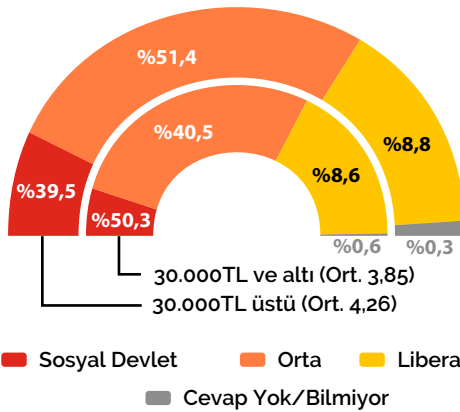
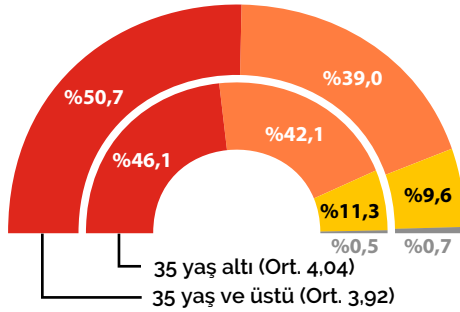
Şekil 82. Yaş, Eğitim ve Gelir Gruplarına göre Dindarlık Cetveli

Şekil 83. Dindarlık grupları - Diğer Siyasi Yönelim Cetvelleri

Devletin sorumlulukları

- **Yaşa göre:** 35 yaş altı ve üstü yaş grupları arasında liberallik eğilimi açısından istatistiksel olarak anlamlı fark ortaya çıktı (p=0,009). **35 yaş altı katılımcılar diğer gruba göre kendilerini daha liberal olarak tanımladı.**

■ Sosyal Devlet ■ Orta ■ Liberal
■ Cevap Yok/Bilmiyor

Şekil 84. Gelir ve Eğitim Gruplarına göre Devletin Sorumlulukları Cetveli

- **Gelire göre:** Gelir grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark ortaya çıktı (p=0,001). **30.000 TL ve altı kazanan katılımcılar kendilerini üst gelir grubuna göre sosyal devlete daha yakın bir yere konumlandırdı.**
- **Siyasi yönelimlere göre:** Tüm cetvellerde olduğu gibi devletin sorumluluklarına ilişkin yaklaşım ile katılımcıların öteki konulara yaklaşımları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark ortaya çıktı (p=0,000). **Liberallik seviyesi arttıkça sağcılık, milliyetçilik ve dindarlık eğilimi artmaktadır.** Benzer şekilde bunun tam tersi söz konusudur.

SOL-SAĞ

4,4 6,06 7,17

MİLLİYETÇİLİK

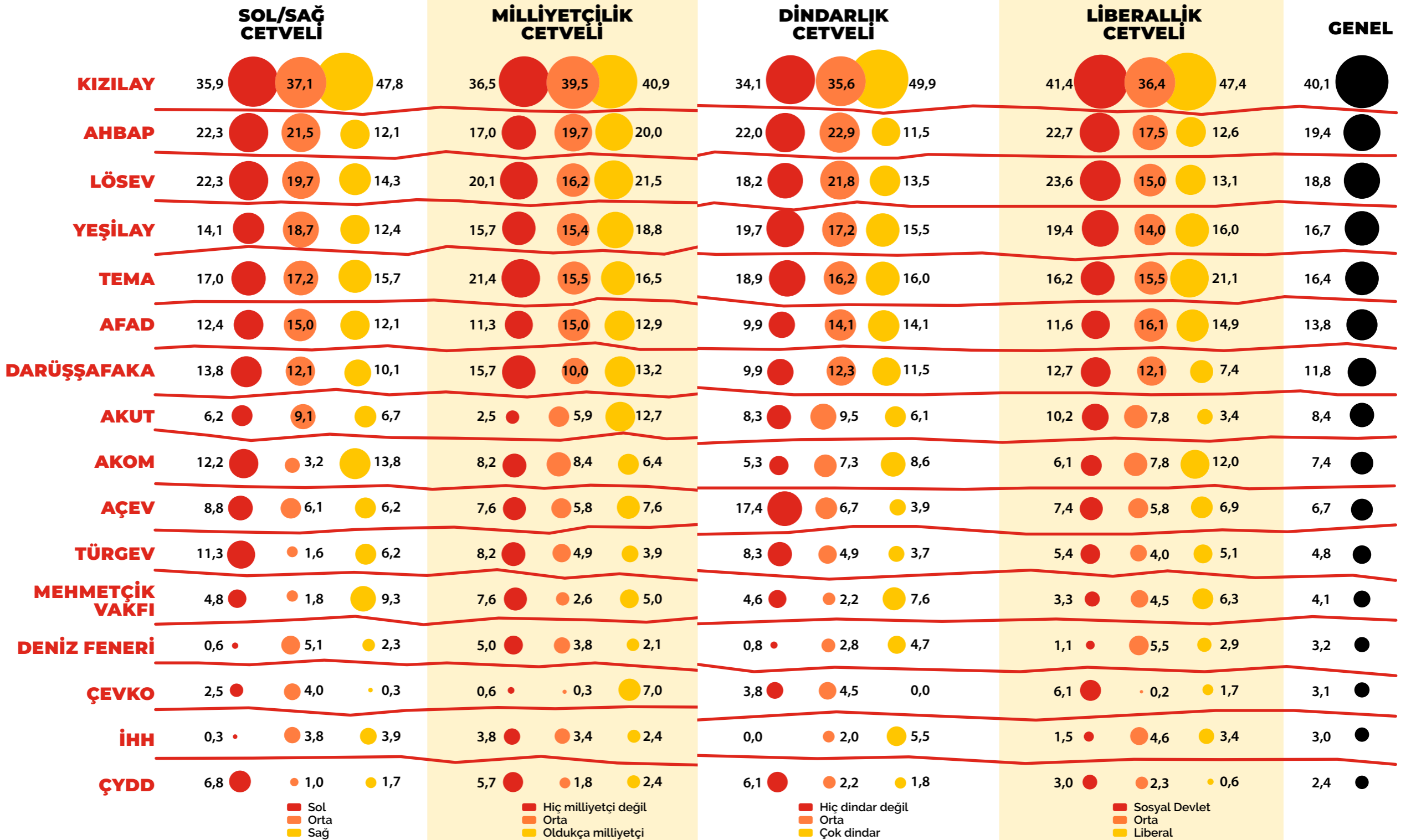
6,03 6,76 7,47

DİNDARLIK

5,89 6,64 7,45

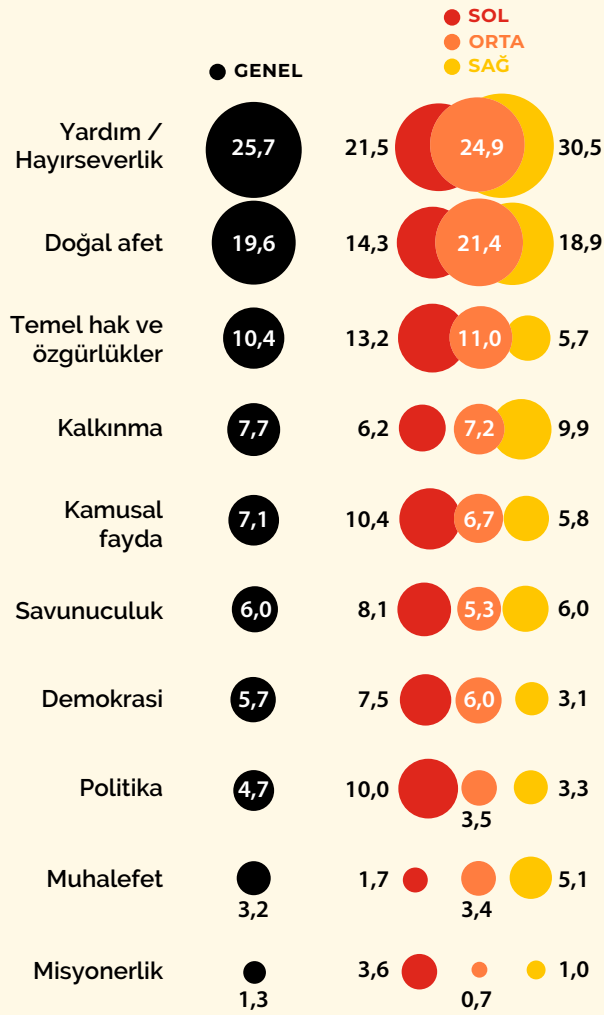
■ Sosyal Devlet ■ Orta ■ Liberal

Şekil 85. Devletin Sorumlulukları Grupları-Diğer Siyasi Yönelim Cetvelleri

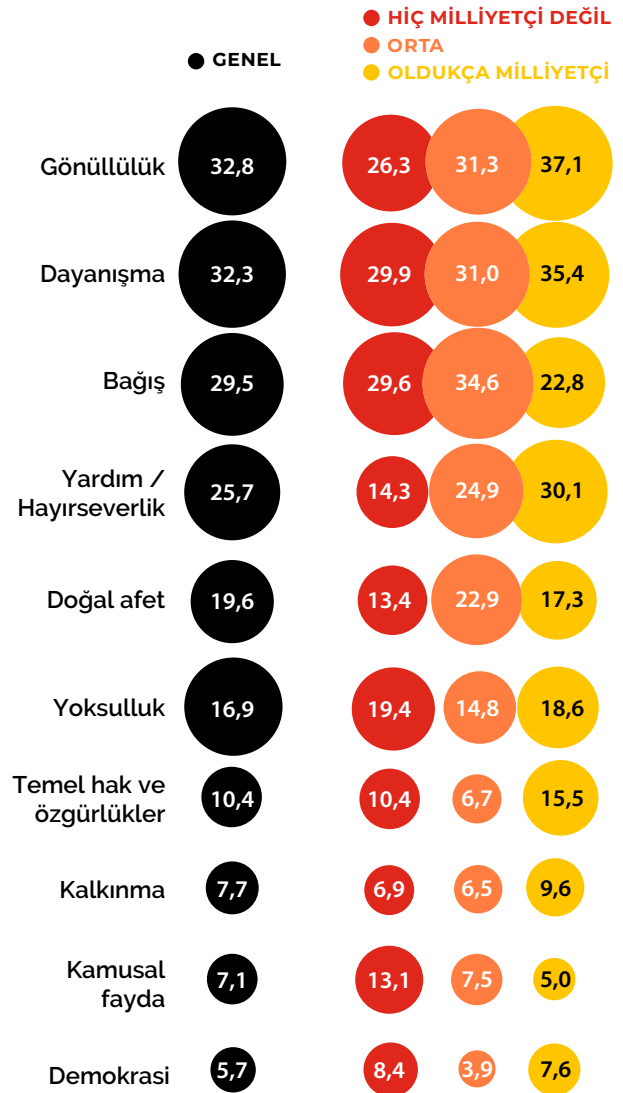

Şekil 86. Siyasi Yönelimlere Göre Kurumların Belirtilme Sıklığı-2 (kişi%)

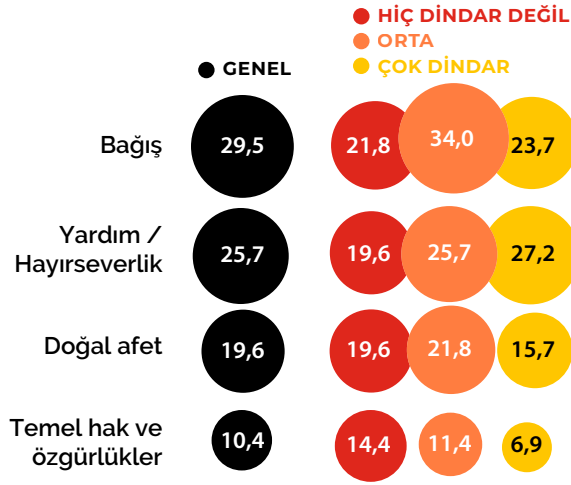
* Verinin yapısı gereği herhangi bir istatistiksel anlamlılığa işaret etmemektedir.

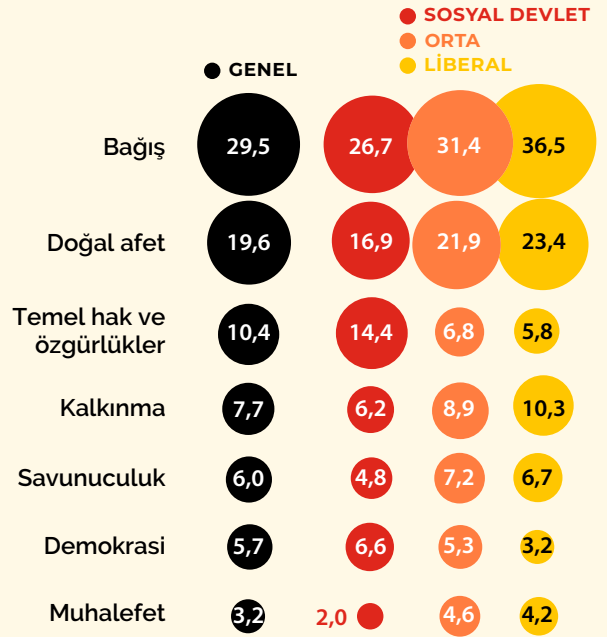
Şekil 87. Sol-Sağ Gruplarına Göre "Sivil Toplum Örgütü"nü Çağrıştırdığı Kavramlar

Şekil 88. Milliyetçilik Gruplarına Göre "Sivil Toplum Örgütü"nü Çağrıştırdığı Kavramlar

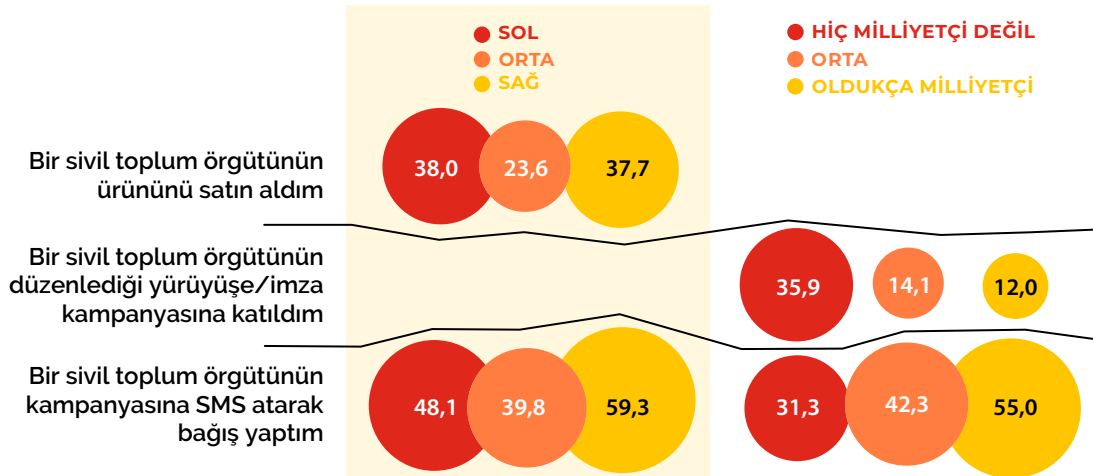

Şekil 89. Dindarlık ve Devletin Sorumlulukları Gruplarına Göre "Sivil Toplum Örgütü"nü'nün Çağrıştırdığı Kavramlar

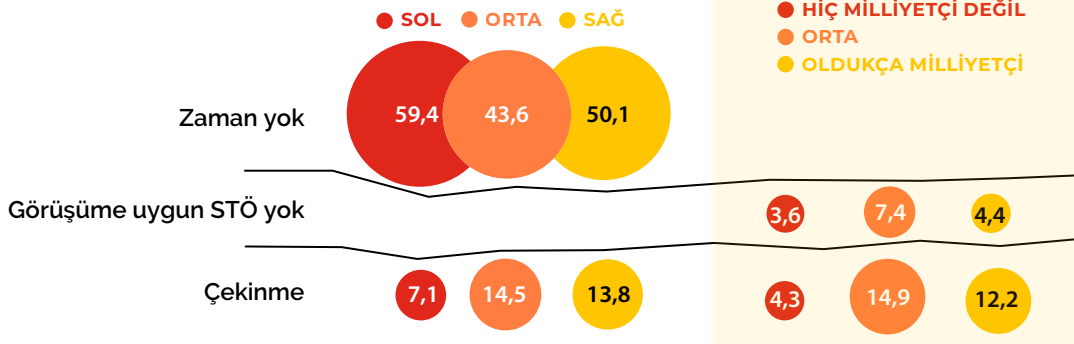

- **Sol-sağ gruplara göre:** Kendi daha solda konumlandırımlar diğler gruba göre ürün satın aldığıını (p=0,002), sağda konumlandırımlar ise diğler gruba göre SMS attığıını (p=0,002) daha sık belirtti.

- **Milliyetçiliğle göre:** Hiç milliyetçi olmayanlar diğler gruba göre yürüyüşe/imza kampanyasına daha sık katıldığıını, çok milliyetçiler ise diğler gruba göre SMS attığıını daha sık belirtti.

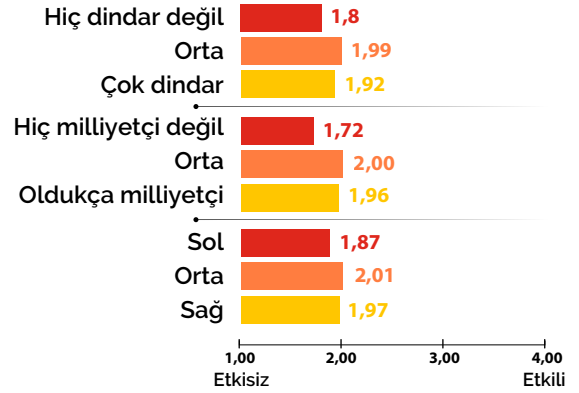
Şekil 90. Üye/Gönüllü ve STÖ'lerte İlişkisi Olanların Sivil Toplumta Kurdukları İlişki Biçimi - Siyasi Yönelim

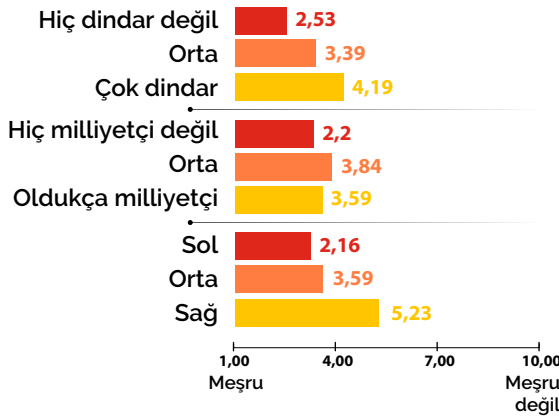
Şekil 91. Çeşitli Kırılımlara Göre Üye ya da Gönüllü Olmama Nedenleri-Siyasi Yönelim

Şekil 92. Katılımcıların Çevrelerindeki/Mahallelerindeki Sorunların Çözümü Konusunda Sivil Toplum Örgütlerinin Etkisi-Siyasi Yönetime Göre

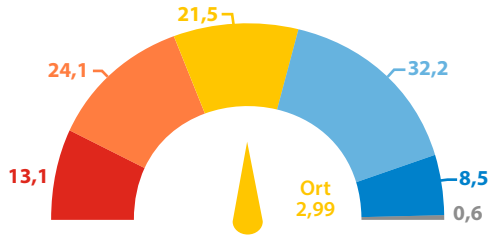
Şekil 93. Sivil Toplum Örgütlerinin Hükümet Politikalarına Etkisi-Siyasi Yönetime Göre

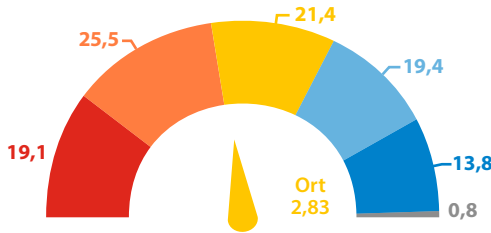
Şekil 94. STÖ'lerin Yürüyüş Düzenlemesine İlişkin Değerlendirme-Siyasi Yönetime göre (genel 3,55)

Ek 2

Gelecekte Beklentiler

"Hayatımdaki her şeyin iyi yönde gelişeceğini düşünüyorum."

"Ülkemizin durumunun çok iyi olacağını düşünüyorum."

- Kesinlikle katılmıyorum (1)
- Katılmıyorum (2)
- Kararsızım (3)
- Katılıyorum (4)
- Kesinlikle Katılıyorum (5)
- Cevap Yok

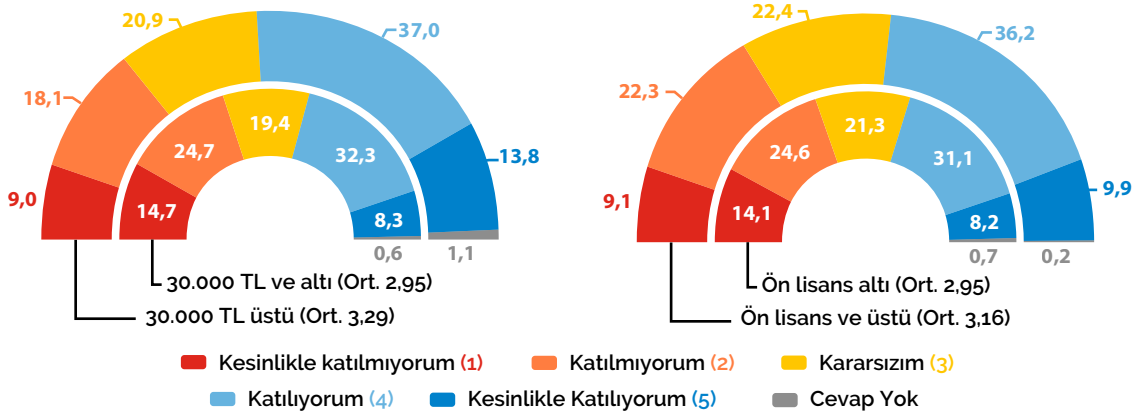
Katılımcılardan hem kendi hayatlarına hem de ülkenin geleceğine ilişkin öngörülerini anlamak için 1'in "çok olumsuz yönde ilerler", 5'in ise "çok olumlu yönde ilerler" olduğu bir cetvel kullanıldı.

Verilen cevapların genel ortalamasına bakıldığında katılımcıların hem kendi hayatları (ort. 2,99) hem de ülkenin geleceği (ort. 2,83) konusunda ortada bir pozisyon aldıkları görülüyor. Yine de katılımcılar ülkenin geleceğine kendi hayatlarına nazaran daha olumsuz bakıyor.

◀ Şekil 95. Katılımcıların Kendi Hayatlarına ve Ülkenin Geleceğine İlişkin Öngörülerini-Genel Kitle

- **Gelire göre:** Gelir grupları karşılaştırıldığında "Hayatımdaki her şeyin iyi yönde gelişeceğini düşünüyorum" önermesine katılma konusunda istatistiki olarak anlamlı fark vardır. **30.000 TL üstünde kazananlar geleceğine ilişkin daha umutlu.**

- **Eğitime göre:** Eğitim grupları karşılaştırıldığında "Hayatımdaki her şeyin iyi yönde gelişeceğini düşünüyorum" önermesine katılma konusunda istatistiki olarak anlamlı fark bulundu. **Ön lisans ve üstü eğitime sahip olanlar alt eğitim grubuna göre hayatlarının daha iyi yönde gelişeceğini düşünüyor.**

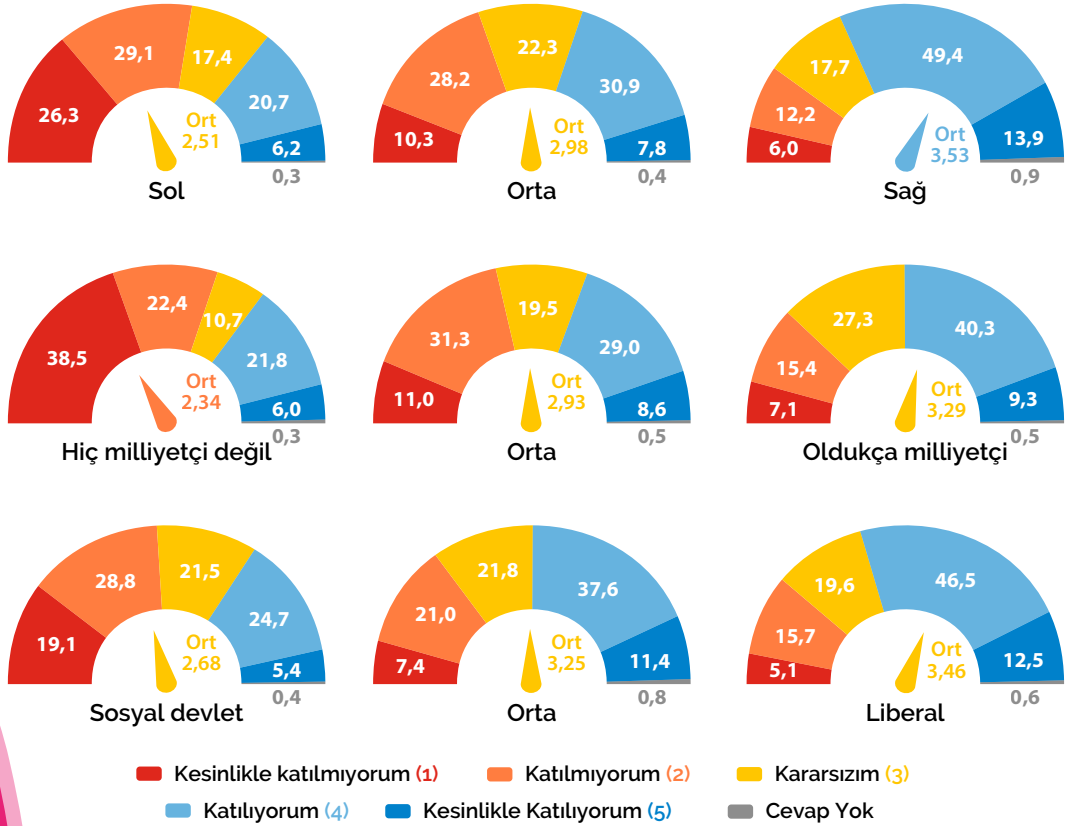

Şekil 96. Gelir ve Eğitim Gruplarına Göre "Hayatımdaki her şeyin iyi yönde gelişeceğini düşünüyorum" Önermesine Katılma Durumu

- **Siyasi yönelimlere göre:** Katılımcıların hem kendi hayatlarına hem de ülkenin geleceğine ilişkin görüşleri sağ/sol eksenindeki konumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşıyor. **Katılımcıların siyasi eğilimleri sağa doğru kaydıkcça hayatlarına ve ülkenin geleceğine ilişkin görüşleri daha olumlu oluyor.** Bu durum milliyetçilik için de geçerlidir. Dindarlık seviyesi ile katılımcıların kendi hayatlarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı fark bulunmuyor.

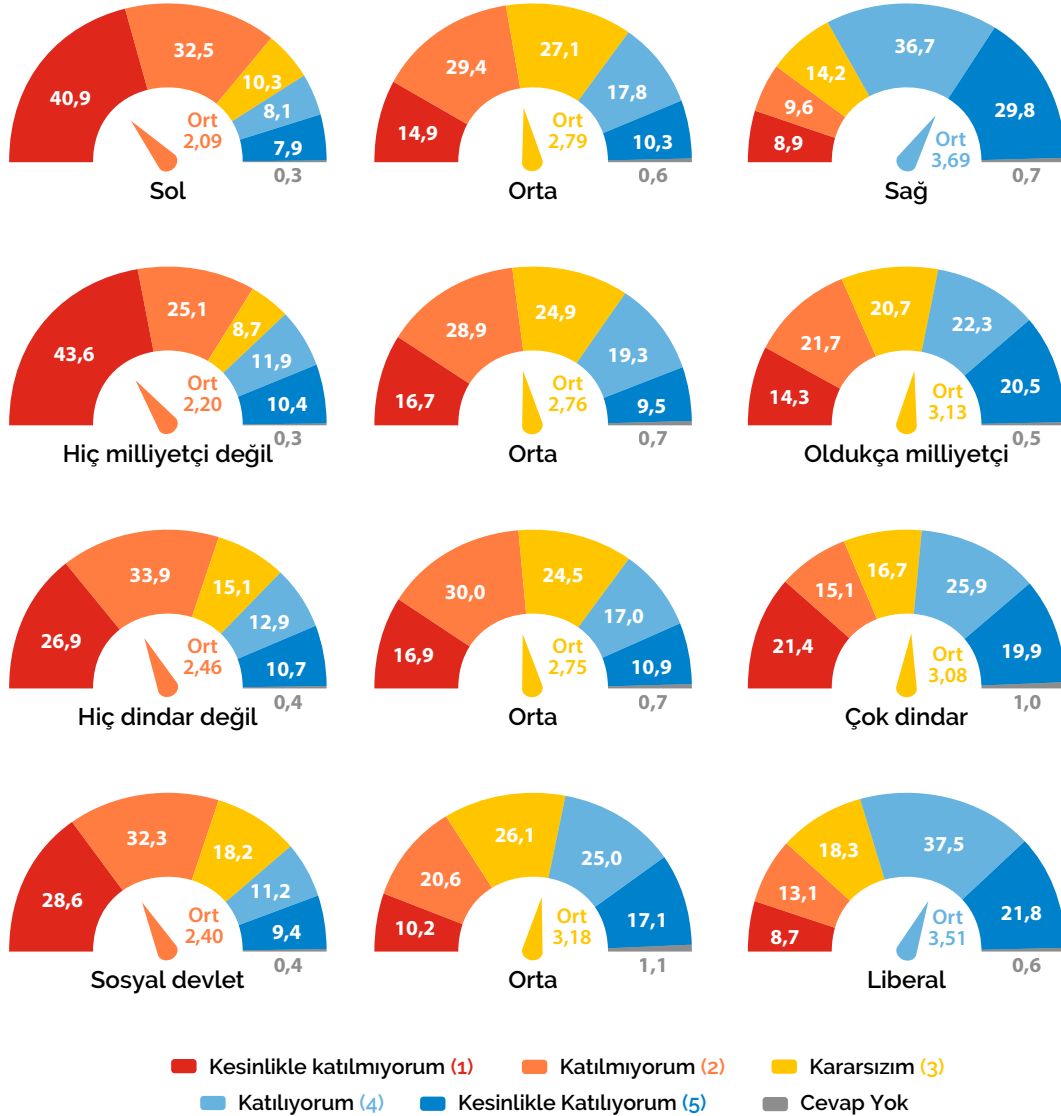
Ancak ülkenin geleceği söz konusu olduğunda anlamlı fark ortaya çıktı. **Dindarlık arttıkça ülkenin geleceğine ilişkin beklenti düzeyi olumlu yönde artıyor.** Liberallik eğilimi ile de bu iki konuya yaklaşım arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulundu. **Liberallik seviyesi arttıkça katılımcıların kendi hayatlarına ve ülkenin geleceğine bakışları giderek daha olumlu oluyor.**

“Hayatımdaki her şeyin iyi yönde gelişeceğini düşünüyorum”

Şekil 97. Siyasi Yönelimlere göre "Hayatımdaki her şeyin iyi yönde gelişeceğini düşünüyorum" Önermesine Katılma Durumu

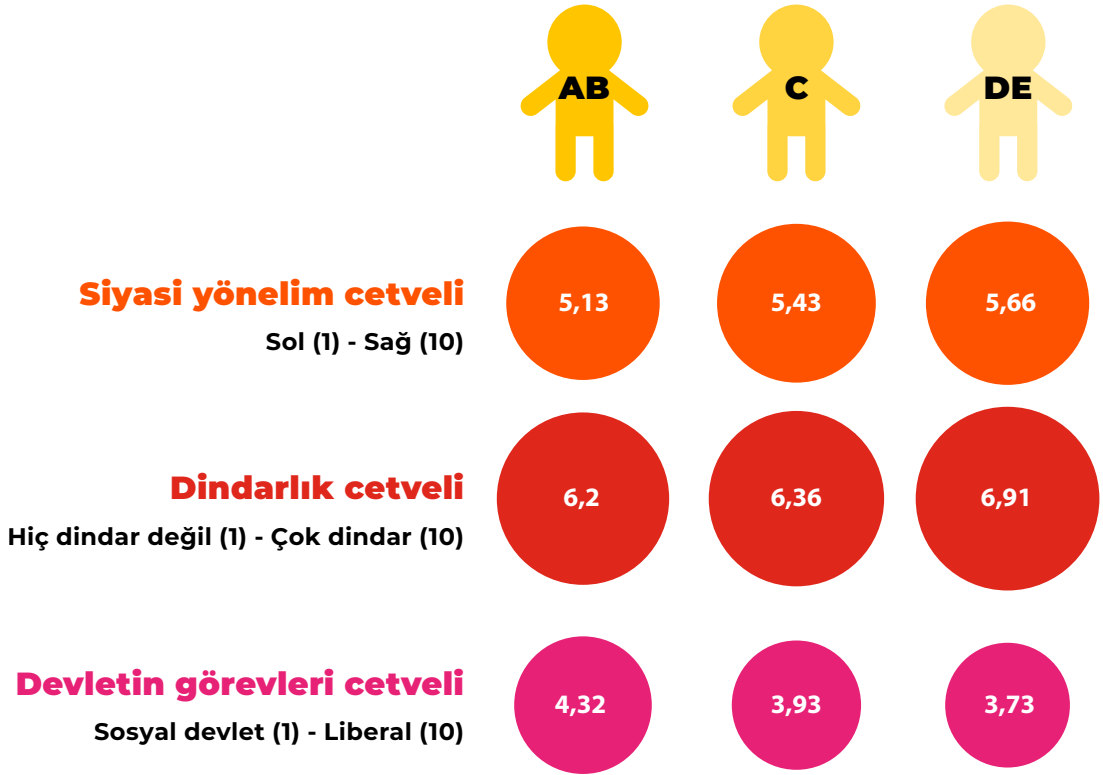
“Ülkemizin durumunun çok iyi olacağını düşünüyorum”

Şekil 98. Siyasi Yönelimlere göre "Ülkemizin Durumunun Çok İyi Olacağını Düşünüyorum" Önermesine Katılma Durumu

35 Yaş Üstü Sosyoekonomik Statü Grupları - Siyasi Yönelim

- **Siyasi yönelime göre:** 35 yaş üstü SES grupları arasında SES düştükçe sağ eğilim ve dindarlık artıyor SES yükseldikçe de liberal yaklaşım artıyor.

Şekil 99. 35 yaş ve üstü SES grupları – Sağ/sol, Dindarlık, Devletin görevleri (10'lu skala)

Ek 3

Türkiye’de Sivil Toplum Algısı Araştırması Üzerine Kısa Bir Değerlendirme

Doç. Dr. Mustafa Kemal Coşkun

Türkiye’de demokratikleşme meselesi uzun ve oldukça tartışmalı bir süreç izlemiştir. Söz konusu demokratikleşme olduğunda ister istemez sivil toplum tartışmaları da gündeme gelmektedir. Ne var ki Türkiye’de bu tartışma genellikle sivil toplumun varlığı ya da yokluğu üzerine inşa edilmiştir. Bu çerçevede de bağımsız dernek ve kurumların varlığına ilişkin Hegelci anlamda Türkiye’de asla bir sivil toplumun var olmadığı (Dodd, 1992: 28) sık sık ileri sürülmüştür.

Dolayısıyla Türkiye’de demokrasi tartışmaları; Batı dışı toplumlarda demokrasinin ve sivil toplumun gelişebilme olanakları, Batı toplumu-Doğu toplumu ikilikleri, güçlü devlet-zayıf sivil toplum yapısı, bürokratik-seçkin ve gelenekçi liberaller arasındaki ilişkilerin etkisi ve Türkiye’de demokratik bir siyasal kültürün oluşabilmesi çerçevesinde yapılmaktadır.

Bu konuda farklı tartışmalar yükselmiştir. Nitekim Batı dışı toplumlarda devlet despotizminden kaynaklanan sivil toplumun etkisizliği/yokluğu söylemlerine karşılık olarak genellikle İslami çevreler, geleneksel yapıları (tarikathar, medreseler, vakıflar vb.) sivil toplumun varlığının kanıtı olarak ileri sürerler (Bkz. Çaha, 2000: 162). Benzer olarak Dursun'a göre de genel olarak İslam toplumlarında, özeldede Osmanlı Devleti'nde devletten özerk ve karşı bir toplumsal alanın varlığı kabul edilmelidir ve bu toplumlarda kendi yapılarına özgü bir sivil toplumun var olup olmadığı meselesi tartışma konusu dahi yapılmamalıdır. Buna karşılık Cumhuriyet döneminde uygulanan politikalar aracılığıyla devlet yükselmiş, buna karşılık sivil toplum çökmüştür (Dursun, 1997:240).

Diğer taraftan Ortadoğu'nun zihniyet yapısının, devlet anlayışının, toplumsal etkileşimin örneğünün sivil toplum oluşumlarının önünde kültürel engeller oluşturduğunu düşünenler de vardır (Bora ve Çağlar, 2000: 337). Heper'e göre, İslam ve devlet arasındaki ilişkiler sivil toplumsal niteliklerin gelişmesini engellemiştir. Özgür şehirler, pazarlar, Müslüman deneyimine uzak yapılar olarak kaldı (Heper, 1991:45). Bu nedende Türkiye'de şimdi var olan yapının bir "koruyucu demokrasi" (tutelary democracy) olduğu belirtilmiş, bunun ise ne gelişmeyi ne de demokratikleşmeyi başaracağı ileri sürülmüştür (Szyliowicz, 1966: 283; Ergil, 2000). Bu yaklaşımın en bariz örneği, Türkiye'nin özgül koşullarından yola çıkarak ülkede neden sivil toplumun oluşmadığına yanıt bulmaya çalışan İdris Küçükömer'dir (Bkz. Küçükömer, 1994). Doğu toplumları ile Batı toplumları arasında ekonomik, siyasal ve kültürel düzeylerde bir takım temel farklılıklar bulunduğuna dikkat çeken Küçükömer, Türkiye'nin özgül koşullarına eğilerek neden sivil toplumun oluşmadığına yanıt aramaya çalışır. Ona göre Batı toplumlarında hukuk ve iktidar

arasında bir bölünmüşlük vardır ve yurttaş, politikanın oluşturulmasında etkili bir yere sahiptir. Yurttaşlar halk meclislerinde yerini alır ve bu yolla da iktidarın bir bölümüne sahip olur. Bu anlamda iktidar, bölünmüş/parçalı bir yapıya sahiptir (Küçükömer, 1994: 124). Doğu toplumlarında ise tersine, iktidarda bir teklik söz konusudur ve dolayısıyla sivil toplum-politik toplum ayrımı da söz konusu değildir. Küçükömer'e göre bizim gibi toplumlarda asıl ilginç olan şey, politik toplumun darlığına karşılık sivil toplumun da darlığıdır. Dolayısıyla demokratik yurttaşlık bilinci ve gelişmesi hiçbir zaman oluşmamıştır (Küçükömer, 1994: 134). Benzer olarak Sarıbay'a göre de temel sorun, Doğu toplumlarında bireyi devlet gücü karşısında koruyacak mekanizmaların ve yapıların, kısacası sivil toplumun olmayışıdır.

Yani, Sarıbay'a göre "Türk kültürü, Türk bireyinin kamucu/devletçi olmasına neden olmuş, bireyci kültür tipi gelişmemiştir. Oysa bireyci kültür tipi, demokratik yönetimi mümkün kılmada daha destekleyici bir özelliğe sahiptir (Sarıbay, 2000:48 ve 62)." Kısacası bu bakış açısına göre Türkiye'de demokratikleşmenin önündeki engeller arasında görülen önemli bir nokta, güçlü bir devlet, buna karşılık zayıf bir sivil toplum yapısının varlığıdır (Barkey, 2000; Ergil, 2000).

Yukarıda özetlenen iki farklı yaklaşımın ortak özelliği, sivil toplumun gelişimini demokrasinin gelişimiyle eşitlemek ve politik toplum ile sivil toplumu birbirinden farklı yapılmış gibi ele almaktır. Asıl problem de burada yatıyor olabilir. Zira her iki yaklaşım da devletçi-kurumsal bir yaklaşımla hareket ettiklerinden dolayı toplumsal sınıf ilişkilerini ve sınıf mücadelelerini analiz dışında bırakırlar ve devleti sadece siyasal güç ilişkileriyle açıklamaya çalışırlar. Bu türden yaklaşımlar yaşanan ekonomik sorunların nedeni olarak devletin ekonomiye müdahalesini, devlet ve toplum arasında demokratik ilişkilerin kurulamamasının nedeni olarak da bürokrasiyi görmektedir. Yaşanan ekonomik krizler ve meşruiyet sorunları sermaye birikim sürecinin zorunlu bir uğrağı olarak kavranmaz, bu krizlerin siyasal, toplumsal ve kültürel boyutlarının değerlendirmesi de ekonomik güç ilişkilerinden bağımsız olarak yapılır. Bu nedenle de mesele çoğunlukla bir devlet-toplum ya da devletçi-liberal çatışması biçiminde değerlendirilir.

Ne var ki çoğu zaman iddia edildiği gibi Türkiye'de devlet sınıflar üstü bir yapıya sahip değildir ve izlenen sermaye birikim sürecinin temel yasalarına ve sınıf mücadelesinin yükselen/alçalan ivmesine oldukça uygun politikalar geliştirmektedir. Devlet ve toplum ilişkilerini güçlü devlet geleneği çerçevesinde değil de hegemonya mücadeleleri çerçevesinde analiz etmek, Türkiye'de yaşanan değişim ve dönüşümleri anlamada daha açıklayıcı bir çerçeve sunmaktadır. Hegemonya, farklı 'sınıf-ilşkili' güçlerin belli bir sınıfın siyasal, entelektüel ve moral liderliği altında çağırılması ve örgütlenmesini içerir. Buradaki temel nokta, tikel çıkarlarla genel çıkarlar arasındaki çatışmalara çözüm getirebilecek özgül bir 'hegemonik proje'nin geliştirilmesidir (Jessop, 2004: 210).

Bu çerçevede Türkiye'de demokrasinin ve sivil toplumun gelişmemesini sadece siyasal düzeyde devlet-toplum ilişkilerinde aramak bazı önemli noktaları görmeyi engelleyecektir. Bu önemli nokta ise devletin sınıfsal karakterinden başkası değildir. Bu çalışmada yukarıdaki araştırmada elde edilen birtakım verilerden sadece birkaçını daha çok devlet ve sınıf ilişkileri çerçevesinde ele alıp değerlendirmeye çalışacağız.

Genel itibarıyla Hegel için sivil toplum, devlet ve aile/birey arasında kalan ve bu alandaki tüm ilişkileri kapsayan bir sosyal ilişkiler sistemidir. Dolayısıyla bireyler sivil topluma özgür ve bağımsız kişiler olarak katılırlar. Ancak burada bir sivil toplum ve devlet karşıtlığı barizdir. Oysa Marx için sivil toplum devletten apayrı düşünülebilecek bir oluşum değildir. Daha doğrusu şöyle de söylenebilir: sivil toplum kimin devlet iktidarını elinde tuttuğuna göre biçimlenir ve esas olarak kapitalist sistemin kendisi sivil toplum oluşturucusu olarak karşımıza çıkar.

Bunu gerek sivil topluma gerekse sivil toplum örgütlerine ilişkin algının nasıl oluştuğuna bakarak ortaya koymak mümkündür. Elinizdeki bu araştırmanın önemli verilerinden biri, katılımcıların sivil toplumu nasıl algıladıkları ile ilgilidir. Çalışmanın verilerine göre sivil toplum denince ilk akla gelen kavramlar yardımlaşma/dayanışma/yardım kuruluşları, afet/deprem/arama kurtarma, para/bağış gibi daha çok "yardımseverlik" ile ilgili olan

kavramlardır. Örneğin savunuculuk, hak arama vb. gibi kavramlar akla gelmemektedir. Bu pek de şaşılabilecek bir veri değildir aslında ve nedeni anlaşılabilir. Nitekim 1980'li yıllardan itibaren neoliberal ekonomi politikalarının sivil toplum örgütleri açısından en önemli sonucu, aslında devletin yapması gereken işleri sivil topluma bırakmak, sivil toplumu bir tür devletin "yancısı" yapmak olmuştur. Dolayısıyla sivil toplum örgütlerinin Tocqueville'in bahsettiği türden bir demokratikleştirme, devlete karşı hak savunuculuğu yapma gibi bir işlevi artık kalmamıştır, belki de zaten yoktu. Oysa neoliberalizm ile birlikte sivil toplum devletin yapamadığı ya da yapmak istemediği şeyleri sivil toplum örgütlerine havale etmiş, bu nedenle de sivil toplum ve sivil toplumda örgütlenme bir tür yardım kuruluşu gibi görünmeye başlamıştır. Bu çalışmanın katılımcıları da gündelik yaşamlarında ne görüyorlarsa onu ifade etmişlerdir belli ki.

Neoliberal devletin bu politikasının egemen burjuva sınıfın sermaye birikiminin bekası adına yapıldığını söylemeye bile gerek yok. Bu noktada sivil toplumun ve örgütlerinin devlet iktidarında hegemon olan sınıfın çıkarlarına göre şekillendiğini ve bunun günümüzde sivil toplum örgütlerinin bir tür yardım kuruluşuna dönüştürülmesi olduğunu söylemek olanaklı. Dolayısıyla insanlar artık sivil toplum dendiğinde yardım kuruluşlarını anlamaktadır ki bu durum pek doğaldır. Nitekim sivil toplum denince katılımcıların aklına gelen örgütlerin neredeyse tamamı da birer yardım kuruluşudur (Kızılay, AHBAP, LÖSEV, AFAD vb.). Kaldı ki bunlardan bazıları sivil toplum örgütü değil, doğrudan devlet tarafından kurulmuş örgütlerdir.

Katılımcıların sivil toplum örgütleriyle ilişki düzeyi de yukarıda bahsettiğimiz noktayı kanıtlayan bir veri gibi görünmektedir.

Nitekim bu çalışmaya katılanların yaklaşık %75'inin herhangi bir sivil toplum örgütüyle ilişkisi bulunmamaktadır. Bunun nedenini de anlamak çok zor olmasa gerek.

Her ne kadar katılımcıların yarısı bu tip faaliyetlere katılacak zamanının olmadığını belirtse de bir başka veri asıl noktayı gözler önüne sermektedir. Katılımcıların sivil toplum örgütlerinin yaşadıkları çevredeki sorunların çözümü ve ülkedeki politikaların belirlenmesi konusundaki etkilerinin neler olduğu sorusuna verdikleri yanıt çoğunlukla ya hiç etkili değil ya da biraz etkili biçiminde olmuştur (Her iki soruda da bu iki yanıtın toplamı %70 ve üstüdür). Yani insanlar gerek yerel gerekse ulusal politikalarda sivil toplum örgütlerinin ya etkisiz ya da biraz etkili olduğunu düşünmektedir. Dolayısıyla etkili olmayan/olamayan bir sivil toplum örgütlenmesine insanların katılmalarını beklemek de yanlış olur. Ancak katılımcıların sivil toplum örgütlerini neden etkili görmedikleri üzerine düşünmek gerekir. Burada sanırım sivil toplum örgütlerinin devletin yapamadığı işleri yapmayı üstlenmesine karşılık ya bu işlerin çoğunda başarısız olmaları ya devlet desteği/müdahalesi olmadan başarılı olamamaları yatmaktadır. Ancak bir başka önemli nokta şudur ki, günümüzde sivil toplum örgütlerinin, sokakta protestolar gerçekleştiren ya da itiraz eden, eksik gördüklerini değiştirmeye çalışan örgütler olmaksızın ziyade projeler aracılığıyla az çok gelir elde etmeye çalışan örgütler durumuna düşürülmesi en büyük etken olabilir.

Bu durumda sivil toplum örgütlerine güvenin de oldukça düşük olması anlaşılır bir durumdur. Zira katılımcıların sadece yaklaşık %36'sı bu örgütlere güvenmektedir. Öncelikle bunun oldukça düşük

bir oran olduğunu belirtmek gerek. Bu noktada önemli bir veri, sivil toplum örgütlerine güvenin gelir ve eğitim düzeyi arttıkça artmasıdır. Aynı zamanda bu örgütlere yönelik algısı olumlu olan katılımcıların güven puanı da daha yüksektir.

Bu durumda şu soru sorulabilir: neden daha düşük gelire ve eğitim düzeyine sahip olanlar sivil toplum örgütlerine daha az güvenmektedir? Bu türden veriler genellikle eğitim ve gelir düzeyi düşük olanların bilgisizliğiyle, daha az sosyal katılım sağlamalarıyla vb. açıklanır. Ancak duruma bir de tersinden bakmak konuyu anlamak açısından daha yararlı olabilir. Yani, sivil toplum örgütlerinin ne kadarı eğitimsiz ve düşük gelire sahip insanlara "yardım yapmak" dışında başka nedenlerle, örneğin politik hedeflerle, diyelim savunuculuk amacıyla ulaşmaktadır? Bu türden bir programları var mıdır? Bu veriyi bir de bu açıdan değerlendirmek anlamlı olabilir.

Yukarıdaki veri ile bağlantılı olarak burada bahsedeceğim son bir veri, katılımcıların hangi kurumlara daha fazla güvendiğidir. Bekleneceği gibi ordu, polis/jandarma, yargı, diğer kamu kurum ve kuruluşları ilk sıralarda gelmektedir. Bunu nasıl açıklayabiliriz? Öncelikle, yukarıda bahsedilen kurumların tamamı da devlet kurumudur, ancak bu kurumların neredeyse tamamı sivil toplum örgütleri tarafından yerine getirilemeyecek işlevlere sahiptir. Yani hiçbir sivil toplum örgütü ordu ya da polis teşkilatı kuramaz, bir yargı sistemi oluşturamaz vb. Devletin sivil toplum kuruluşlarına bıraktığı alan bellidir ve sınırlıdır ve sivil toplum örgütleri de bu belirlenen alan ya da sınır çerçevesinde işlev görürler. Bu nedenle de insanların gündelik hayatlarında karşılaştıkları güvenlik, adalet gibi sorunlara sivil toplum örgütleri yanıt veremez. Bütün bunlar halen devlet kurumlarından beklenen bir durumdur. Ama burada önemli olan nokta, sivil toplumun ve örgütlerinin devletin,

eş deyişle hakim sınıf fraksiyonu her kimse onun kendi çıkarları çerçevesinde sivil topluma belirlediği rol ile ilişkili olarak işlev gördüğüdür.

Verileri göz önünde tutarak burada son bir değerlendirme yaparak bitirelim. Genel itibarıyla söylenirse sivil toplum, vatandaşların kendilerini ilgilendiren sorunlar hakkında kendilerinin karar almasına dayalı bir anlayışa dayanmaktadır. Ne var ki Habermas'dan Laclau ve Mouffe ile Hirst'e kadar gelen kuramcılar, çoğunlukla burjuva liberal kamusal alanı idealize etmektedirler. Zira yukarıdaki verilerden anladığımız kadarıyla sivil toplum örgütleri, neoliberalizmin temel hedefleri çerçevesinde "ehlileşmiştir". Oysa "ehlileşmiş olmak", toplumsal hareketlerin, sadece "sistemin bir kenar süsü" (Bora, 1997: 32) olması anlamında intiharı demektir. Süreç böyle işlediği müddetçe yeni toplumsal hareketlerin bir bütün olarak sistemi etkileme potansiyelleri de ortadan kalkacaktır.

Bu verilerden yola çıkarak benim önerim, sivil toplumu devlet ve aile/birey arasında kalan bir ara alan olarak değil, fakat maddi ve toplumsal yeniden üretim zemininden yola çıkarak kavramsallaştırmaktan başka bir şey değildir. Zira ekonomik toplum, politik toplum ve sivil toplum ayrımı olsa olsa analitik bir ayırım olabilir, toplumsal yaşamda bu türden ayrımlarla yaşamaz insanlar ya da gerçekte böylesi ayrımlar yoktur. Nitekim neoliberal dönemde devletin sermayenin lehine olarak işçi haklarından vazgeçmiş olması, sivil toplumun ve onun örgütlerinin aleyhine olarak devlet ve egemen sınıflar arasındaki görelî özerkliğin tamamen ortadan kalktığını gösterir. Bu ise sınıf mücadelesi, dolayısıyla sivil toplumda mücadele önünde önemli bir engeldir. ■

Kaynakça

- Barkey, H. J. (2000). "The Struggles of a 'Strong' State", *Journal of International Affairs*, 54/1, s. 87-103.
- Çaha, Ö. (2000). *Aşkın Devletten Sivil Topluma*, İstanbul: Gendaş Kültür Yayınları.
- Dodd, C. H. (1992). "The Development of Turkish Democracy", *British Journal of Middle Eastern Studies*, 19/1, s. 16-30.
- Dursun, D. (1997). "Devlet Karşısında Sivil Toplumun Artan Gücü ve Geleceği Üzerine Bir Değerlendirme", *Türkiye'yi Yeniden Düşünmek*, Sempozyum Bildirileri, Ankara: HAK-İŞ Eğitim Yayınları.
- Ergil, D. (2000). "Identity Crises and Political Instability in Turkey", *Journal of International Affairs*, 54/1, s. 43-59.
- Heper, M. (1991). "The State, Religion and Pluralism: The Turkish Case in Comparative Perspective", *British Journal of Middle Eastern Studies*, 18/1, s. 38-51.
- Jessop, B. (2004). "Birlik Stratejileri, Devlet Biçimleri ve Hegemonya Projeleri", *Devlet Tartışmaları içinde*, Simon Clarke (der.), Ankara: Ütopya Yayınları.
- Küçükkömer, İ. (1994). *Sivil Toplum Yazıları, Bütün Eserleri-3*, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Sarıbay, A. Y. (2000). *Kamusal Alan, Diyalojik Demokrasi, Sivil İtiraz*, İstanbul: ALFA.
- Szyliowicz, J. S. (1966). "Political Participation and Modernization in Turkey", *The Western Political Quarterly*, 19/2, s. 266-284.

Ek 4

Türkiye’de Sivil Toplum Algısı Saha Araştırması Bulgularına Dair Kısa Bir Değerlendirme

Doç. Dr. Didem Çabuk

Türkiye’de Örgütlenme Özgürlüğünün İzlenmesi Projesi kapsamında gerçekleştirilen Sivil Toplum Algısı Saha Araştırması’nın amacı Türkiye’de vatandaşların sivil toplum algısını, sivil toplum örgütlerini ne kadar tanıdıklarını, sivil toplum örgütleriyle nasıl ilişkiye geçtiklerini, olumlu ve olumsuz değerlendirmelerinin neler olduğunu, sivil toplum kuruluşlarından beklentilerini ve sivil topluma olan güven düzeyini anlamaktır.

Bu çaba, Türkiye’de örgütlenme özgürlüğünün sınırlarının genişlemesi, katılımcı bir siyasal kültürün oluşması ve sivil toplum kuruluşlarıyla vatandaşlar arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesi açısından oldukça kıymetlidir. Bu nedenle araştırmanın amacını doğru bir şekilde karşılayabilmek için oldukça kapsamlı bir literatür çalışması yapılarak soru formu titizlikle oluşturulmuştur. Soru formunda yer alan bazı sorular literatürdeki bilgiler ışığında tasarlanırken bazı sorular ise daha önce yapılan benzer çalışmalardan uyarlanmıştır. Bununla birlikte soru formunun son bölümünde doktora tezim kapsamında geliştirmiş olduğum “Sivil Toplum Kuruluşları İtibar Ölçeği” kullanılarak katılımcıların Türkiye’deki sivil toplum kuruluşlarını güven, iletişim kapasitesi, yönetim kapasitesi ve yetkinlik boyutlarında nasıl algıladıkları ortaya konmaya çalışılmıştır.

Tıpkı kişiler gibi kurumlar hakkındaki algılarımızı oluşturan temel değişken onlarla kurduğumuz ilişkidir. Bu ilişkilerin nasıl tanımlandığı, nasıl kurulduğu ve nasıl yönetildiği bir kurum hakkındaki algımızı olumlu ya da olumsuz yönde etkiler. Bu algının olumlu ya da olumsuz olmasının önemini belirleyen ise kurumların faaliyet gösterdikleri sektörün rekabet koşullarıdır. Rekabetin olduğu ve kurumların farklı kaynaklara ulaşmak için birbirleriyle kıyasıya yarıştığı sektörlerde bir kurumun çeşitli yönleriyle diğerlerine nazaran olumlu algılanması kurumun itibarını ve dolayısıyla başarısını olumlu etkiler. Bu nedenle kurumlar paydaşları tarafından olumlu algılanmak ve itibarlarını yönetmek için paydaşlarına sunduğu ürün ve hizmetlerde olduğu kadar iletişim süreçlerinde de başarılı olmak zorundadır.

Sivil toplum kuruluşları temelde gönüllülük esasıyla faaliyet gösteren; aidatlarla, bağışlarla ve yarattıkları maddi kaynaklarla kâr amacı gütmeyen devletten ve özel sektörden bağımsız olarak faaliyet alanları doğrultusunda toplumsal fayda yaratmayı amaçlayan ve bu nedenle toplumsal katılıma diğer tüm kuruluşlardan daha fazla ihtiyaç duyan kuruluşlardır. Bu araştırma kapsamında siyasal yaşama katılım derecesine göre elde edilen aktif vatandaşlık değişkenine bakıldığında; katılımcıların %60'ının siyasal yaşama katılım sağlamadığı; yaklaşık %5'inin ise çok az katılım sağladığı bulgusu Türkiye'de katılımcı kültürün sivil toplum açısından yeterince gelişmediğini ortaya koymaktadır. Yine katılımcılar arasında aktif vatandaşlık düzeyi azaldıkça sivil toplum kuruluşlarıyla ilişkide olma oranlarının azalması da bu iki değişken arasındaki bağlantıya işaret etmektedir.

Türkiye gibi katılımcı kültürün zayıf olduğu ülkelerde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının, ihtiyaç duydukları toplumsal desteği ve katılımı arttırmak için, iletişim çalışmalarına daha fazla önem göstermesi gerekmektedir.

Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarına katılım oranlarının düşüklüğü vatandaşların zaman ve para kısıtının yanında katılımcı kültürün yeterince gelişmesini engelleyen politik iklimle oldukça ilişkilidir. Türkiye'de demokrasi kültürünün gelişmesi açısından araştırmada elde edilen iki bulgu dikkat çekicidir. Buna göre sivil topluma gönüllü olarak katılım gösterenlerden bazıları üye olmama nedenlerini "Başıma bir şey gelmesinden çekindim" (%12,1) ve "Sicilime etkisinin olumsuz olacağını düşündüm" (%6,5) olarak belirtmişlerdir. Benzer şekilde bir sivil toplum örgütüne üye ya da gönüllü olmayan katılımcılar da yine ilk olarak zaman ve para kısıtının ardından üçüncü sırada bu tip faaliyetlere katılmaktan çekindikleri ya da korktukları için katılmadıklarını (%12,5) belirtmişlerdir. Vatandaşların sivil toplum kuruluşlarına katılım göstermeme nedenlerinde politik baskıya işaret eden bu oranlar düşük gibi görünse de temel anayasal haklar olan düşünce ve ifade özgürlüğü ile örgütlenme özgürlüğü açısından değerlendirildiğinde dikkate değer derecede yüksektir.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara dayanarak Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarının daha çok çeşitli alanlarda yardımlaşma ve dayanışma ekseninde faaliyet gösteren kuruluşlar olarak algılandığı görülmektedir. Sivil

toplum kuruluşlarını demokrasi ve savunuculuk ekseninde hak odaklı faaliyetler yürüten organizasyonlar olarak algılayanlar ise oldukça azdır. Aynı şekilde vatandaşlar en çok hayırseverlik ve gönüllülük alanlarında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine katılım sağlarken savunuculuk/siyasi eksenli sivil toplum kuruluşlarına katılım oranı oldukça azdır. Bu durum Osmanlı'nın vakıf geleneği; İslam dininin zekat, fitre, kurban gibi yoksulları gözeten ritüelleri yanı sıra 1980'lerden itibaren Türkiye'de devlet-toplum ilişkisinin yeniden kurulmasında etkili olan ve 1980-1983 arasındaki depolitizasyon politikalarının ardından gelen liberal ekonomi politikaları ile ilişkisi içinde değerlendirilmelidir.

Sivil toplum kuruluşu denildiğinde akla en çok, kamu yararına faaliyet gösteren bir dernek statüsüne sahip olmakla birlikte Dernekler Kanunu'nun 71. Maddesinde de görülebileceği üzere kamu kurumu niteliği taşıyan Kızılay'ın gelmesi, kavramla ilgili yaşanan karmaşanın ve halkın sivil toplum kuruluşu kavramının ne ifade ettiğini tam olarak bilmediğinin de bir göstergesidir.

Bu bağlamda araştırmada elde edilen önemli bulgulardan biri de katılımcıların sivil toplumla ilişki düzeyine göre sivil toplum kuruluşu dendiğinde akıllarına gelen kurumların isimleridir. Buna göre Kızılay'ın ismini en çok belirtenler (42,6) bugüne kadar sivil toplum kuruluşlarıyla hiç ilişkisi olmayanlar, en az belirtenler (9,2) ise

üye ya da gönüllülerdir. Bu durum vatandaşlar ve sivil toplum kuruluşları arasındaki ilişkinin önemini ortaya koymaktadır. Benzer şekilde 6 Şubat 2023'te meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremin katılımcıların sivil toplum kuruluşlarının önemine ve genel olarak sivil toplum kuruluşlarına yönelik algısını olumlu yönde etkilediği bulgusu da bu bağlamda değerlendirilebilir. Meydana gelen deprem sonrasındaki arama-kurtarma ve yardım süreçleri, tıpkı 17 Ağustos 1999'da meydana gelen Gölcük Depremi'nde olduğu gibi, vatandaşların sivil toplum kuruluşlarıyla ilişki düzeyini arttırmış ve vatandaşların sivil toplum kuruluşlarının performansını başarılı olarak değerlendirmeleri kendilerine yönelik algıyı da olumlu etkilemiştir.

Katılımcılığın ve sivil toplum kültürünün az gelişmesi o toplumda yaşayan insanların sivil toplum kuruluşlarına olan ilgisinin ve bilgisinin yeterli düzeyde olmasını olumsuz etkileyen bir faktördür. Bu minvalde katılımcıların yaklaşık %86'sının sivil toplum kuruluşları hakkında ortalama ve altında bilgi sahibi olduklarını belirtmeleri şaşırtıcı bir sonuç değildir. Araştırma kapsamında bu çerçevede şaşırtıcı olan sonuç ise sivil toplum algısının belirlenmeye çalışıldığı kısımda katılımcıların yaklaşık %55'inin "STK'lar amaçlarını, yaptıklarını topluma iyi anlatıyor(ort=3,49)" önermesine katılmasıdır. Benzer şekilde araştırmada kullanılan "Sivil Toplum Kuruluşları İtibarı Ölçeği"nin iletişim kapasitesi boyutu ortalamaları da ölçeğin olumlu tarafında konumlanmıştır. Katılımcıların sivil toplum kuruluşlarının iletişim çalışmalarını ortalamanın üzerinde değerlendirirken çoğu katılımcının sivil toplum kuruluşlarına dair bilgi düzeyini ortalamanın altında olarak belirtmesi katılımcıların sivil topluma olan ilgi düzeyinin düşüklüğü ile ilişkili olarak yorumlanabilir.

Benzer şekilde önemli bulgulardan biri de katılımcıların yaklaşık %75'inin yaşamları boyunca herhangi bir sivil toplum kuruluşuyla hiçbir ilişki kurmamış olmasıdır. Bununla birlikte katılımcılar, sıklıkla yaptıkları bağışın gerçekten o kurum tarafından kullanılacağını bildiklerinde, katılımlarının somut bir karşılığı olacağına inandıklarında ve sivil toplum kuruluşlarının bugüne kadar yaptıkları hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olduklarında daha fazla katılım göstereceklerini belirtmişlerdir. Bununla birlikte katılımcıların sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerinde daha fazla yer almalarını sağlayacağını değerlendirdikleri 8 koşulun en sık vurgulanan ilk 5'i ("Yaptığınız bağışın gerçekten o kuruluş tarafından kullanılacağını bilmek" (%20,4), "Bugüne kadar yapılanlar hakkında ayrıntılı bilgi almak (%18), "Katılımınızın somut bir karşılığı olacağını bilmek/düşünmek (%18), "Görüş ve katılımlarınızın kuruluşun faaliyetlerinde ve projelerinde dikkate alınması" (%15,7), "Kuruluşun devam eden faaliyetleri ve projeleri konusunda düzenli olarak bilgilendirilmek" (%14,2) iletişim faaliyetleriyle yerine getirebilecek koşullardır. Paydaşların bu noktada sivil toplum kuruluşlarından beklentisi bugüne kadar yapılan ve devam etmekte olan faaliyetlerin ve projelerin durumları, sonuçları, maddi kaynakların ne için ve nasıl kullanıldığına dair şeffaf bir şekilde bilgilendirilmek ve çift yönlü iletişim çalışmalarıyla karar süreçlerine dahil olabilmektir. Katılımcıların sivil topluma daha fazla katılım göstermek için bilgi edinmeye ve karar süreçlerine dahil edilmeye yaptıkları vurgu kurumsal iletişim çalışmalarının sivil toplum kuruluşları açısından ne derece önemli olduğunun altını çizmektedir.

Araştırmanın iletişim disiplini açısından dikkat çeken bulgularından bir diğeri de sivil toplum kuruluşlarıyla bugüne kadar bir temas içerisinde olan katılımcıların katılım pratiklerinde iletişim araçlarının yeridir. Düşük ya da yüksek düzeyde sivil toplum kuruluşlarıyla ilişkide olan

katılımcıların en sık ifade ettiği iki katılım biçimi "Bir sivil toplum kuruluşunun kampanyasına SMS ile bağış yapmak" ve "Bir sivil toplum kuruluşun gönderisini sosyal medya hesabından paylaşmak" olmuştur. Geleneksel kitle iletişim araçları, özellikle televizyon, genel olarak gündelik yaşamımızda hala daha birinci sıradaki haber alma aracı olarak önemini korusa da dijital medya araçlarının kullanımı, özellikle 35 yaş altı genç nüfusta, oldukça artmıştır. Bu bulgu sivil toplum kuruluşlarının iletişim çalışmalarında sosyal medya hesaplarını vatandaşları faaliyetleri, harcamaları ve kampanyaları hakkında şeffaf bir şekilde bilgilendirerek dijital iletişim çalışmalarına ağırlık vermeleri gerekliliğini de ortaya koyar. Bu araştırma kapsamında sivil toplum kuruluşu denilince ilk akla gelen kurumlar olan Ahbap, LÖSEV ve TEMA sosyal medyayı en etkin şekilde kullanan kuruluşlardır.

Türkiye'de vatandaşların sivil toplum kuruluşlarına duydukları güvenin ortalamasının üzerinde olması (3,16) ve araştırmada kullanılan itibar ölçeğinin diğer boyutlarının sonuçlarının da benzer şekilde ortalamasının üzerinde olması ("Yönetim Kapasitesi" için 3,54 puan, "İletişim Kapasitesi için" 3,50 puan ve "Yetkinlik" için 3,54 puan) Türkiye'de faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları için ümitvar bir durumdur. Bununla birlikte oranların ortalamasının üzerinde olsa da olumlu olmadığını (4 ve üzeri) belirtmek gerekir. Buna göre sivil toplum kuruluşlarının vatandaşların kendilerine duyduğu güveni arttırmak için özellikle toplumun tüm kesimlerine karşı kapsayıcı olduklarını ve maddi kaynaklarını nasıl elde ettikleri ile bu kaynakları nasıl harcadıklarını şeffaf bir şekilde topluma anlatmaları gerekmektedir. Bunun için de özellikle vatandaşların dijital medya kullanım pratiklerinin gidererek artmasına bağlı olarak sosyal medya hesaplarını etkin bir şekilde kullanmaları gerekmektedir.

Şekiller Listesi

- 13** Şekil 1-a. Sivil Toplum Algısı
- 14** Şekil 1-b. Sivil Toplum Algısı
- 15** Şekil 1-c. Sivil Toplum Algısı
- 17** Şekil 2. Şubat 2023'te Kahramanmaraş'ta gerçekleşen depremler sonrası sivil toplum algısı
- 26** Şekil 3. Demografi - Cinsiyet, Yaş, Medeni Durum, Eğitim, Gelir - Genel Kitle
- 27** Şekil 4. Eğitim Düzeyi-Genel Kitle
- 27** Şekil 5. Meslek-Genel Kitle
- 28** Şekil 6. Gelir-Genel Kitle
- 28** Şekil 7. Tasarruf-Genel Kitle
- 30** Şekil 8. İletişim Araçlarının Kullanım Sıklığı-Genel Kitle
- 31** Şekil 9. Takip Edilen Haber Kaynakları-Genel Kitle
- 33** Şekil 10-a. Kurumlara Güven-Genel Kitle
- 34** Şekil 10-b. Kurumlara Güven-Genel Kitle
- 34** Şekil 11. Sivil toplum örgütü, dernek ve vakıf ortalama skorlarına göre sivil toplum örgütlerine güven.
- 37** Şekil 12. Toplumsal/Siyasal Etkinliklere Katılma-Genel Kitle
- 40** Şekil 13-a. Aktif Vatandaşlık - Genel kitle, Çeşitli Kırılımlar
- 41** Şekil 13-b. Aktif Vatandaşlık-Çeşitli Kırılımlar
- 43** Şekil 14. Sivil Toplum Örgütü Denince Akla Gelenler-Genel Kitle
- 44** Şekil 15. Cinsiyet, Yaş, Eğitim ve Gelir Gruplarına Göre Kurumların Belirtilme Sıklığı (kişi%)
- 44** Şekil 16. Sivil Toplum Algısı, STÖ'lere Güven ve Güven-İtibar Gruplarına Göre Kurumların Belirtilme Sıklığı (kişi%)

- 45** Şekil 17. Sivil Toplumla İlişki Düzeyine Göre Kurumların Belirtilme Sıklığı (kişi%)
- 46** Şekil 18. "Sivil Toplum Örgütü"nü Çağrıştırdığı Kavramlar-Genel Kitle (kişi%)
- 47** Şekil 19. Yaş Gruplarına Göre "Sivil Toplum Örgütü"nü Çağrıştırdığı Kavramlar (kişi%)
- 47** Şekil 20. Gelir Gruplarına Göre "Sivil Toplum Örgütü"nü Çağrıştırdığı Kavramlar (kişi%)
- 47** Şekil 21. Eğitim Gruplarına Göre "Sivil Toplum Örgütü"nü Çağrıştırdığı Kavramlar (kişi%)
- 48** Şekil 22. STÖ'lerle İlişki Düzeyine Göre "Sivil Toplum Örgütü"nü Çağrıştırdığı Kavramlar (kişi%)
- 50** Şekil 23. STÖ'lere Güven ve Güven-İtibar Gruplarına göre "Sivil Toplum Örgütü"nü Çağrıştırdığı Kavramlar
- 52** Şekil 24. Sivil Toplum Örgütlerine İlişkin Bilgi Düzeyi - Genel Kitle, Yaş, Eğitim, ST Algısı, STÖ'lere Güven ve Güven-İtibar Gruplarına Göre
- 54** Şekil 25-a. Katılımcıların Sivil Toplum Örgütleriyle İlişki Düzeyi-Genel Kitle
- 54** Şekil 25-b. Katılımcıların Sivil Toplum Örgütleriyle İlişki Düzeyi-Genel Kitle
- 55** Şekil 26. Cinsiyet, Gelir ve Eğitim Gruplarına Göre Sivil Toplum Örgütleriyle İlişki Düzeyi
- 56** Şekil 27. Sivil Toplum Algısı, STÖ'lere Güven ve Güven-İtibar Gruplarına göre Sivil Toplum Örgütleriyle İlişki Düzeyi
- 57** Şekil 28. Üye/Gönüllü ve STÖ'lerle İlişkisi Olanların Sivil Toplumla Kurdukları İlişki Biçimi
- 57** Şekil 29-a. Üye/Gönüllü ve STÖ'lerle İlişkisi Olanların Sivil Toplumla Kurdukları İlişki Biçimi-Demografi
- 58** Şekil 29-b. Üye/Gönüllü ve STÖ'lerle İlişkisi Olanların Sivil Toplumla Kurdukları İlişki Biçimi-Demografi
- 58** Şekil 30. Üye/Gönüllü ve STÖ'lerle İlişkisi Olanların Sivil Toplumla Kurdukları İlişki Biçimi-Çeşitli Kırılımlar
- 59** Şekil 31. Üyesi/Gönüllüsü Olunan ya da Faaliyetlerine Katılan STÖ'lerin Çalıştığı Alanlar (Genel)
- 59** Şekil 32. Üyesi/Gönüllüsü Olunan ya da Faaliyetlerine Katılan STÖ'lerin Çalıştığı Alanlar (Ayrıntılı)
- 60** Şekil 33. Çeşitli Kırılımlara Göre Üyesi/Gönüllüsü Olunan ya da Faaliyetlerine Katılan STÖ'lerin Çalıştıkları Alanlar
- 61** Şekil 34. Gönüllülerin Üye Olmak Yerine Gönüllü Olma Nedenleri
- 62** Şekil 35. Üye ya da Gönüllü Olmama Nedenleri
- 63** Şekil 36. Çeşitli Kırılımlara Göre Üye ya da Gönüllü Olmama Nedenleri-1
- 64** Şekil 37. Çeşitli Kırılımlara Göre Üye ya da Gönüllü Olmama Nedenleri-2 Anlamli fark olan gruplar
- 64** Şekil 38. Katılımcıların Çevrelerindeki Kişilerin Sivil Toplumla İlişkileri
- 65** Şekil 39. Çeşitli Kırılımlara Göre Katılımcıların Çevrelerindeki Kişilerin Sivil Toplumla İlişkileri
- 66** Şekil 40. STÖ'lerin Faaliyetlerine Katılma Koşulları-Genel Kitle
- 67** Şekil 41-a. Gelir, Eğitim, ve ST Algısı Gruplarına Göre STÖ'lerin Faaliyetlerine Katılma Koşulları
- 68** Şekil 41-b. Aktiflik ve Güven-İtibar Gruplarına Göre STÖ'lerin Faaliyetlerine Katılma Koşulları
- 69** Şekil 42. İhtiyaç Duyulan STÖ Alanları-Genel Kitle (Kişi %)
- 70** Şekil 43. Çeşitli Kırılımlara Göre Cinsiyet, Yaş, Gelir ve Eğitim Gruplarına Göre İhtiyaç Duyulan STÖ Alanları

- 71** Şekil 44. Katılımcıların Çevrelerindeki Sorunların Çözümü ve Ülkedeki Politikaların Belirlenmesi Konularında Sivil Toplum Örgütlerinin Etkisi-Genel Kitle
- 72** Şekil 45. Katılımcıların Çevrelerindeki Sorunların Çözümü ve Ülkedeki Politikaların Belirlenmesi Konularında Sivil Toplum Örgütlerinin Etkisi-Çeşitli Kırımlara Göre
- 73** Şekil 46. STÖ'lerin Yürüyüş Düzenlemesine İlişkin Değerlendirme- Çeşitli Kırımlar.
- 74** Şekil 47-a. Sivil Toplum Algısına İlişkin Önermeler
- 75** Şekil 47-b. Sivil Toplum Algısına İlişkin Önermeler
- 75** Şekil 48. Sivil Toplum Algısı-Genel Kitle
- 76** Şekil 49. Eğitim, Gelir ve Güven-İtibar Gruplarına Göre Sivil Toplum Algısı
- 77** Şekil 50-a. Depremden Sonra Sivil Topluma İlişkin Algı-Genel Kitle
- 78** Şekil 50-b. Depremden Sonra Sivil Topluma İlişkin Algı-Genel Kitle
- 78** Şekil 51. Üyesi/Gönüllüsü Olunan ya da Faaliyetlerine Katılınan STÖ'lerin Depremde Faaliyet Gösterme Durumu
- 79** Şekil 52. Cinsiyet, Yaş ve Gelir Gruplarına Göre "Devletten izin alma gerekliliği olmasaydı, depremde sivil toplum kuruluşları daha etkili çalışabilirdi" Önermesine Katılma Durumu
- 79** Şekil 53. Eğitim Gruplarına Göre Depreme İlişkin Önermelere Katılma Durumu
- 81** Şekil 54. Deprem Sonrası Algı-Genel Kitle, Eğitim, Gelir, ST Algısı ve Güven-İtibar Gruplarına Göre
- 85** Şekil 55-a. Güven-İtibar Ölçeği Önermeler-Güven (Genel Kitle)
- 86** Şekil 55-b. Güven-İtibar Ölçeği Önermeler-İletişim Kapasitesi (Genel Kitle)
- 87** Şekil 55-c. Güven-İtibar Ölçeği Önermeler-Yönetim Kapasitesi (Genel Kitle)
- 88** Şekil 55-d. Güven-İtibar Ölçeği Önermeler-Yetkinlik (Genel Kitle)
- 89** Şekil 56. Güven-İtibar ölçeği – Genel ölçek, Güven, Yönetim, İletişim, Yetkinlik boyutları (genel kitle yüzdesel dağılımı)
- 90** Şekil 57. Eğitim, Gelir, Sivil Toplum Algısına göre Güven-İtibar Grupları
- 93** Şekil 58. Örneklemdaki illerin gelişmişlik kademelerine göre dağılımı - 6'lı ve 3'lü gruplar.
- 94** Şekil 59-a. Gelişmişlik kademeleri (üçlü grup) – Sorunları çözme konusunda STÖ'lerin etkisi
- 94** Şekil 59-b. Gelişmişlik kademeleri (üçlü grup) – Aktif vatandaşlık
- 94** Şekil 59-c. Gelişmişlik kademeleri (üçlü grup) – Sivil Toplum Algısı
- 95** Şekil 60. Üç büyük il ve diğer iller – Aktif vatandaşlık
- 97** Şekil 61. 35 yaş altı SES grupları – Kurumlara güven, Kurumlara güven/Dernek + Vakıf + STÖ (5'li skala)
- 98** Şekil 62 35 yaş altı SES grupları Bilgi düzeyi (5'li skala)
- 98** Şekil 63. 35 yaş altı SES grupları – STÖ'lerin sorun çözmedeki etkisi (4'lü skala)
- 98** Şekil 64. 35 yaş altı SES grupları – STÖ'lerin yürüyüş düzenlemesi (10'lu skala)
- 98** Şekil 65. 35 yaş altı SES grupları – STÖ'lerle ilişki düzeyi
- 98** Şekil 66. 35 yaş altı SES grupları – Sivil toplum algısı
- 98** Şekil 67. 35 yaş altı SES grupları – Aktif vatandaşlık

- 99** Şekil 68. 35 yaş altı SES grupları – Güven-İtibar ölçeği: Güven, Yönetim kapasitesi, İletişim kapasitesi, Yetkinlik, Toplu
- 100** Şekil 69. 35 yaş ve üstü SES grupları – Bilgi düzeyi (5'li skala)
- 100** Şekil 70. 35 yaş ve üstü SES grupları – STÖ'lerle ilişki düzeyi
- 100** Şekil 71. 35 yaş ve üstü SES grupları – Sivil toplum algısı
- 100** Şekil 72. 35 yaş ve üstü SES grupları – Aktif vatandaşlık
- 101** Şekil 73. 35 yaş üstü SES grupları – Kurumlara güven (5'li skala)
- 101** Şekil 74. Güven-İtibar ölçeği: Yönetim kapasitesi, İletişim kapasitesi, Yetkinlik, Toplu
- 104** Şekil 75. Sol-Sağ Cetveli-Genel kitle
- 105** Şekil 76. Milliyetçilik Cetveli-Genel kitle
- 105** Şekil 77. Dindarlık Cetveli-Genel kitle
- 105** Şekil 78. Devletin Sorumlulukları Cetveli-Genel kitle
- 106** Şekil 79. Cinsiyet ve Eğitim Gruplarına göre Sol-Sağ Cetveli
- 106** Şekil 80. Sol-Sağ Grupları - Diğer Siyasi Yönelim Cetvelleri
- 107** Şekil 81. Gelir Gruplarına göre Milliyetçilik Cetveli
- 108** Şekil 82. Yaş, Eğitim ve Gelir Gruplarına göre Dindarlık Cetveli
- 108** Şekil 83. Dindarlık grupları - Diğer Siyasi Yönelim Cetvelleri
- 109** Şekil 84. Gelir ve Eğitim Gruplarına göre Devletin Sorumlulukları Cetveli
- 109** Şekil 85. Devletin Sorumlulukları Grupları- Diğer Siyasi Yönelim Cetvelleri
- 110** Şekil 86. Siyasi Yönelimlere Göre Kurumların Belirtilme Sıklığı-2 (kişi%)
- 111** Şekil 87. Sol-Sağ Gruplarına Göre "Sivil Toplum Örgütü"nü Çağrıştırdığı Kavramlar
- 111** Şekil 88. Milliyetçilik Gruplarına Göre "Sivil Toplum Örgütü"nü Çağrıştırdığı Kavramlar
- 112** Şekil 89. Dindarlık ve Devletin Sorumlulukları Gruplarına Göre "Sivil Toplum Örgütü"nü Çağrıştırdığı Kavramlar
- 112** Şekil 90. Üye/Gönüllü ve STÖ'lerle İlişkisi Olanların Sivil Toplumla Kurdukları İlişki Biçimi - Siyasi Yönelim
- 113** Şekil 91. Çeşitli Kırımlara Göre Üye ya da Gönüllü Olmama Nedenleri-Siyasi Yönelim
- 113** Şekil 92. Katılımcıların Çevrelerindeki/Mahallelerindeki Sorunların Çözümü Konusunda Sivil Toplum Örgütlerinin Etkisi-Siyasi Yönelime Göre
- 113** Şekil 93. Sivil Toplum Örgütlerinin Hükümet Politikalarına Etkisi-Siyasi Yönelime Göre
- 113** Şekil 94. STÖ'lerin Yürüyüş Düzenlemesine İlişkin Değerlendirme-Siyasi Yönelime göre (genel 3,55)
- 114** Şekil 95. Katılımcıların Kendi Hayatlarına ve Ülkenin Geleceğine İlişkin Öngörütleri-Genel Kitle
- 115** Şekil 96. Gelir ve Eğitim Gruplarına Göre "Hayatımdaki her şeyin iyi yönde gelişeceğini düşünüyorum" Önermesine Katılma Durumu
- 116** Şekil 97. Siyasi Yönelimlere göre "Hayatımdaki her şeyin iyi yönde gelişeceğini düşünüyorum" Önermesine Katılma Durumu
- 117** Şekil 98. Siyasi Yönelimlere göre "Ülkemizin Durumunun Çok İyi Olacağını Düşünüyorum" Önermesine Katılma Durumu
- 118** Şekil 99. 35 yaş ve üstü SES grupları – Sağ/sol, Dindarlık, Devletin görevleri (10'lu skala)

Bu yayın Avrupa Birliği tarafından finanse edilmiştir. İçerikten yalnızca STGM sorumludur ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

ISBN: 978-625-94365-2-4

